BÜTÜNŞEHİR

Yıl: 1 / Sayı: 3 / Mart 2015
www.butunsehirdergisi.com

Dergimiz Ücretsizdir Alabilirsiniz

Geçmişin **İzinde...**

Orhan Gencebay'ın **Dilencisi**

Samsun'da **Son Kervan (cı)**

Yıl: 1 / Sayı: 3 / Mart 2015
www.butunsehirdergisi.com
bilgi@butunsehirdergisi.com

BÜTÜN ŞEHİR

İmtiyaz Sahibi ve Sorumlusu
Akasya Basın Yayın Tanıtım
Recep YAZGAN
0544 730 49 32
recepyazgan1@gmail.com

Yayın Kurulu
Prof. Dr. Bünyamin KOCAOĞLU
Doç. Dr. Önder DUMAN
Yrd. Doç. Dr. Cem GENÇOĞLU
Tevfik DEMİR
Cevdet YILMAZ
İbrahim TÖKEL
Recep YAZGAN

Reklam Koordinatörü
Yasin KURT
0544 303 55 55

İletişim
Fatih Sultan Mehmet Cad.
Camadan İşhanı No: 4/3
İlkadım/Samsun
Tel: (0362) 432 12 01
bilgi@butunsehirdergisi.com

Grafik Tasarım
Akasya Basın Yayın Tanıtım
0362 432 12 01

Baskı
Uğur Ofset
Pazar Mah., Mukayitzade Sok.
No:48, Unkapanı/Samsun
Tel:(0362) 432 0990

Baskı Tarihi
10.04.2015

Bütün Şehir Dergisini
Ebabil Kitabevi, Endülüs
Kitaevi ve Deniz Kültür
Merkezi'nden ücretsiz temin
edebiliriniz.

Şehirden Merhaba 2

??????

Tevfik DEMİR

Hey Gidi **KÖKÇÜOĞLU**

Ali KORKMAZ

Komşuda pişip de yan komşuya düşmeyen yemek yok idi... Paylaşım temel koşul idi...

Anılarla yaşadığımız dönemlerde, geçmişi hatırlama ayrı bir haz verir insana. Yaşarken küçümsediğimiz veya önemsemediğimiz şeyler bir anda devleşir, yeniden anlam kazanır gözümüzde. Elimizden uçunca tüm yaşanmışlıklar ayrı bir yer tutar yaşamımızda. Ne geriye dönmek mümkündür, ne de yeniden yaşamak! Bulunduğumuz ve yaşadığımız bu anın düşeceği durumun da aynı olduğunu bile bile yine önemsemeyiz anın önemini. Belki insan olmanın gereğidir elindekinin değerini bilmemek, önemsememek. Ulaşılamaz olunca da dövünmek ve "keşke..." diyebilmek.

Çocukluğumun geçtiği ve Samsun'un en güzel yeri olan Kökçüoğlu Mahallesi de bu tadıyla anılarımın arasında kaldı. Bir zamanlar çift kale maç oynadığımız ve bir kaleden diğerine koştuğumuz yol, ne kadar da küçükmüş! Ama fark edememişiz o zaman. Şimdi bakınca ve yürüyünce şaşırıyorum, bir zamanlar koşarak bitiremediğimiz bu yolu! Sadece yol mu beni şaşırtan ve hüzünlendiren... Oruçbey Caddesinin Şahin Dondurmadan başlayıp Güven Ekmek Fabrikasında biten kısmında bir dünya yaşamışız... Neler yapmamış, neler yaşamamışız ki...

Elimizde bir dal parçası ve araba lastiğinden kesilerek çıkartılmış

tekerlek ile yol boyunca gidip geldiklerimiz... Komşularımızın sinirlenerek tekerleğe el koyması ve kendi evinin damına atması…

Televizyonun ülkemize ilk geldiği yıllarda siyah beyaz da olsa televizyon seyretmek ayrı bir eğlence idi. Televizyonu olan komşularımız Terzi Fatma Abla ve Hizmetli Mehmet Abi çok kahrımızı çekmişlerdir. Kendi evimizde yaşayamadığımız mutluluğu bize yaşatmışlardır. Onlara verdiğimiz rahatsızlığı yıllar sonra anlamışız, ama yaşamışız da…

Telefonun her evde olmadığı dönemde Muharrem Abinin evinden az mı görüştük… O zamanda her mahallede benzer durumlar hep yaşanmıştır…

Gençlik yıllarında köşe başlarında yapılan ve gece yarılarına kadar süren sohbetler de ayrı bir zevk… Fazla yapmamış olsak bile yaptığımızda unutulmayan sohbetlerin tadı hala damağımızda…

Cep harçlığı edinmek için hurda toplamak çocuklar için bir zevkti. Yollarda ve çevrede çivi, tel, demir parçası ve elektrik teli gibi maddeleri toplayıp hurdacıya satmak büyük bir işti bizim için… Aldığımız para bizi ziyadesiyle mutlu ederdi. Hatta çivi, demir parçası gibi hurdalar karşılığında, arkadaşların açtığı tezgâhtaki oyuncak, kâğıt vs için çekiliş yapmak önemli bir ticari etkinlikti…

O dönemde sular sıklıkla kesilirdi. Meydan çeşmesinden, camiden ve su deposunun önündeki çeşmeden sıraya girerek bakırlarla su taşımak hatıralarda kalan ayrıntı oldu şimdi... Akşamları belli saatlerdeki yapılan elektrik kesintileri de arkadaşlarla evin kapısında ve kaldırım taşlarına oturarak karanlıkta sohbet etmenin gerekçesi olurdu…

Şimdi anayol geçen ve bir zamanlar İspirlinin Bahçesi olarak anılan yerde top oynamak, midye pişirmek, karpit patlatmak, iskambil kâğıdı oynamak o dönemin en zevkli uğraşlarından idi…

Hıdrellezde Toraman Tepeye gitmek ve piknik yapmak ayrı bir zevkti. Birliklerinin önünü çimlendirmek amacıyla toprak kalıplarını sökerken askerleri izlemek, yonca çiçeği ve papatya kokuları arasında çimlere uzanmak, otlayan sığırların arasında tezeklere basmadan yürüyebilmek…

Origaminin bu kadar yaygın olmadığı, hatta hiç bilinmediği zamanlarda kâğıttan uçak, patlangaç, çanta, şapka ve uçurtma yapmak…

Evlerin kapısı sürekli olarak açık olur, hırsızlık olasılığı kimsenin aklına gelmezdi. Herkes birbirine büyük bir güven duyardı. Ancak halk arasında evlere hırsızlık için girildiği ve demir divanlar altında saklandığı söylentisi biz çocukları etkiler, zaman zaman divanların altını kontrol ederek gönlümüzü rahatlatırdık…

Komşuda pişip de yan komşuya düşmeyen yemek yok idi… Paylaşım temel koşul idi… Hele akşamları evin önünde otururken çay, leblebi ve çekirdek paylaşımları sıradan bir uygulamaydı…

Samsun'da açılan belki de ilk ekmek fabrikası olan Güven Ekmek Fabrikasından ekmek almak ayrı bir zevk verirdi… Önceden onun yerinde köşe başında olan Akyol Fırınında kıymalı pidenin tadı da ayrıydı… Bir gün önceden yazılı

Evlerin kapısı sürekli olarak açık olur, hırsızlık olasılığı kimsenin aklına gelmezdi. Herkes birbirine büyük bir güven duyardı. Ancak halk arasında evlere hırsızlık için girildiği ve demir divanlar altında saklandığı söylentisi biz çocukları etkiler, zaman zaman divanların altını kontrol ederek gönlümüzü rahatlatırdık...

kâğıtlarla sıra alınması, kıymalının kenarına o kâğıdın yapıştırılması ve kıymalının fırında ve evde heyecanla beklenmesi... Ramazan ayında ise pide savaşları yapmak ayrı bir olaydı... Bir ibadet için pide almak, yarış veya hafif bir tartışma sebebi olabiliyordu...

İspirlinin Bahçesinde top oynamak ise ayrı bir zevkti... Nice futbolcular orada ilk adımını atmıştır hayata... Sahanın bir tarafa doğru eğimli olması hiç kimseyi top oynamaktan yıldıramamıştır. Aksine sahanın bu durumuna göre taktikler geliştirilmiştir. Burada top oynamanın en eğlenceli taraflarından birisi de, dedemin çalıştığı bahçenin kenarında olmasıdır. O zamanki gençler ve çocuklardan dedemin küfürlerinden nasibini almayan yok gibidir...

Kökçüoğlu Mahallesinin en önemli özelliği orada yetişen hemen hemen her çocuğun Emrullah Efendi İlkokulu ve Devrim Lisesinde okumak zorunda olmasıdır! Uygulanan sistem nedeniyle böyle bir zorunluluğun olumlu ve olumsuz sonuçları mahallemizde hep yaşanmıştır...

Emrullah Efendi İlkokulunda okurken hemen yanı başındaki Eski Mezarlığa gitmek ve oradan kokulu otlar toplamak da ayrı bir güzellikti. Toplanan bu otlar öyle güzel kokardı ki defterlerimizin arasında koyar ve uzun zaman o kokuyu hissederdik...

Mahallemizin o dönemde gelişmekte olan bir yapısı olduğundan bazı evlerde sığır ve tavuk da bakılırdı... Hatta bazı evlerde güvercin beslenmesi ve uçuş eğitimlerinin verilmesi de bilinen uygulamalardandı...

Mahallemizde açılan pastane ise ilklerin yaşanması anlamda önemli idi. Hüsniye Teyze ve Halis Abi tarafından işletilen pastane uzun yıllar hizmet vermiştir... Bakkal Ahmet ve Ayşe Yıldız ise bir fenomendi... Onların dükkânı günümüz alışveriş merkezlerinin öncü çalışması rolünde idi... Gıda maddelerinden inşaat malzemelerine kadar her şeyin bulunduğu bir dükkândı... Küçücük alana kocaman bir AVM sığdırmıştılar...

Mahallemizin yaşlıları da ayrı bir alemdi... Her namaz vaktinin öncesinde camiye giden yaşlıların yolda birbiriyle şakalaşmaları sokağımızın neşe kaynağı oluyordu...

Bizlerin en sık oynadığı oyunlar ise silahla adam öldürme oyunu komen, çelikçomak, saklambaç, taşları üst üste dizerek topla yıkma oyunu dombili, kenarından zıplatarak içi ve dışı gelme şekline göre oynanan gazoz kapakları, yerden yarım metre yüksekten duvara vurarak yere düşme şekline göre oynanan kibrit kâğıtları, yere dizerek ve bir terlik yardımıyla dizilen daireden dışarı çıkararak oynanan sigara kağıtları, yakartop, beştaş, üçtaş, dama, idi. Şimdiki çocukların hayal dahi edemediği bu oyunlar yanında kendi icadımız olan pek çok oyun da oynanırdı...

Her ilin, her mahallenin olduğu gibi mahallemizin de gülleri var idi... Şimdiki gibi dışlanmayan, hor görülmeyen ama çok sevilen tiplerdi bunlar... Bizlerle bir arada olmaları sorun teşkil etmiyordu... Hele Gıni takma adıyla bilinen ve mahallede herkesin çok sevdiği rahmetli Mustafa Abiyi unutmak mümkün mü... Cami cemaatinin neşesi, tamamlayanı ve çok sevileni idi...

Her mahallenin bir de delikanlısı, kabadayısı olurdu... Herkes tarafından bilinen, sevilen kişisi... Olduğu gibi kabul edilen ve öylece değer verilen... O dönemin en tanınmış kişisi halamın oğlu Efkârlı Aydın idi... Bir trafik kazasında ölene kadar gerek duvar yazıları, gerekse yaşantısı olarak toplumsal isyankârlığın mahallemiz temsilcisi idi...

Elbette bir mahallenin karakteristik özelliklerini ve kişilerini anlatmak bir yazıya sığmayacak bir serüvendir. Ancak ana hatları ile ortaya koymak gerekirse 1970'lerin Kökçüoğlu dünyası böyleydi... Süreç içerisinde gittikçe kaybolan, modernizasyonun yaşamımıza girmesiyle de önemini yitiren yaşantımız... Şu anda belki daha fazla olay yaşıyoruz. Fakat pek çoğu eskiden yaşadığımız bir ayrıntı kadar yaşamımızda yer etmemektedir. Bu nedenle sıklıkla şu sözü söylüyorum ben de... Biz bu dünya hayatının arta kalan en güzel günlerini yaşamış bir nesiliz... Çok şükür...

TEKKEKÖY BELEDİYESİ

Tarihin Doğduğu Kent

Flâneur Düşler...
Saathaneye Yürümek I

İbrahim TÖKEL

Tüm şehir plastik bir çiçek, solmuş, kimsenin görmediği, bakımsız, tozlu bir köşede unutulmuş bir plastik çiçek.

Acemi bir flaneur'ün başıboş gezinirken ipsiz sapsız düşündüğüdür;

"Tarih şehrin kalbidir... Derin bir mimariden nasipsiz şehirler plastik çiçekler gibidir... Tüm şehir plastik bir çiçek, solmuş, kimsenin görmediği, bakımsız, tozlu bir köşede unutulmuş bir plastik çiçek. Ona zamanın nefesini veren şeyler ne kadar az... Zaman ruh demek, şehirse mekân... Tarih (zaman) mimari eserleriyle mekâna(şehre) ruh katabiliyor. Zamanın nefesi geçmeli evlerden, sokaklardan, arastalardan ki mekân derinleşebilsin, adımını attığın, gözünün görebildiği kuytular seni bir anafor gibi tarihin gölgelerine çekebilsin. Şurada bir sebil olmalı, şurada bir ahşap konak. Bu koca çınarın altında bir evliya türbesi, çocukların geniş yaz göğü altında saklambaç oynadığı..."

-Saathaneye gidiyoruz...

İlkindi sonları, akşamüstleri hemen her bahar ve yaz aylarında ağzımdan çıkar bu kısacık cümle. Cümle kısa ama bilmez ki gidilen yer bir yol veya mekân değildir. Şu nasipsiz şehirde ayaklarının ve gözünün kıymetini bilenlerce artık bir avuç kalmış tarihi bir temaşadır, ince bir zevktir söz konusu olan. Çevrede kim varsa hemen muzip bakışlarla birbirimi-

ze bakar ve sessiz bir onayla yola çıkılır. Şehrimizin kitap, düşünce ve kültür mekânı Endülüs'ten başlayıp diğer bir kültür merkezine, Ebabil'e uzanan bir yolculuk bu… Ya da iki camii arası, Site Cami'nden Büyük Cami'e…

(Bazen tek de yapılır yürüyüş. Zaten öyle başladı… Yaşım 40 'a yaklaşırken ayaklarım beni ister istemez Saathaneye çekti. Gerçekten ve fark ettirtmeden içimden gelen bir hissiyatın insiyakına uyarak "çekildim" diyebilirim. Ama bu başka bir yazının konusudur geçelim)

İki yol var, ya Site'nin altından geçmek ya da camii dolanmak. Site camiinin altından geçiyorsak pasaja uğrayıp yeni gelen gümüş yüzük, sigara ağızlığı, kehribar ya da kuka tespihlere göz atmak(ki bunlar bir flaneur'ün olmazsa olmaz aksesuarlarıdır). Ben pasaklı ve dağınık bir gezgin olduğum için böyle şeylerle işim olmaz, zaten aldığım en kıymetli tespihi üç gün içinde kaybederim. Yol dostlarım Mehmet Gümüş veya Veysel Altunoğlu düşkündürler böyle şeylere, ki ikisi de gerçek anlamda birer centilmen ve flaneur'dürler.

Diğer yol camii dolanmaktır deniz tarafına doğru yelken kırılır ve aradan meydana bağlanan "Mevlevihane" sokağına bağlanır. Burada bir hikâye ve derinlik var işte. Çünkü burada bir Mevlevihane varmış yüz sene öncesine kadar. Yanmış ve her güzel şey gibi kayıplara karışmış. Dünyada bildiğim kadar yalnızca 36 tane Mevlevihane var ve bir tanesi Samsun'da imiş, bu beni hem sevindiriyor hem de tarifsiz derecece üzüyor. İlahiyattan Prof. Cafer Sadık YARAN' hoca Mevlevihane'nin tekrar inşası için çok uğraştı. Hatta bir ara beraber Mustafa Yeşilyurt hocanın bile kapısını çaldığımızı hatırlıyorum. Cafer Hoca Mevlevihane'nin orijinal planlarını ve resimlerini dahi bulmuştu. Büyükşehir belediyesi bir şeyler yapacaktı lakin olmadı, olamadı, ol(a)maz…(150 yıllık Büyük Cami durağına Opera diyen zihniyete ne denebilir bilmiyorum?) Bu Mevlevihane zannediyorum şimdiki Bulvar AVM'nin Divan pastanesine yakın tarafındaki boşlukta idi. Orası yine bir boşluk ve oraya bu Mevlevihane tekrar yapılabilir. Zor değil ama böyle bir ufuk maalesef şehrin şişmanlarında yok.

Neyse yoldan sapmayalım. Sokaktan girer girmez şehrin "Küllük" ü tabir edebileceğimiz. Hamza Abinin yerine_ Altınovaya- ince bir bakış atılır. Kimler var acaba. Prof. Şaban sağlık, Dr. Dursun Ali Tökel beyler orada mı, bir çay molası verilebilir mi? Buranın da uzun hikâyeleri var. Yazılır, yazılmalı da… Belki küçük bir çay molası, malum yorulduk ve işimiz yavaşlık. Çaylar içilir, tütünler sarılır. Sessizlik ve konuşmamak… İşte bir adamla veya kadınla dostluk yapabilmenin ön koşulu. Birisiyle konuşmadan saatlerce oturabiliyorsan bir şeyler oluyor demektir. Hepimiz birbirimizi zaten biliyoruz ne konuşabilirsin ki.. Çaylar ve tütünler biter, kalkılır.

Samsun'da son yıllarda olan en iyi şeylerden birisi, eski tütün fabrikalarının restore edilip bir alışveriş merkezi yapılması. Ama bu farklı bir AVM oldu. Eski mimariyi ultra kapitalistler bile çirkinleştiremedi. Ayrı ayrı tarihi binalar, bi-

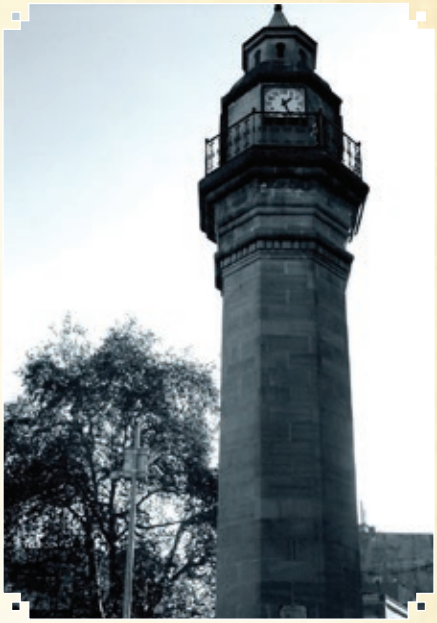

naları birine bağlayan daha insani geçitler... Her şeyden önce geniş bir boşluk. AVM'nin önündeki bu boşluk, Samsun'da mebzul miktarda bulunan inşaat dâhilerinin elinden nasıl oldu da kurtarılabildi hala anlamış değilim. Oraya bakıp da iç geçirmeyen müteahhit zor bulunur. Ama geniş bir boşluk işte… Baş döndürücü, üstelik güzel binalarla çevrilmiş. Uyumu bozan tek şey, budalaca MC Donalts. Bu mekânı seviyorum. Bir inşa ve doldurma ameliyesi olan şehirlerde uygun büyük boşluklar gibisi yoktur. Varlığınızı hissettirir,ferahlık verir, göğe açılır…

Ve geldik Cumhuriyet meydanına… Burada bitirelim, çünkü yorulduk ve acıktık. Birazdan "İkizler'e 'paça' içmeye gideceğiz.

Çokbilmişlere not: Flaneur kelimesini kullanmam çok kimseyi rahatsız etmiş. Türkçemiz, gelenek, bozulma falan filan demişler. Burada bunun savunmasını yapacak değilim. Yazıların içeriği zaten amacını açıkça ortaya koyuyor. Tarihten, estetikten, gelenekten, klasik zevkimizden bahsediyorum… Şimdi bir kelime önereceğim Flaneur yerine. Flaneur demeyelim de "Nazarbaz" diyelim bakalım ne anlayacaklar?

İki Irmak Arasından Karadeniz'e Yakılan Türkü: SAMSUN

Ömer İdris AKDİN

"Karadeniz kenarında var idi
İki kal'a ki Samsun dirler idi
Birisi kafirindi ol hisarın
Biri mülki idi İsfendiyarın"
Hadid-i Miladî (Alî Osman Tarihi)

Ankara Savaşı'ndan sonra Anadolu'yu ele geçiren ve Gürcistan'a yönelen Timur'a, İspanyol Kralı 3. Henri'nin elçisi olarak giden Ruy Gonzales de Clovijo, tuttuğu kayıtlarda Samsun'da biri Cenevizlilere, diğeri bir Türk beyliği olan İsfendiyaroğulları'na ait iki kaleden söz eder. Bugün bile yaşayanlarının belleğine 'Kara Samsun' olarak kazınmış yer, aslında Ceneviz Samsun'udur ve bu denizci kavim bölgeden çekilirken kalesini, yerleşkesiyle birlikte yaktığı için kara olarak tanımlanır. Müslüman Samsun'una gelince; tarihin, coğrafyanın ve zamanın ruhu iki küçük köyden birinin elinden tutar ve Samsun'un kentleşme serüveni böyle başlar. Önemli tasavvuf liderlerinden biri olan Abdulkadir Geylani'nin torunlarından Seyyid Kutbittin, derviş-gazi geleneğinin önemli simalarından biri olarak bölgeye yerleşir ve kalplerde inkişaf edecek fütuhatın kapılarını açar. Bu öyle bir ruh oluşturur ki Samsun, Osmanlı zamanlarında yalnızca büyük merkezlerde kurulan Mevlevihanelerden birine ocaklık yapacaktır.

Anadolu'nun Küçük Laboratuvarı

Anadolu bir göç ülkesi. Tarihin bu

topraklara biçtiği rol, birçok kavmi, inanışı, düşünüşü ve refleksi uyumlu ve anlayışlı şekilde bir arada tutma becerisidir. Türklerin bu bölgeye gelişlerinden ve burayı yurt tutuşlarından önce de sonra da bu değişmemiştir. Kitlelerin hareketi zamanın coşkusunu ve devingenliğini beraberinde getirmektedir. Birbirlerine eklemlenen ve birbirlerini tamamlayan medeniyetlerin bu coşkulu yürüyüşü, bu toprakların üzerinde yaşayan insana derin bir bakış açısı kazandırmaktadır. Bu bakış açısı bu topraklarda hiçbir zaman derin krizlerin oluşmasına müsaade etmemiştir. Bu bağlamda Samsun'u Anadolu'nun küçük bir laboratuvarı olarak görebiliriz.

Karadeniz Bölgesi'nin Ticaret Şehri

Doğusundan batısına dünya için bu coğrafya nasıl bir çekim alanı ise Samsun da Karadeniz'in doğusu için her zaman cazibe merkezi olageldi. Coğrafi açıdan tarımsal üretim kanalları oldukça dar olan bir bölge olarak Karadeniz, iki büyük ovayı koynunda saklayan Samsun'u bir çıkış yeri olarak görmüş, yıllar süren göçler sonucu bu şehir, bir kültür harmanı hâline dönüştürmüştür. Kızılırmak ve Yeşilırmak gibi iki büyük ırmağın suladığı bereketli toprakları, Karadeniz Bölgesi'nin en büyük ticaret şehri olarak Samsun, Karadeniz'i Ankara ve İstanbul'a bağlaması ve her türlü ulaşım için müsait bulunması da bu önemine önem katar.

Batıya Yürüyüşün Tam Ortasında...

Karadeniz insanı için Samsun, genlerindeki Batıya yürüyüşün tam da ortasındaki geniş bir vahadır. Yeteri kadar değerlendirilemese de yeni kurulan devletin kurtuluş miti, bu kenti herhangi bir şehirden öte ilgi alanı hâline getirmektedir. Samsun dendiğinde yurdum insanının belleğinde bir özgürlük ve var oluş hareketi kendini gösterir. Bu anlam da ya sahip olunması ya da sahip çıkılması bir coğrafyadır aynı zamanda. Sıradan bir Doğu Karadeniz insanı açısından bir ufka işaret eder. Bu kentin içinde yaşayan insanlar sürekli hareket hâlinde olan topluluklardan oluşmuşlardır. Yüreklerinde geldikleri yerin hasreti, akıllarında bu kente kendilerini dönüştürmenin coşkusu barınmaktadır. Samsun'dan ayrıldıklarında ise farkında olmasalar da kendileri kalarak ama bu şehirden iyi şeyleri genlerine katarak gidebilirler.

Yeni Ve Orijinal Başlanıçlar Şehri

Burayı ebedi yurt edinenler ise hiçbir zaman kendilerini getto mantığı içinde dışarıya kapatmazlar. Bu, büyümekte olan şehir, büyük şehirlerin ötekileştirme yöntemlerini aklının ucundan bile geçirmez. Tek bir Samsun algılamasının ötesinde onlarca Samsun algılamasının, bu kenti daha verimli kılmak, daha derinlikli hâe getirmek bağlamında yapacağı önemli işlevleri vardır. Göçlerle gelen birikim, konakladığı topraklarda her zaman yeni ve orijinal başlangıçlar oluşturur. Durağan toplumların içine çekilerek çürümesi gibi bir hâl, bu kentte yaşayan insanlar için asla mümkün değil. Bu kentin tarihi bunun ipuçlarıyla doludur.

Antik Çağın Gözde Şehirlerinden

Burayı ebedi yurt edinenler ise hiçbir zaman kendilerini getto mantığı içinde dışarıya kapatmazlar. Bu, büyümekte olan şehir, büyük şehirlerin ötekileştirme yöntemlerini aklının ucundan bile geçirmez. Tek bir Samsun algılamasının ötesinde onlarca Samsun algılamasının, bu kenti daha verimli kılmak, daha derinlikli hâe getirmek bağlamında yapacağı önemli işlevleri vardır.

Antik Çağda Amisos adı ile anılan kent, Miletosluların M.Ö. VII. yüzyılda Karadeniz kıyılarında kurdukları ticaret kolonilerinden biridir. M.Ö. V. yüzyılda Atinalıların ele geçirdiği şehir, bir süre Priraierus adı ile anılır. Bizans döneminde bir piskoposluk merkezi olan Amisos'u alamayan Danişmendliler hemen yakınında yeni bir kale yaptırırlar. Yüzyıllarca zengin bir ticaret merkezi olan eski yerleşim "Hıristiyan Samsun" ya da "Gavur Samsun" adı ile anılır. XI. yüzyılda Cenevizlilerin eline geçen Eski Amisos ve Yeni Amisos arasında ticari bir ilişki devam eder. Sonraları Simisso ve Samissun olarak isimlendirilen bu yerleşmenin adı Samsun'a dönüşür. 1800'lü yıllarda karaya doğru kavis çizen kıyılarında, biri Türklerin diğeri de Rumların yaşadığı iki köyden oluşan, toplam nüfusu 5 bin civarında küçük bir yerleşim yeri. Orta zamanların kadim denizcilerinden Cenevizlilerin gittikçe artan Osmanlı baskısından korkarak kendilerine ait bölgeleri ataşe verip denize açılmalarının üzerinden dört yüz yıl geçmiştir. Çelebi Sultan Mehmet eliyle 1413'te Osmanlı yönetimine katılır ve 1427 yılında da adı Canik olarak haritalarda görünür.

Osmanlı Döneminde…

Osmanlı Devleti 1854'te başlayan dış borçlanma sürecinde, Avrupa'dan aktarılan kaynakları geri ödeyebilmek için, çeşitli çözüm arayışlarına girer. "Muharrem Kararnamesi" ile ödenemeyen borçların tasviyesi için, 1881'de oluşturulan Düyunu Umumiye İdaresi, tütün gelirlerine de el koyar. Batılı devletlerin Osmanlı'nın cazip tütün pazarını ele geçirmek için sanayi kurma girişimini, ülkemizde ilk kez Fransızlar gerçekleştirir ve 1884'te Fransız sermayesi ile bir Reji İdaresi (Memalik-i Mahruse-i Şahane Duhanları Müşterek'ül-Menfaa [kâr ortaklığı]) kurulur. Osmanlı Devleti'nin tütün tekelini 42 yıl boyunca elinde tutan Tütün Rejisi ya da 'Regie co-interessée des Tabacs de l'Empire Ottoman' isimli şirketin en önemli merkezlerinden biri de Samsun'dur. Bu durum birçok ticari elçiliğin bu kentte kurulmasına yol açar ve böylelikle ticaret hayli canlanır.

Fabrikada Tütün Sarar Sanki Kendi İçer Gibi…

Ancak Reji İdaresi bölgelerinde yer alan tütün fabrikalarından çalışanlar için durum çok trajiktir. Rejinin adamları, mahallelerden yoksul ailelerin kızlarını toplar. Kimin parmakları ince ve zarif ise sigaralar da ince ve muntazam sarılabilsin diye. Çünkü sigara sarma makineleri henüz icat edilmemiştir o yıllarda. İncecik sigaraların üretilmesi için, elleri küçücük, parmakları incecik çocuklara gereksinim vardır. Küçücük bedenleri tütün fabrikasında büyüyen bu kızların hemen hepsi de akciğer rahatsızlıklarından, kanserden vefat ederler genç sayılacak yaşlarda... Alpay'ın ünlü şarkısı 'Fabrika Kızı'nda dendiği

gibi; "Fabrikada tütün sarar, sanki kendi içer gibi / Sararken de hayal kurar, bütün insanlar gibi."

19. Yüzyılın Ticari Kesişme Noktası

Buruk, kendi içinde dalgalı insanların kenti Samsun, 1869 yılında büyük bir yangın geçirir ve hemen hemen tamamı yanarak kül olur. Fransa'dan getirilen bir mimarın planına göre sokak ve caddeler denize dikey halde olmak üzere yeniden inşa edilir. 19. yüzyıl ortalarından itibaren Karadeniz'de buharlı gemi işletmesinin başlaması ve Kafkasya, Trabzon ve Ege'den, pek çok insanın göç ederek şehre yerleşmesi üzerine Samsun'un hızla büyür. Bu yıllarda kentin ticari ve ekonomik potansiyeli gelişmiş, şehir birçok Avrupalı ve yerli (çoğu azınlık) yatırımcıyı kendisine çekmiştir. Dönemin en önemli ticaret yollarından biri Samsun'dan başlayarak Amasya, Tokat, Sivas, Malatya, Harput ve Diyarbakır üzerinden Bağdat'a uzanır. Samsun, bu yolun Karadeniz ağzındaki limandır. Tütün ekimi ve ihracatı sonrası yurt edinenleri 40 bini bulan ahalisiyle emekleyen bir şehir hâline gelir. İmparatorluğun önemli liman şehirlerine yerleşerek geniş çaplı ticaretle uğraşan Levantenlerin de Samsun limanına demir atmaları da bu döneme rastlar.

Rus Ve Yunan Savaş Gemilerinin Hedefi

1915 yılı Haziran ayı şehir için bir başka yıkımın kapısını çaldığı tarihtir. Rus savaş gemileri Samsun kent merkezindeki çeşitli noktalara, limana ve açıklarda seyir halinde olan küçük ve orta büyüklükteki ticaret gemilerini hedef alarak bombalarlar. Rus savaş gemileri bir ay sonra yani Temmuz 1915'te daha kapsamlı bir saldırıda daha bulunur. Bu saldırıda Belediye'ye ait iskeleler, Hançerli Mahallesi, Rum Mahallesi, Ermeni Mahallesi, Buğday Pazarı ve Liman Civarında demirli yük gemileri seçilir. Ruslar 1916 yılında da bir kez daha Samsun'a saldırıda bulunarak Samsun Limanını topa tutup buradaki tekneleri tahrip ederler. Bir başka saldırı yine denizden, bu kez Yunan zırhlıları tarafından 7 Haziran 1922 yılında yapılacaktır. Samsun doğumlu şair Vüs'at O Bener'in kaleme aldığı 'Babam' adlı şiirine de konu olan Yunan zırhlıları Averoff ve Kılkış'ın saldırılarıyla sahildeki ticari depolar tahrip edilir. Şair bu olayı şöyle betimler; "Averoff Samsun'da / Bombardıman / Gazhane yanıyor / Bin üç yüz otuz sekiz / Tarih düşürmüştüm/ Kırkın çıkmamıştı daha"

-Devam edecek.

1890'Da Japonya'da Batan Ertuğrul Gemisi ve

SAMSUNLU ŞEHİTLERİMİZ

Tarih Öğretmeni-Yazar / Civan ÇELİK

1887 yılında Japon İmparatoru Meiji'nin yeğeni Prens Akihito Komatsu, bir Avrupa gezisi dönüsünde İstanbul'da II. Abdülhamit'i ziyaret etmiştir.

Japonya, İmparator Meiji döneminde dünyaya açılmaya başlamış, gözünü açar açmaz karşısında bulduğu ABD, İngiltere, Çin ve Rusya dışındaki ülkeleri de tanımak istemiştir. 1887 yılında Japon İmparatoru Meiji'nin yeğeni Prens Akihito Komatsu, bir Avrupa gezisi dönüsünde İstanbul'da II. Abdülhamit'i ziyaret etmiştir.. Bunun üzerine Abdülhamid, Japonya'ya bir heyet gönderilerek iade-i ziyaret yapılmasını emretmişti. Bu ziyaretin önemli siyasi nedenleri de vardır; Daha önceleri Rusya'ya karşı bir müttefik sayılabilecek İngiltere, birkaç yıl önce Mısır'ı işgal etmiş, Arapları da Osmanlıya karşı kışkırtmaya başlamıştır. Hilafeti Osmanlı'nın zorla Araplardan aldığını ve Müslüman dünyasının Osmanlı hilafetini kabul etmemesi gerektiğini öne sürmektedir. Garp cephesinde kaybetmesi kesin görünen Osmanlı için Abdülhamit'in kafasında bir çıkış planı vardır. Bu planlar şunlardır; Asya'da kök salan İngiliz İmparatorluğu'nun idaresi altındaki Müslüman toplumlarında bir nabız yoklamak, İslam dünyasının sadece Araplardan ibaret olmadığını, Asya'daki Müslümanların da İngiliz sömürgesindense, Osmanlı hilafetini benimseyebileceğini göstermek. Bu amaç için, Japonya'ya bir "iade-i ziyaret" heyeti göndermek

çok iyi bir fikirdir. Japonya ile ilişkiler kuvvetlendirilirken, geminin yolda ikmal için uğrayacağı Müslüman limanlardaki atmosfer, İmparatorluğun geleceği için önemli bir gösterge olacaktır.

Bu ziyaret için İstanbul tersanelerinde yapılan Ertuğrul Fırkatey'ni seçildi. Fırkateyn, hem yelken hem de makine ile hareket ediyordu. Üç direkli geminin ana hareket vasıtası yelkendi. 600 beygir gücündeki makinesi de yardımcı bir itici kuvvet oluşturuyordu. 2 bin 400 ton ağırlığında, ahşap bir gemi olan Ertuğrul Fırkateyni 25 yaşındaydı. Yaklaşık 1 yıl önce ahşap kısımları tamir görmüştü. Ancak, makine ve kazanların alt bölümüne dokunulmamıştı. Kafile Başkanı Albay Osman Bey, gemi komutanı da Hint Okyanusu tecrübesi olan Yarbay Ali Bey'di. Gemide özel olarak seçilen 56'sı subay toplam 609 mürettebat vardı. O yıl Bahriye Mektebini bitiren genç teğmenlerin tamamı da gemiye alınmış ve bu uzun gezide tecrübelerini artırmaları hedeflenmişti.

Gemi II. Abdülhamid'den Japon İmparatoruna mücevherli imtiyaz nişanı ve diğer hediyeleri götürecekti. Ertuğrul Fırkateyni, Temmuz 1889'da İstanbul'dan yola çıktı. Gemiye çok az bir kömür tahsisatı verilmiş, sadece limanlara girip çıkarken görüntüyü kurtarmak için buhar kullanılması, açık denizde yelken açılması emredilmiştir. Gemi bu şekilde birkaç küçük kaza ile Süveyş kanalını geçmiş, Aden'de bir mola verdikten sonra Bombay'a doğru yelken açmıştır. Ertuğrul, 1889 Ekiminde İngiliz sömürgesi altında, ancak nüfusunun yarısı Müslüman olan Bombay'a ulaşır. Ertuğrul'un Hindistan'a geleceği, Müslüman toplum arasında bir efsane gibi yayılmıştır ve Lahor'dan, Delhi'den, Haydarabad'dan on binlerce Müslüman Bombay'a akın eder. Gemi limanda ziyarete açılır ve bir hafta içinde 150,000 kişi gemiyi ziyaret eder ki, aralarında Müslüman olmayan, ama İngilizlerden illallah etmiş mihraceler de vardır.

Gemi yoluna devam edip Kasımda Seylan'ın başkenti Kolombo'ya ulaşır. Yolda çeşitli yer-

Gemi II. Abdülhamid'den Japon İmparatoruna mücevherli imtiyaz nişanı ve diğer hediyeleri götürecekti. Ertuğrul Fırkateyni, Temmuz 1889'da İstanbul'dan yola çıktı. Gemiye çok az bir kömür tahsisatı verilmiş, sadece limanlara girip çıkarken görüntüyü kurtarmak için buhar kullanılması, açık denizde yelken açılması emredilmiştir. Gemi bu şekilde birkaç küçük kaza ile Süveyş kanalını geçmiş, Aden'de bir mola verdikten sonra Bombay'a doğru yelken açmıştır.

lerinden su almaya başlasa da, ziftli bezler ve kalaslarla durum idare edilir. Gemi, bir cuma sabahı Kolombo'ya varır ve müretteba cuma namazını kılmak için topluca gemiden inince halkta müthiş bir coşku uyanır. Seylan Genel Valisi, 300.000 nüfusu olan Kolombo'da 200.000 kişinin gemiyi ziyaret etmek istediğini söyler. İzdiham şeklindeki halk ziyaretlerinin gemiyi yıprattığı bilinse de ses çıkarılmaz.

Gemi buradan yola çıkıp Kasım sonlarında yine bir Cuma günü Singapur limanına varır. Singapur'da gemiyi, Osmanlı sancaklarıyla donanmış küçük tekneler halife lehine sloganlar atarak karşılar. Singapur yakınlarındaki ufak Müslüman devletçiklerinden olduğu kadar, Çin Hindinden, Sumatra'dan, Java'dan gelerek toplanan Müslümanlar, cuma namazını halifenin memuru olan gemi imamının kıldırmasını isterler. Ertuğrul ve komutanı Osman Bey, umduğunun ötesinde olumlu sinyaller almaya başlamıştır.

Singapur'a gelen bir telgraf ile Osman Bey tuğamiralliğe terfi ettirilmiştir. Ancak, uzayan seyahat sonucu harcırah tükenmiş, İmparatorluk Galata Bankeri Ohannes efendiye rica minnet, Singapur'a 2000 altın göndertmiştir. Gemi birçok onarımdan daha geçmiş, güverte tahtaları değişmiş, ite kaka ayakta durmaktadır. Ertuğrul, Nisan başında Saygon'a ulaşmış, burada da Çin Müslümanları tarafından karşılanmıştır. Daha sonra Hong Kong'a giden gemi ve heyet, Çin deniz kuvvetleri yetkilileri ile tanışarak temaslarda bulunmuştur.

Gemi, 11 ay sonra 7 Haziran 1890 tarihinde Japonya'nın Yokohama Limanına vardı. Japon İmparatoru, Türk amiralini ve heyetini görkemli bir şekilde karşıladı. Şehir halkı Türk amiralinin saray arabası ile İmparatorun yanına gidişini sevgi gösterileriyle takip etti. Ertuğrul Fırkateyni, Japon sularında kaldığı üç ay boyunca etrafındaki binlerce Japon kayığına 50 kişilik bandosuyla konserler verdi. Osman Beyin 13 Haziran 1890'daki saray ziyareti ve resmi temasları da çok başarılı geçmiş ve Osman Bey, İmparator, Prensler ve Savaş Bakanı ile görüşmüş arkasından gelen resmi davetler, yemekler, balolar çok iyi geçmiş ve Japonya'daki Osmanlı heyeti ülkenin ileri gelenlerinin, soylu ailelerin, sosyetenin ilgi odağı olmuş, davet tekliflerine yetişemez bir şekilde, 2-3 haftayı Tokyo'da geçirmişlerdir. Nihayet geri dönüş yolculuğu için hazırlıklar tamamlandı. Yola çıkılacağı gün Japon Bahriyesinin tayfun uyarısına rağmen, Ertuğrul Fırkateyni planlandığı gibi 15 Eylül 1890 tarihinde Yokohama Limanı'ndan ayrıldı.

Kushimoto açıklarında tayfuna yakalanan Ertuğrul Firkateyni 16 Eylül 1890'da kayalara çarparak battı. Kashinozaki deniz fenerindeki Japon balıkçılar, tayfunun gürültüsünden uyumaya çalışırken, kapıları çalınır. Karşılarında bitkin, bıyıklı ve yuvarlak gözlü insanlar durmaktadırlar. Civardaki tüm Japon köyleri seferber olur ve o fırtınada büyük bir arama kurtarma çalışması başlatırlar. Bu dilini bilmedikleri insanlardan sadece 69 tanesini sağ salim kurtarabilirler, Osman Bey ve Ali Bey'in de aralarında bulunduğu 500 küsurunun ise ancak cesetlerini denizden toplayabilirler.

Yaralıların tedavisi ve bakımı için Japon köylülerin gösterdiği çaba göz yaşartıcıdır; fakir balıkçılar, tayfun sezonunda avlanamayacakları için depoladıkları balık ve tavukları kazazedelere verirler. Olay Tokyo'da duyulur duyulmaz da, İmparator Meiji gemilerinden birini hemen olay yerine gönderir, bu gemi hem köye doktor, hemşire ve yiyecek getirir, hem de ceset arama çalışmalarına yardım eder. Sonuçta, 500 küsur Türk denizcisi, Japonya'da yaşanmış en büyük deniz facialarından birinin kurbanı olarak, Kushimoto yakınlarındaki bir şehitlikte yatmaktadır. Japonya'da bile bir şehitliğimiz olabileceği kaçımızın aklına gelirdi? Büyük bir trajedi, aynı zamanda iki halkın arasındaki dostluğun temelini de atmıştır. İmparator Meiji, kazadan kurtulanları, hediyelerle beraber iki kruvazörünü tahsis ederek İstanbul'a gönderir. Abdülhamit'e de hediyeler getiren bu kruvazörler bir ay İstanbul'da kalır.

Trajediden çok etkilenen bir Japon, Torajiro Yamada, çeşitli gazetelerin de yardım ettiği bir kampanya ile halktan topladığı yardımları İstanbul'da kazazedelerin ailelerine verir. Kazadan sadece 69 denizci kurtulabilmiştir, Amiral Osman Bey de dahil diğer mürettebat hayatını kaybetti. Kaptan Ali Bey'in torunu, Köy Enstitülerini kuran Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'dir.

Kazada ölenlerin anısına Kushimoto'da bir Anıt yapılmıştır. İlk anıt Japonlar tarafından 1891'de dikilirken, 1929 yılında yine Japonlar tarafından genişletilmiştir. Şehitlik Anıtı, 3 Haziran 1929 tarihinde Japon İmparatoru tarafından da ziyaret edilmiştir. 1937'de Türkiye tarafından restore edilen anıt önünde her yıl düzenli olarak anma törenleri yapılmaktadır.

Kushimoto kasabası Mersin ve Yakakent'e olan benzerliği nedeni ile kardeş şehir ilan edilmiştir. Kushimato'da bir de müze bulunmaktadır. 1974 yılında inşa edilen "Türk Müzesi"nde Ertuğrul Fırkateyni'nin maketi, gemideki asker ve komutanların fotoğrafları ve heykelleri bulunmaktadır.

Bu ziyaret, Osmanlı Devleti'nin dünyada hala saygın bir devlet olduğunu kanıtlamıştır. Avrupalı emperyalist devletler ve saldırgan Rusya'ya karşı doğuda yükselen yeni güçlerle işbirliği yapılabileceğinin sinyalleri verilmiştir. Çünkü bu yıllarda büyük reformlar gerçekleştiren Japonya, savaşlarda Rusya'yı mağlup etmeye ve dünyaya gücünü kabul ettirmeye başlamıştı. Ancak Osmanlı Devleti'nin bu düşünceleri değişen dış siyaset, iç meseleler ve Abdülhamid'in tahttan indirilmesi nedeniyle kesintiye uğramıştır. Ancak bu olay Türk-Japon dostluğunu yüzyıldır pekiştirmiş ve ilişkileri karşılıklı sempatiye dönüştürmüştür.

1970'li yıllarda Japonya'dan bir grup senatörün İstanbul'u ziyareti sırasında, gruba dahil Kumano bölgesi senatörü, ülkesine döner dönmez Ertuğrul anısına bestelenen ve çocukluğundan beri bildiği bir şarkının beste ve güftesinin orijinalini, Japonya'nın İstanbul Başkonsolosluğu'na göndermiştir. Başkonsolosluk da, şarkının sözlerini Türkçe'ye çevirterek, orijinalleriyle beraber Deniz Kuvvetleri Komutanlığı İstanbul Deniz Müzesi Komutanlığı'na armağan etmiştir.

Güneş hüzünle battı.
Uzakta bir yıldız parlıyor,
Deniz çok azgın.
Beyaz anıtın gölgesi karanlığa düşüyor.
Sonsuz teesürle dua ediyoruz,
Ruhların huzuru için,
O cesur gemicilere ve şanlı Ertuğrul'a.
O çılgın fırtınada...
Kaybolan savaş gemisini yutan dalgalar
O geceki gibi yüksek.
Ne acı, biz artık gemiyi göremiyoruz.
Kumano bölgesinde Kaşino sahillerinde,
Facianın balıkçılar yerini gösterirler.
Ve o gecenin korkunç amansız
Fırtınasını hep anlatırlar.
Acısını kalbimizde duyacağız her zaman
Seneler geçse bile.
Ertuğrul'u biz asla unutmayacağız,
Çocuklarımıza da her an anlatacağız.

1985'de İran-Irak savaşı sürerken, bir gün Saddam'ın aklına eser ve 24 saat sonra Tahran hava sahasının sivil uçaklar için dahi güvenli olmadığını ilan eder. İran'da vatandaşları bulunan tüm Avrupa ülkeleri, derhal uçak göndererek vatandaşlarını 24 saat içinde Tahran'dan tahliye eder.

İran'daki Japon büyükelçisi de durumu merkeze bildirir, hükümet hemen JAL (Japan Airlines)'dan uçak göndermesini ister. Ancak, 40 yıl önceki kamikaze ruhunu yitiren Japon pilotlardan cevap gelir; süre dolana kadar Japonya'dan bir uçağın Tahran'a gitmesi, yolcuları alıp hava sahasını terk etmesi çok zordur, bu riske giremeyeceklerdir. Japon büyükelçisi, olan biteni ümitsizlikle yakın arkadaşı Türk Büyükelçisine aktarır, o da durumu Ankara'ya bildirir ve haber anında Turgut Özal'a ulaşır. Aynı anda, Itochu'nun eski Türkiye yetkilisi ve Özal'ın şahsi yakın arkadaşı Mr. Morinaga da Özal'ı telefonla arayarak yardım ister. Düşünecek vakit yoktur, Özal hemen THY'ye talimat verir, cengaver bir pilotun kumandasında bir uçak Tahran'a iner, 250'ye yakın Japon vatandaşını alır ve Saddam'ın tanıdığı sürenin dolmasına dakikalar kala Türk hava sahasına girer.

2002 Dünya Kupası'nda Japonya'nın bize gösterdiği sevgi, ülkemize gelen bir çok Japon turist bu sevginin fazlasıyla ve halen devam ettiğini kanıtlamaktadır. Şimdide bu gemide şehit olan Samsun ve ilçelerinden olan dedelerimizden bahsedelim…

Bu gezi sırasında Ertuğrul'un mürettebatı 26 güverte, 21 makine subayı, 1 sıhhiye, 1 silahendaz, 1 bando şefi, 5 askerî usta olmak üzere toplam 55 subay, 12 yeni mezun mühendis teğmen, 1 başçavuş, 2 serdümen çavuşu, 15 bölük çavuşu, 9 bölük emini, 57 onbaşı, 352 güverte eri, 37 makine eri, zanaatkâr ve hizmetli toplamı 70 kişi ve 1 de imam ile toplam 610 kişidir. Bunlardan sadece 69'u kurtulabilmiştir. Yani şehit asker sayısı 541 civarındadır.

Bunlardan Samsunlu olanların isim ve lakapları şöyledir;

1. Çarşambalı Bastiloğullarından
Halil oğlu Hamid - Onbaşı 1884/2102

2. Samsunlu Öksüzoğullarından
Mehmet oğlu Abdullah - Er 1885/8 86

3. Samsunlu İmanoğullarından
Ali oğlu Halil - Er 1885/892

4. Samsunlu Uzunoğullarından
Ali oğlu Mehmet - Er 1886/2860

5. Bafralı Aşçıoğullarından
Mehmet oğlu Recep - Er 1886/3005

6. Alaçamlı Köleoğullarından Veli oğlu Hüseyin
Er 1886/3066

7. Kavaklı (Samsun) Müezzinoğullarından
Ahmet oğlu Şerif - Er 1888/975

8. Kavaklı (Samsun) Molla Mustafa yeğeni
Sadık oğlu Lütfullah - Er 1888/985

9. Çarşambalı Hatipoğullarından
Selim oğlu Mehmet - Onbaşı 1884/1747

10. Samsunlu Tolukoğullarından
Hüseyin oğlu Hasan - Er 1885/883

11. Samsunlu İmamoğullarından
Ali Oğlu Musa - Er 1885/889

12. Çarşambalı Avcıoğullarından
Mehmet oğlu Ali - Er 1885/2599

13. Samsunlu Softaoğullarından
Mehmet oğlu Selim - Er 1886/2869

14. Bafralı Kargaoğlu Yeğeni
Hasan oğlu Arif - Er 1886/3 007

15. Bafralı Abti oğlu Yusuf -Er 1886/3011

16. Ayvacıklı Hacıtalipoğullarından
Mehmet oğlu Mustafa - Er 1887/73 5

17. Ayvacıklı Mahmutoğullarından
Arif oğlu İsmail - Er 1887/762

18. Çarşambali Çakıroğullarından
Mehmet oğlu Kadir - Er 1888/2

19. Kavaklı (Samsun) Atlıoğullarından
Mustafa oğlu Ahmet - Er 1888/948

20. Kavaklı (Samsun) Haliloğlu Torunu
Mehmet oğlu Ahmet - Er 1888/949

21. Kavaklı (Samsun) Marizoğullarından
İbrahim oğlu Mustafa - Er 1888/958

22. Kavaklı (Samsun) Azimoğullarından
Salih oğlu Hamit - Er 1888/962

23. Kavaklı (Samsun) Kozanoğullarından
Ahmet oğlu Mehmet - Er 1888/968
24. Kavaklı (Samsun)
Çürükhaliloğullarından Osman oğlu
Hüseyin - Er 1888/970

25. Kavaklı (Samsun) Topaloğullarından
Şerif Oğlu Emrullah - Er 3 888/973

26. Kavaklı (Samsun)
Mustafaoğullarından Ali oğlu Arif
Er 1888/978

27. Kavaklı (Samsun)
Karabaloğullarından Recep oğlu Emin
Er 1888/982

28. Samsunlu Memişoğullarından
Hasan oğlu Şerif
Er 1885/912

29. Çarşambalı Abbasoğullarından
Abdullah oğlu Hasan - Er 1886/2587

30. Bafralı Çolakoğullarından
Hüseyin oğlu Ömer - Er 1886/3001

31. Ayvacıklı Tepeköylüoğullarından
Ali oğlu Mustafa - Er 1887/766

32. Ökseli (Çarşamba)
Mollaömeroğullarından
Ömer oğlu İbrahim - Er 1887/3196

33. Kavaklı Kadıoğlu Yeğeni
Ahmet oğlu Hakkı Er - 1888/977

34. Termeli (Samsun)
İbrahimoğullarından
Hüseyin oğlu Hasan - Er 1883/3795

35. Ayvacıklı Çakıroğlu Karındaşı
Hasan oğlu İbrahim - Er 1887/819

Bu gemideki erlerin çoğunluğu Karadeniz, Ege ve Akdeniz'in sahil şehirleri nüfuslarına kayıtlıdır. Görüldüğü üzere Samsun ve çevre ilçelerden 35 şehidimiz vardır. Bu şehitlerimizin 7'si Samsun, 12'si Kavak, 6'sı Çarşamba, 4'ü Bafra, 4'ü Ayvacık, 1'i Alaçam, 1'i Terme ilçesi nüfusundandır. O günlerde soyadı olmadığı için aileler çeşitli lakaplarla tanınıyordu. Bu yüzden bugün bu dedelerimizin kimlerden olduğunu tam olarak bulmak zorlaşıyor. Ancak tespit ettiğimiz bazı lakapların Samsun ve ilçelerinde halen soyadı olarak kullanıldığını gördüm. Mesela Atlıoğulları ve Topaloğulları soyadları halen Kavak ilçesinde kullanılmaktadır. Bu kişilerin bu soyadı taşıyan kişilerin dedeleri olmaları muhtemeldir.

Çin'den Hindistan'a, Endenozya'dan, Japonya'ya kısaca dünya'nın her bölgesinde insanları kendilerine hayran bırakan, "bir Türk dünyaya bedeldir" dedirten, atalarımızı duydukça ve ıssız ovalarda Türk şehitliklerine rastladıkça daha iyi anlıyoruz onların asaletini ve fedakarlıklarını...

Acaba birileri dedelerinin binlerce kilometre ötelerde can verdiğini ve Osmanlı askeri olarak şehit olduğunu biliyor mu? Yoksa Çanakkale' de, Yemen' de ve Sarıkamış' ta şehit olan isimleri unutulmuş, kim olduğu meçhul sadece kahramanlık hikâyeleri anlatılan dedelerimiz arasında mı yer aldılar?

Büyükşehir Belediyesi'nin Bandırma Gemisi'nin yanındaki şehitler listesine bu dedelerimizin de adlarını yazması bu kahramanların isimlerinin unutulmamasını sağlayacaktır.

Çin'den Hindistan'a, Endenozya'dan, Japonya'ya kısaca dünya'nın her bölgesinde insanları kendilerine hayran bırakan, "bir Türk dünyaya bedeldir" dedirten, atalarımızı duydukça ve ıssız ovalarda Türk şehitliklerine rastladıkça daha iyi anlıyoruz onların asaletini ve fedakarlıklarını... Satırlarıma son verirken bütün şehitlerimizi saygı ve rahmetle anıyoruz. Ruhları şad olsun.

KAYNAKLAR:
BOA (Başbakanlık Osmanlı Arşivi Belgeleri)

ARSLAN, Mekiye Mihriban, 1890 Ertuğrul Faciası, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1992.

APATAY, Çetinkaya, Türk Japon İlişkileri ve Ertuğrul Fırkateyni, İstanbul 2009.

MÜTERCİMLER, Erol-Mim Kemal ÖkeErtuğrul Fırkateyni Faciası ve Türk-Japon İlişkisinin Başlangıcı, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları; İstanbul, 1991.

MÜTERCİMLER, Erol, Ertuğrul Faciası ve 21.Yüzyıla Doğru Türk-Japon İlişkileri, ,Anahtar Kitaplar Yay.İstanbul 1993.

ÖNDEŞ, Osman,Ertuğrul Fırkateyni Faciası, İstanbul 1998.
Sözlü Mülakatlar

Samsun'da Kaybolan Tarihi Bir Değer
KAPTANAĞA CAMİİ

Prof. Dr. Osman KÖSE

Türklerin Asya'dan Avrupa'ya kadar kurdukları onlarca devlet ve ortaya koydukları medeniyet anlayışı her millete nasip olmayan bir olgudur.

Milletler, kendilerini meşrulaştırmak ve tarihin derinliklerinden beri gediklerini ispata yönelik olarak somut deliller ararlar ve tarihsel birikimlerini ağdalı şekillerde gelecek nesillere aktarırlar. Günümüzde her devlet ve milletin bu anlamda doğru veya hayali tarihsel hikâyeleri, gelenek ve görenekleri vardır. Derin tarihi alt yapısı olmayan devletler de kendilerini bu anlamda ispata yönelik olarak hikâye tarihler üretirler. Modern zamanda etrafımıza baktığımızda var olan Yunan, Bulgar, Makedon, Arnavut, Roman, Gürcü ve Ermeni gibi milletlerin kendilerine göre binlerce yıl gerilere giden tarihi bağları ve hikayeleri vardır.

Türk tarihi de etrafımızda olan milletler gibi binlerce yıllık maziye dayanan bir geçmişe sahiptir. Türklerin Asya'dan Avrupa'ya kadar kurdukları onlarca devlet ve ortaya koydukları medeniyet anlayışı her millete nasip olmayan bir olgudur. Günümüzde çoğu millet kendilerine dayanak olarak kullanacakları tarihsel miras ararlarken, Türkler bu anlamda zengin bir mirasa sahiptirler. Şu anda yaşadığı-

mız Anadolu'da sadece Osmanlı devletinden değil, Anadolu Selçuklu ve onlarca Türk beyliklerinden eserler vardır. Fakat bu tarihi zenginliğe rağmen, bu zenginliği muhafaza etmeyen ve heba eden dünyada Türklerden de başka da bir millet yoktur. Osmanlı devletinin yıkılışı sürecinde sayısız tarihi eser bilerek veya bilmeyerek ortadan kaldırılmıştır. Bu gün Türkiye sınırları dışında ve Osmanlı devletinden miras olarak kalan fakat bilinçli olarak yok edilen binlerce eserin yerlerinde yeller esmektedir. Osmanlıdan Cumhuriyete geçiş sürecinde de ülkenin her tarafında çok sayıda tarihi mirasın bilinçli veya bilinçsizce ortadan kaldırıldığı da bilinmektedir. Tarihsel mekânları fütursuzca ortadan kaldırmaya yönelik olarak Samsun'dan vereceğimiz bir örnek, bir dönemi anlama noktasında önemlidir.

Samsun'da gerek Selçuklu ve gerekse Osmanlılar döneminden kalma çok sayıda tarihi eser bulunmaktadır. Günümüze kalan tarihi eserler genelde dini mekânlar olarak bilinen cami, medrese, çeşme ve mezar kitabelerinden oluşmaktadır. Doğu ve batı Avrupa'ya gittiğimizde genelde göremeye alışık olduğumuz 17. asırdan kalma otel, restoran vb gibi kişisel mekânlara Samsun ve diğer bölgelerde rastlamak zaten mümkün değildir. Osmanlı dünyasından günümüze bu tarz yapıların kalmamasının elbette çok sebepleri vardır. Son derece zengin sanat değeri yüksek evlerin ve hanların yapıldığı bilinmektedir. Fakat yapılan bu tarz mekânlar ahşaptan yapıldığı için sıkça çıkan yangınlarla yanarak kül olmuşlar ve daha sonraki asırlara intikal edememişlerdir. Samsun'da olduğu gibi günümüze kadar intikal edenler taştan inşa edilen camiler, hamamlar ve benzeri tarihi binalardır.

Samsun'da Osmanlı döneminde inşa edilen ve Cumhuriyetin ilk yıllarında bir gece yarısı yerle bir edilen tarihi mekanlardan biri Kaptanağa Camii'dir.

Bu gün yerinde yeller esen ve hatta belki de yeri birileri tarafından gasp edilen Kaptanağa Camiinin hikayesi şu şekildedir. Kaptanağa ailesi Canik Mutasarrıflığının merkezi olan Samsun kasabasının zenginlerindedir. Aile bireylerinden biri olan Mehmet Kaptanağa da, Samsun'da esnaflık yapmaktadır. Yerel esnaflar Mehmet Kaptanağa'nın zor kullanarak iş yerlerinden haraç olarak usulsüz para aldığını iddia etmektedirler. Fakat Kaptanağa ailesi zenginliklerinden de istifade ile idari ve adli bir kovuşturmaya maruz kalmazlar

1869 yılında Samsun Belediye statüsü kazanınca ilk belediye başkanı olarak Emrullah Efendi atanır. Emrullah Efendi kurucu başkan olmakla beraber az sonra onun yerine bu göreve Samsun'un tanınmış siması Mehmet Kaptanağa belediye başkanı olur. Samsun'un güçlü kişilerinden biri olan Mehmet Kaptanağa'nın camiyi bu yıllarda

Samsun'da gerek Selçuklu ve gerekse Osmanlılar döneminden kalma çok sayıda tarihi eser bulunmaktadır. Günümüze kalan tarihi eserler genelde dini mekânlar olarak bilinen cami, medrese, çeşme ve mezar kitabelerinden oluşmaktadır. Doğu ve batı Avrupa'ya gittiğimizde genelde göremeye alışık olduğumuz 17. asırdan kalma otel, restoran vb gibi kişisel mekânlara Samsun ve diğer bölgelerde rastlamak zaten mümkün değildir.

yaptırdığı tahmin edilmektedir. Görevde üç yıl ancak kalabilen kaptanağa yerini 1872 yılında Hacı İsmail Efendi'ye terk eder.

Kaptanağa Camii'nin İnşa edildiği yer, Gazi Müzesi'nin kapısına bakan yer olan Mecidiye caddesinin girişindeki Halk Bankası binasından üst yola kadar olan alanın içinde yer almaktaydı. Cami, 1869 yılında Büyük Camii, Süleyman Paşa Medresesi ve geniş bir alanı içine alan "büyük Samsun yangını"ndan sonra şehrin en önemli camii haline geldi. Mesela 1870'li yılarda Hakkâri'den yola çıkan ve Diyarbakır yoluyla İstanbul'a gönderilecek olan Peygamber Efendimiz'in "nalın-ı şerif"i Samsun'a gelince Kaptanağa camiinde sergilendi. 1872 yılında Nalın-ı şerif deniz yoluyla İstanbul'a gönderilinceye kadar Kaptanağa Camii gece ve gündüz Samsun ve çevreden gelen insanlarla doldu taştı. Reji idaresinin yanı başında ve şehir merkezinde olması Kaptanağa camiinin önemini artırıyordu. Osmanlı devletinin sonuna kadar bu önem devam etti.

Cumhuriyet dönemine girince ülkenin diğer taraflarında olduğu gibi Samsun'da da çok sayıda tarihi eser bir şekliyle zaman içinde yok edildi. Cumhuriyetin ilk yıllarında imam ve müezziniyle ibadete açık olan cami, muhtemelen şehrin merkezinde kalması ve ekonomik olarak büyük değer ifade eden bir alan üzerinde kurulu olması sebebiyle CHP'li belediye başkanları Rüstem Mesutoğlu veya Mümtaz Arkayın dönemlerinde 1940lı yıllarda bir gece yarısı yıkıldı.

Caminin yıkılışı ile ilgili resmi kayıtlarda bir belgeye henüz rastlanılmazken, halk arasında, Samsun'un eski yerlilerinden bu camiinin yıkılışına ve yankılarına şahit olanlar vardır. Canik Belediyesi tarafından basılan Gelenekten Moderniteye Samsun (1923 – 1950) adlı kitabımızda da anlatıldığı gibi, caminin müezzini her sabahki gibi bir sabah görevli olduğu Kaptanağa camiine gider. Fakat camiyi yerinde bulamaz. Cami yıkılmış ve enkaza çevrilmiş hale gelmiştir. Müezzin üzüntü ve dehşetten hastalanır ve bir tarafı felç olur.

Kaptanağa Camii'nin yeri ilerleyen zamanlarda buharlaşır ve yok olur. Kayıtlarda sadece adı kalır. Hatta Cumhuriyet meydanından Gazi müzesine doğru dik çıkan sokağın adı hala kayıtlarda "kaptanağa camii sokak" olarak geçmektedir. Samsun'un yerel yöneticilerinin, Büyük Şehir Belediyesi ve İlkadım Belediyesi'nin caminin yerini tespit edip ihya etmesi görevleridir.

Gün tarihe ve değerlerimize sahip çıkma zamanıdır. Gerekçesiz yıkılan ve yeri gasp edilen Kaptanağa Camii ayağa kalkmayı bekliyor.

akasyam haber

Özel Haber Kaynağınız...

www.akasyamhaber.com

SAMSUN'DA SON KERVAN(CI)

Prof. Dr. Cevdet Yılmaz

Foto 1. Son kervancı merhum Yusuf Ergün.

Tüm Anadolu'da olduğu gibi, Samsun'da da kervanlar ve kervancılık 1950'li yıllarda motorlu araçlara yenik düşerek tarih sahnesinden çekilmiştir.

Kervanlar, kervancılık ve kervan yolları ilkçağlardan başlayarak 20.Yüzyıl'ın ortalarına kadar Anadolu topraklarında derin izler bırakmış en önemli ekonomik ve kültürel unsurlardan biridir. Konu ile ilgili olarak sayısız araştırma yapılmış ve yayınlanmıştır. Burada bunlardan bahsedilmeyecektir. Fakat Osmanlı Menzil Teşkilatı'nı gösteren bir haritaya bakıldığında Samsun şehrinin; İstanbul-Bolu-Kastamonu-Amasya-Tokat-Sivas kuzey ana hattını Karadeniz'e bağlayan kervan yolunun Karadeniz'e çıkış noktasında olduğu görülür. Tüm Anadolu'da olduğu gibi, Samsun'da da kervanlar ve kervancılık 1950'li yıllarda motorlu araçlara yenik düşerek tarih sahnesinden çekilmiştir. Bu kısa makalede 1950'li yıllarda sona eren kervancılığın 1930'lu yıllar ile 1950'li yıllar arasında kalan kısmını, yani kervancılığın son demini, bu işi bizzat yapan ve Samsun'daki son temsilcisi olan Yusuf Güner (Foto 1) amcadan dinleyecek, onun hatıralarına kulak vereceğiz.

1950'lere kadar Anadolu'da ulaşım

Çok değil, daha 1950'lere kadar Türkiye'de karayolu ulaşımı (bugünkü anlamda) yok denecek kadar azdı. Bireysel binek vasıtası at, yük taşıma aracı katır ve develerdi. Anadolu'nun önemli şehirleri kervan yolları ile birbirine bağlıydı. Muhtelif yük ve eşyalar kervanlarla nakledilir, yolcular kervana katılarak grup içinde daha güvenli bir şekilde seyahat ederdi (Foto 2).

Foto 2. (Zigana Tüneli inşası için keşfe çıkan Mühendis Cramer tarafından çekilmiş bir fotoda) 1933 yılında Trabzon-Erzurum arasında yük taşıyan deve kervanı "Osmanın Hanı"nda konaklarken.

Bu durum Askeriye'de bile böyleydi; nakliye aracı katır, makam aracı beygirdi. Hele bir hatırlayın dedelerinizin anlattığı askerlik hatıralarını. Askerliğini seyis (at bakıcısı) olarak yapan ne kadar çok kişi vardı. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra dünya ile birlikte ülkemizde de değişim başladı. Türkiye'deki gelişmeler, demokrasiye geçiş, Kore Savaşı, NATO'ya girişimiz derken 1950'li yılların başlarından itibaren kara yolu yapım faaliyetleri, tekerlekli at arabası ve kağnıların kullandığı şose yolların yerini Amerikan yardımlarıyla gelen dozer ve greyderlerle yapılan karayolları ve (hususi arabalarla birlikte) şavrele (Chevrolet) dolmuş taksiler. Askeriyede; Amerikan yardımları çerçevesinde gelen İkinci Dünya Savaşı'ndan kalma REO kamyonlar, sivil ulaşımda ise; kamyondan bozma otobüsler. Velhasıl, Türkiye'nin henüz asfaltla tanışmamış yollarında tozu dumana katan motorlu araçların arz-ı endam etmeye başlaması ve nihayet günümüze kadar geçen süreç. Şimdi tekrar 1950'li yılların öncesine gidelim…

1950'li yıllara kadar Karadeniz'de sahilden ulaşım denizyoluyla sağlanıyor, kıyı boyunca şehir ve kasabaları birbirine bağlayan ayrıca bir karayolu bulunmuyordu. Bölgenin iç kısmında, Gökırmak ve Kelkit vadileri boyunca, doğu-batı yönlü ana kervan yolu geçiyor, bu yol çoğunlukla güney-kuzey yönlü akarsu vadilerini takip ederek sahille buluşuyordu. İç Anadolu'yu Karadeniz'e bağlayan İpek yolu üzerinde, Amasya'dan Sivas'a doğru sırasıyla; Ezinepazarı Hanı, Dazya Hanı, Mahperi Hatun Hanı, İbibse Hanı, Tahtoba Hanı, Çamlıbel Hanı ve Yıldız Hanı vardı. Mahperi Hatun Hanı (Kervansarayı) bunlar içinde en görkemli olanlardan biriydi (Foto 3).

Foto 3. Eski İpek Yolu üzerinde, Samsun'dan Sivas'a giden kervanların geliş gidişlerinde konakladıkları (bugün Tokat'ın Pazar ilçe merkezinde) bulunan Mahperi Hatun Kervansarayı. Bu kervansaray 1239 yılında Selçuklu Sultanı II.Gıyaseddin Keyhusrev ve annesi Mahperi Hatun zamanında yapılmış, yüzyıllarca hizmet vermiştir. Han 2005'de restore edilmiş ve turizme kazandırılmıştır.

Foto 3. Eski İpek Yolu üzerinde, Samsun'dan Sivas'a giden kervanların geliş gidişlerinde konakladıkları (bugün Tokat'ın Pazar ilçe merkezinde) bulunan Mahperi Hatun Kervansarayı. Bu kervansaray 1239 yılında Selçuklu Sultanı II.Gıyaseddin Keyhusrev ve annesi Mahperi Hatun zamanında yapılmış, yüzyıllarca hizmet vermiştir. Han 2005'de restore edilmiş ve turizme kazandırılmıştır.

Gerek doğu-batı yönlü, gerekse güney-kuzey yönlü; Konya-Kayseri-Sivas-Tokat hattının da son durağı Samsun'du. Bu hattın kesişme noktası ise Kavak'taki Çakallı Han'dı (Foto 4).

Foto 4. Karadeniz'e ulaşan kervan yollarının en önemli menzillerinden birini oluşturan ve 13.Yüzyıl'da Selçuklular tarafından inşa edilen Çakallı Han (restore edildikten sonraki hali). Bu han aynı zamanda Samsun'dan güneye doğru yola çıkan kervanların ilk konaklama yeriydi.

Şimdi konumuza gelelim. 1950'li yılların başlarına kadar gerek ülkemizde gerekse Samsun'da da karayolu ulaşımı ve nakliyat at, katır, eşek ve deve gibi hayvanlardan faydalanılarak yapılıyordu (Foto 5).

Foto 5. (ABD'li gazeteci C.K.Streit tarafından çekilen fotoğrafta) Samsun'u Çorum'a bağlayan şose üzerinde (Doruk Han civarında) deve kervanları.

Motorlu araç sayısı toplam nüfusa oranla yok denecek düzeyde idi. O yıllarda nadir görülen bu motorlu araçlarla kervanların yolları sık sık kesişmeye başlamıştı (Foto 6). Bu hayra alamet değildi. Çünkü bir süre sonra bütünüyle yer değiştirecekler, kervan yollarının yerini karayolları, develerin yerini de kamyonlar alacaktı .

Foto 6. Samsun'u İç Anadolu'ya bağlayan yollardan birinde, deve kervanlarının kendi yerlerini alacak motorlu araçlarla karşılaştıkları anlardan biri.

Demiryolu ise belli hatlarda vardı ve geliştirilip yaygınlaştırılması için Cumhuriyet Hükümetleri var gücü ile çalışıyordu. Fakat demiryolu karayolu gibi kapıdan kapıya hizmet götürmekten uzaktı (Foto 7). Ancak belli şehirlere ulaşıyor, bir de güzergâhı üzerindeki köy ve kasabalara hizmet sunuyordu.

Foto 7. 1940'lı yıllarda demiryolu hatlarının uzağında kalan şehir ve kasabaların ihtiyacını karşılamak için Turhal Şeker Fabrikası'nın avlusunda harekete hazır "şeker sandığı" yüklenmiş deve kervanı.

Foto 7. 1940'lı yıllarda demiryolu hatlarının uzağında kalan şehir ve kasabaların ihtiyacını karşılamak için Turhal Şeker Fabrikası'nın avlusunda harekete hazır "şeker sandığı" yüklenmiş deve kervanı.

Amasya üzerinden Samsun'a ulaşan demiryolu da böyleydi. Mesela, Lâdik ihtiyaçları için bu hat üzerinde bulunan Toptepe İstasyonu'nu kullanıyordu (Foto 8). Bu eksikliği gidermek için Samsun – Çarşamba demiryolu inşa edilmiş, hattın Bafra'ya da uzatılması planlanmıştı. Fakat Çarşamba hattı bitirilip hizmete girmesine rağmen Bafra hattı gerçekleşmemişti. Demiryolu hattı dışında kalan yerlerde ulaşım ve nakliye için geriye kalan tek araç yük ve binek hayvanlarından yararlanarak oluşturulan kervan yollarıydı .[1]

Foto 8. Samsun-Amasya demiryolu hattının uzağında kalan Lâdik'in ihtiyaçları Toptepe İstasyonu üzerinden yük ve nakliye hayvanları vasıtası ile karşılanıyordu.

Nihayet, 1950'li yıllarla birlikte Türkiye'nin karayolu ulaşımına geçmesi ile kervan yollarının da sonuna gelinmiş, son kervancılar da hatıralarıyla baş başa kalmışlardı.

Samsun'daki Son Kervancı; Yusuf Ergün[2]

Samsun'a nereden ve nasıl geldiler?

C.Y.; "Yusuf amca, bize biraz Samsun'a geliş hikayenizi anlatır mısınız, ne zaman nereden bu topraklara geldiniz ?"

Y.E.; -Sinop Bozburun Yarımadası'nda, Dibekli köyünde doğmuşum. Büyüklerimizin anlattıklarına göre Ege Bölgesi'nde, Yunan işgalinin de etkisiyle, Aydın'dan göçlerle (İzmir, Bursa üzerinden) Sakarya'ya, orada İzmit-Kandıra civarına, sonra oradan da (Kastamonu üzerinden) Sinop'a gelmişler. 1918 yılında da Sinop'tan buraya, (Ondokuzmayıs-Engiz) Yörükler beldesine gelip yerleşmişler.

-1918-19'da buraya (bugünkü Yörükler Beldesine) geldiğimizde buralarda hep Rum çeteciler varmış. Buradan tekrar Sinop'a geri gitmişiz. Buralar düzelince tekrar geri buraya gelmişiz. Rumların bıraktıkları yerlere bizi meccanen (zorla) yerleştirmişler. Bir kolumuz da Vezirköprü'deki Yörük köyünde yaşıyor. Biz (halihazır üzerinde yaşadığımız) bu toprakları daha sonra 1927'de Tokat'lı çobanlardan aldık. Onlar koyunculuk yapardı 800-1000 civarında koyunları vardı. Biz de onlar gibi hayvancılık yaptık. Biz ziraat bilmeyiz hep konar göçeriz. Aydın'dan gelirken develeri buraya

[1] Bir önceki (2.) sayımızda Bafra'da ırmak yolundan bahsetmiştik. Kızılırmak'ın aşağı kesiminde Vezirköprü-Bafra arasında, Yeşilırmak üzerinde de Erbaa-Çarşamba arasında (barajlar yapılmadan önce) yelkenli kayıklarla nakliyat vardı. Fakat bu yerel olup, dar bir alanda gerçekleşiyordu. Diğer yandan 1930-1950 yılları arasında da Bafra-Engiz arasında bir demiryolu hattı vardı. Samsun il merkezine ulaşmayan bu hat ile ilgili olarak önümüzdeki sayılarda ayrı bir yazı hazırladığımız için burada bu konuya yer verilmemiştir. Fakat "Bafra Demiryolu" ile ilgili olarak elinde belge, bilgi ve fotoğraf olanların katkılarını her zaman sabırsızlıkla beklediğimizi belirtmek isteriz.

[2] Merhum Yusuf Ergün ile görüşme 9 Haziran 2010 tarihinde yapılmıştır. Röportaj sırasında kendisi bize sağlığı el verdiği ölçüde her yıl Söğüt'teki Ertuğrul Gazi'yi anma şenliklerine mutlaka katıldığını, Türkiye'deki bütün Yörüklerin burada bir araya geldiklerini, başka illerdeki akrabalarıyla da bu vesileyle görüştüklerini, kendisinin gerçek bir Yörük olduğunu ifade etmişti. 1917 doğumlu olan Yusuf amca görüşme yapıldığı tarihte 93 yaşındaydı. Röportajdan 3 yıl sonra (2013'te) vefat etti. Allah (CC) mekânını cennet etsin.

biz getirdik, yani biz buraya "deve göçü"yle geldik.

Yaylacılık

C.Y.; "Konar-göçerlik ne kadar sürdü, ne zaman bitti ?"

Y.E.; -Buraya gelince konar-göçerlik zaten bitti. Burada eskiden beri yaylacılık yapardık. Kışı burada (Yörükler'de), yaz mevsimini Nebyan'da geçirirdik. Ekim ayına kadar yaylada (Nebyan'da) kalırdık. Yazın mayıs ayı gelince hayvanlar kendiliğinden yaylaya çıkardı. Ekim ayı gelince de oralardan buralara (kışlaklara) inerlerdi. O hayvanlar ay boynuzluydu (1 metre çapında hilal boynuzları vardı). Her biri yaklaşık 1 ton gelirdi. O hayvanların cinsini kaybettik. Öyle mal Türkiye'de yoktu. Maalesef o ırkı kaybettik. O malı buraya biz getirmiştik. Kış gelince de yazdan hazırladığımız otlarla beslerdik. 1926'dan 2000'lere kadar bu devam etti. Şimdi artık yaylaya çıkmıyoruz. Doğu Karadeniz'den (Rize'den, Trabzon'dan) gelenlere buraları (tarlaları) satıp şimdiki yerimize çekildik. Güneyde Karaköy'e, kuzeyde denize kadar buralar bizim. 5 km batı, 7 km doğumuz, 12 km genişliğindeki bu arazide 400 hane aynı sülale bir arada yaşıyoruz.

- Eskiden (bu beton evlere geçmeden önce) üç direk çadırımız vardı. Evlerimiz onlardı. Davar kılındandı. Perdesi bile kıldandı. Kendimiz dokurduk. Bir grup halinde, her ev ayrı ayrı 3-5 yüz metre ile 1 km arasında değişen aralıklarla araziye yayılırdık. Hayvanlar karışmasın diye böyle birbirimize uzak çadır kurardık. Kendi ailemizden (sülalemizden) olmayana ateş ve tuz bile vermezdik. Yağ, süt peynir üretip satardık.

-Engiz Süt Fabrikası kurulunca bizden süt istemişlerdi biz onlara sütümüzü vermedik, kendimiz yaptık (kendi kooperatifimizi-tesisimizi kurduk). 10-15 sene peynir yaptık, sonra onlarınki de kapandı gitti, bizimki de battı gitti.

Nebyan ve Sarıgazel'den İstanbul'a odun ihracı

C.Y.; "Develerle odun da taşımışsınız, o nasıl oldu?"

Y.E.; -Normal zamanlarda develerle (Nebyan dağından) Engiz'e (Kumcağız İskelesi'ne) odun taşırdık. Odunlar oradan gemiyle İstanbul'a giderdi. Odun almak için gelen gemiler kıyıdan 100-150 metre açıkta beklerdi. İskeleden gemilere odunları çaparlar taşırdı. Odun işini üstlenen müteahhit buraya uzun bir iskele yapmıştı. Adı "Odun İskelesi"ydi. Sapan (!) Şirketi vardı. Odun işini bu şirket yapardı. O zaman Kumcağız'da iki iskele vardı. Biri (Bafra) Kereste Fabrikası'ndan dekovil hattı ile gelen kerestenin ihraç edildiği "Kereste Fabrikası İskelesi", diğeri de bu şirketin odun naklettiği "Odun İskelesi" idi. Odun İskelesi'ndeki faaliyet de 5-6 sene sürdü. Odunlar 1 metre boyunda devenin rahat taşıyacağı şekilde ve düzgün biçimde kesilirdi. Odunlar daha çok Engiz'deki Sarıgazel ormanlarından kesilirdi. O zamanlar orman çoktu. Odunları devlet keserdi. Tüccar bu odunları devletten satın alır iskeleye kadar bize taşıtırdı. Yani odun işi resmî bir işti, kaçak değildi.

C.Y.; "Gelelim develerle yaptığınız Kervancılığa..."

Y.E.; -Bafra'da o zamanlar karayolu yoktu. Araç da yoktu. 1950'den sonra şose yapıldı. Önceleri at arabaları vardı. Bafra'da bir han vardı; Bafra Hanı. Bu han kervan hanı idi ve han bizimdi. Dörtyol ortasındaydı. Cumhuriyet Meydanı'nın neredeyse üçte ikisini kaplıyordu. Alt katta hayvanlar, üst katta insanlar kalırdı. Samsun'dan gelenler at ya da faytonla gelirdi. Atlar alt kata bağlanır, üst kata yatmaya çıkılırdı. Ön kısmında da lokanta ve kahvehane vardı. Kenarlarında da dükkânlar vardı. Bafra'da bu şekilde başka han yoktu. Han 1942'de yıkıldı. Hanın ne zaman yaptırıldığını bilmiyorum. Bir paşa yaptırmış bu paşa Bafra'da üç eser yaptırmış Paşa Camii, (Ziraat Bankası'nın yanındaki) Paşa Hamamı ve bir de bu Han. Paşa Hanı adı oradan geliyor. Birisi bu hanı dedeme satmış.

Samsun-Sivas kervan yolu

-Bir işimiz de uzun mesafelerde develerle kervan oluşturarak yük taşımaktı. Bafra'dan Samsun'a develerle tütünü biz taşırdık (Foto 9). Bu işi çok yaptık. Yevmiyeyi TEKEL'den alırdık. O zamanlar Samsun'da büyük tütün tüccarları da vardı. Develerle Sinop'a, Ordu'ya, Amasya üzerinden Tokat ve Sivas'a da mal taşıdık.

Foto 9. Samsun – Bafra arasında tütün denkleri taşıyan deve kervanı. Yusuf Ergün'e göre o tarihlerde bu işi Yörüklerden başka yapan kalmamıştı.

-100-150 deveden oluşan kervanlar oluştururduk. 10 deveye bir adam düşecek şekilde 15-20 kişi bu kervanda olurdu. Yükü Samsun'dan alır varacağı yere varır, boş geri dönerdik. Gaz, şeker, tuz, yiyecek taşırdık. Daha çok bakkaliye taşırdık. Samsun'daki tüccar bizi çağırı malım var Sivas'a gidecek derdi. Gider malını alır, Sivas'a götürürdük. Malı teslim ettiğimize dair alıcının imzasını taşıyan kâğıdı geri getirince tüccardan paramızı alırdık. Bir deve 200-250 kilo yük taşırdı. Deve başına yaklaşık 50 kuruş nakliye alırdık. O zaman bir davar (koyun-keçi) 1-1,5 liraydı.

-Kavak-Havza-Suluova-Amasya-Tokat üzerinden Sivas'a gidilirdi. Deve 9 saat gidince dururdu. O zaman mutlaka konaklanırdı. Çünkü deve bir adım daha atmazdı. Develer çökünce yükler boşaltılır, gece orada geçirilirdi.

-Samsun'dan çıkınca ilk geceleme yeri Çakallı idi. Çakallı Hanı'nda (bkz. Foto 4) çok kaldık. Yol boyunca emniyetli yerlerde kalırdık. Çünkü hırsızlık çoktu. Bazen yükü çaldırır ceremesini biz öderdik. Hırsızlar gece biz uyurken denklere kanca atar yavaş yavaş çekerlerdi. Kervan konakladığında bekçi nöbeti falan yoktu. Yorgunluktan herkes uyur kalırdı. Bir keresinde Kavak civarında birisi köpek postuna bürünüp de denklere yaklaşmış, tam kancayı takıp denki çekerken büyüklerimiz görmüş ve onu köpek diye vurmuşlar, bir de bakmışlar ki içinde adam var.

- Kavak'tan (Çakallı Han'dan) çıkınca ikinci durak Çatak köyü vardı orasıydı. Böyle böyle yaklaşık bir haftada Sivas'a varırdık (Foto 10).

Foto 10. Samsun – Sivas arasında Çamlıbel geçidinde katır ve deve kervanları.

-Dolu gidip boş gelirdik. Dönüşte sadece Kavak'tan bazen tütün denkleri alırdık. Tekel'e gidecek tütün denkleri var diye önümüze çıkarlardı. Yük olarak bazen onları alır Samsun'a getirirdik. O zamanlar Kavak'tan daha güneyde (Havza'da ve ilersinde) tütün yoktu, Kavak'tan bu tarafta vardı.

-Taşıdığımız yük un, tütün, kepek, gaz vb. bakkaliye idi. Üzüm, incir gibi kumanya da olurdu. Ama hiç kumaş türü bir şey getirmedik. Gaz tenekeler içindeydi. Develerin üzerinde sandıklar vardı, tenekeleri bu sandıklara yerleştirir öyle taşırdık.

-Samsun'da mal aldığımız Mehmet Efendi vardı. Kefeliler vardı, Akaroğulları vardı. Bunlar Cumhuriyet Meydanı civarındaydı. Onlar bize "malımız var" diye haber gönderirlerdi. Biz de develeri toparlar Samsun'a hareket ederdik. Samsun'da sadece bir tüccarın değil, birden fazla tüccarın malını alır öyle bir kervan yapar, yola çıkardık (Foto 11).

Foto 11. Samsun'dan yükünü almış, Bağdat Caddesi'nden yukarı ağır adımlarla Sivas'a (?) doğru hareket halindeki deve kervanı.

-Sivas'a gidiş geliş 15 gün sürerdi. Devamlı iş yoktu. Bir kere gidince tekrar 6 ay sonra giderdik. Öyle devamlı yük olmazdı. Tüccarlar çağırmayınca da biz kendimiz gitmezdik. Kışın olmazdı, sadece yazın nakliye olurdu. Kışın kervancılık olmazdı. Kışın develeri serbest bırakırdık.

-1950'li yıllarda karayolunda motorlu araçların devreye girmesi ile kervancılık da bitti. Malını taşıtmak için bir daha bizi arayan soran olmadı.

.....

Samsun'daki son kervancı Yusuf amcadan geriye bu hatıralar, bir de fotoğrafımız kaldı (Foto 12).

Foto 12. Samsun'daki son kervancı Yusuf Ergün ile o günün hatırası.

Peki, Samsun'da develere ne oldu derseniz? Bir kısmı kasaplarda et oldu satıldı yendi bitti. Bir kısmı Kızılırmak Deltası'na salındı, yıllarca başıboş dolaştı. Bir ara sayılarının 120 kadar olduğu tarım istatistiklerine bile girdi. Fakat zamanla azaldılar ve nihayet geriye 4 tane deve kaldı. Yörüklerin ileri gelenlerinden (halen 19 Mayıs Belediyesi başkan yardımcısı olan) Süleyman Eroğlu geriye kalan bu son 4 deveyi 19.10.2010 tarihinde Samsun Büyükşehir Belediyesi Hayvanat Bahçesi'ne teslim ederek, binlerce yıl süren tarihsel sürece son noktayı koydu.

Çizginin Dili

Mustafa Behçet

Samsun Kalesi Ve Etrafındaki Tabyaların Keşfi

Mehmet BEŞİRLİ

Yani 13. ve 14. yüzyıllarda Karadeniz ticaretinde Samsun'un önemli bir yeri mevcuttu.

Anadolu'ya yapılan akınlara katılan Danişmend Gazi, Samsun'u ve çevresini fethetmek amacıyla bölgeye akınlar yapmış, ancak burayı ele geçirememiştir. Gazi, şehrin fethini kolaylaştırmak için, Samsun'a bir ok atımı uzaklıkta küçük bir kale kurmuştur. Bu kale, başlarda şehri ele geçirmeyi kolaylaştırmak amacıyla yapılmışsa da daha sonraki süreçte doğunun mallarının satıldığı, Müslüman Arap tüccarlar, göçebe Türkmenler ve Cenevizli tüccarların da katıldığı bir ticaret merkezi haline gelmiştir. Yani 13. ve 14. yüzyıllarda Karadeniz ticaretinde Samsun'un önemli bir yeri mevcuttu.

Yüzyıl seyyahları Samsun kalesi üzerine bilgi vermektedir. Ünlü seyyahımız Evliya Çelebi, 1640 dolaylarında geldiği Samsun'da kaleden de bahsetmektedir. Çelebi, kalenin deniz kenarında, taştan yapılmış, mamur, çok büyük ve sağlam, yetmiş kuleli kuvvetli bir yapı olduğunu ve dizdarı ile birlikte 200 neferinin bulunduğunu belirtmektedir.

Yüzyılın başlarında (1813-1814) bölgeyi gezen İngiliz Seyyah Binbaşı J. Kinneir de Samsun kalesi üzerine bilgi vermektedir. Seyyah, Samsun'un kapı üzerindeki bir kenar gibi harap suru çevrelemekte olduğunu, deniz kıyısında ise çok

daha eski bir sur bulunduğunu belirtmekte, bu surun alt kısımlarının deniz ve dalgalarla örtülmüş, 4 km. genişliğindeki bir koyun kenarında ağaçlıklar içinde kurulmuş olan harap bir sur ile çevrili bulunduğunu belirtmektedir.

Samsun kalesi çeşitli dönemlerde tamirat geçirmiştir. Örneğin, III. Mehmed (1596) döneminde Kazakların saldırısına uğramış ve harap olmuştur. Ancak daha sonra tamir ettirilmiştir.

Yine 5 Aralık 1802 (H. 8 Şaban 1217) tarihli Anadolu ve Rumeli de bulunan kalelerin tamir edilmesini içeren bir belgeden, Samsun kalesinin de bozulan yerlerinin tamir edilmesi amacıyla keşif ve muayenesi için hassa hülafasından Mustafa Yahya'nın görevlendirildiği anlaşılmaktadır. Mübaşir Mustafa Yahya, çalışmaları sonrasında imzalı ve mühürlü müfredat defteri düzenleyerek İstanbul'a dönmüştür[1].

Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından sonra Osmanlı Devleti'nde Anadolu ve Rumeli'nde çeşitli alanlarda kaleler ve tabyalar tamir edilmeye devam edilmiştir. Bu amaçla 1827 yılında Samsun kalesi ve etrafındaki tabyaların da tamir edilmesi ya da yeniden yapılması amacıyla keşif fermanı yayımlanmıştır. Verilen emir gereği, Bina emini Osman Bey, Muhassıl vekili, Samsun kadısı ve diğer ilgililer vasıtasıyla kale ve etrafındaki tabyalarda keşif yapılıp, gerek kalenin yıkılmış bazı mahallerinin gerekse yarımşar saat mesafede harap olan üç tabyanın bir saat mesafede yeniden yapılması amaçlanmıştır. Yine kale içindeki bir mühimmat ambarının da tamir edilmesini içeren keşif fermanına göre, çalışmalar başlatılmış ve bir keşif defteri düzenlenmiştir.

Bu çalışmada Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki Bâb-ı Defteri Baş Muhasebe Bina Emini 16331 Numaralı deftere göre Samsun kalesinin yıkılan kısımlarının tamir edilmesi ve yeni tabyalar yapılması amacıyla düzenlenen keşif defteri incelenecektir.

Samsun kalesinin yıkılmış alanlarının tamir edilmesi gereken yerlerinin keşfi sırasında, buraların tamiratı için gerekli malzemelerin tespiti de yapılmış ve fiyatları da belirlenmiştir. Yine kalenin güney tarafında bulunan Dikilitaş tabyası ve kuzeyinde Garibler ve Kalyon Burnu tabyalarının da yapılması amacıyla ölçümler yapılmış, ağaç ve taşların nasıl temin edileceği belirlenmiştir.

İncelediğimiz 16331 numaralı Başmuhasebe Bina Emini Defteri, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde Bâb-ı Defteri Başmuhasebe Bina Emini (BOA, D. BŞM. BNE) tasnifi içinde mevcut bulunmaktadır. Hicri 7 B (Recep) 1242, Miladi 4 Şubat 1827 tarihlidir. Defterin sayfaları üzerine kaydedilen Arabi rakamlar, defterin orijinalinin 13 sayfalık bir keşif defteri olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak sonradan tasnif sırasında sayfalar üzerine verilen rakamlardan 15 sayfalık bir defter gibi görülmektedir.

Keşif defteri, dört kısımdan oluşmaktadır:

Birinci kısımda Samsun kalesinin tamiratı ve masrafları, ikinci kısımda Dikilitaş tabyasının, üçüncü kısımda Garipler tabyasının ve dördüncü kısımda Kalyon Burnu tabyasının yeniden yapım masrafları incelenmiştir.

Samsun kalesinin yıkılmış alanlarının tamir edilmesi gereken yerlerinin keşfi sırasında, buraların tamiratı için gerekli malzemelerin tespiti de yapılmış ve fiyatları da belirlenmiştir. Yine kalenin güney tarafında bulunan Dikilitaş tabyası ve kuzeyinde Garibler ve Kalyon Burnu tabyalarının da yapılması amacıyla ölçümler yapılmış, ağaç ve taşların nasıl temin edileceği belirlenmiştir.

[1] Bu kısım için Mehmet Beşirli'nin, "XIX. Yüzyılın Başlarında Samsun Şehri (1755 Numaralı Samsun Şer'iyye Siciline Göre, H. 1200-1255; M. 1785-1839)", Samsun 1993, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yapılan Basılmamış Yüksek Lisans tezinin 41-53 arası sayfalarından yararlanılmıştır.

Samsun Kalesinin Yıkılan Ya Da Harap Olan Kısımlarının Yenilenmesi İçin Yapılan Keşif Çalışmaları Ve Masraflar

Samsun Kalesinin doğu tarafında Osman Bey Sarayı'na mücavir harap olmuş taş mahalde kale duvarının tamiri için 384.000 akçe,

Deniz tarafında harap olmuş kale kapısının yenilenmesi, 40.000 akçe,

Kale kapısının üç tarafı yıkılmış olduğundan her tarafının dolma kapı duvarı ile yapılması, 60.000 akçe,

Yine kale kapısına bitişik yıkılmış kale duvarı tamiri, 840.000 akçe,

Kale üstünde top konulması için bir adet mazgal inşası, 54.000 akçe,

Kale içinde top altına üç sıra kazıklı döşemeli ve çivili top döşemesi yenilemesi, 19.200 akçe,

Doğu tarafında kale altındaki mahalde dolma duvar tamiri, 36.000 akçe,

Yine kaleye bitişik deniz tarafında yıkılmış kale duvarı tamiri, 360.000 akçe,

Merd Irmağı karşısında yıkılmış mahaldeki kale duvarı tamiri, 1.734.000 akçe,

Yine ırmağın karşısında harap olmuş mahaldeki kale duvarı tamiri, 300.000 akçe,

Samsun Kalesinin güney tarafında yıkılmış mahaldeki kale duvarı tamiri, 984.000 akçe,

Kalenin batı tarafında yıkılmış mahaldeki kale duvarı tamiri, 170.625 akçe,

Kale içinde dört tarafı bina olunmuş duvarları mevcut mükemmel büyük mühimmat ambarı tamiri, 1.382.400 akçe,

Ambarın kapısı üzerinde ambar duvarı yenilenmesi, 7.003.912 akçedir. 58.365 kuruştur. (Defterde sehven 50.032 kuruş olarak hesaplanmıştır).

Samsun Kalesinin Güney Tarafında Bulunan Dikilitaş Tabyasının Keşfi Ve Masrafları

Tabyanın deniz tarafına inşa olunan kârgîr top siperleri altına inişli temel inşası, 558.000 akçe,

Temel üzerine mazgallar altında kârkîr temel inşası, 671.625 akçe,

Yine aynı temel üzerine deniz tarafında top siperleri inşası, 1.399.050 akçe,

Mazgal ve içleri demir kenar düşeme inşası, 64.800 akçe,

Top siperleri temizlenmesi için toplar altlarına top döşemesi inşası, 460.800 akçe,

Adı geçen döşemenin arkasında bir taş merdiven ile inişli kaldırım inşası, 30.240 akçe,

Tabyanın top döşemesi arkasında döşemeli cebehane inşası, 288.000 akçe,

Tabyanın arkasında toplar ve cebehane konulması için kara duvar inşası, 441.600 akçe,

Tabyaya gidip gelmek için mükemmel tabya kapısı inşası, 24.000 akçe,

Tabya içinde topçuların barınmaları için topçu odaları inşası, 120.000 akçe,

Tabyada bazı topların dizilmesine mahsus kapılı gölgelik inşası, 86.400 akçe,

Tabyanın siperi içine karakolhane inşası, 24.000 Kuruş olmak üzere toplam 4.167.715 akçedir. Ortalama 34.730 auruştur. (Defterdeki toplam sehven 4.168.515 akçedir).

Samsun Kalesinin Kuzey Tarafında Bulunan Garipler Tabyasının Keşfi

Tabyanın deniz tarafından yeniden inşa olunacak top siperleri altına kârgîr temel inşası, 468.000 Akçe,

Bu temel üzerine mazgallar altında kârgîr temel inşası, 571.250 Akçe,

Yine bu temel üzerine deniz tarafı ve mazgal ağızlarının içleri taşçıkârî yonma top siperleri inşası, 1.080.000 Akçe,

Mazgal içlerinde döşeme inşası, 54.000 Akçe,

Top siperler arkasına konulacak toplar altına tek parça top döşemesi inşası, 633.000 Akçe,

Bu top döşemesi arkasında döşemenin arzına ilave olunarak bir taş kademeli merdiven ile kârgîr kaldırım inşası, 31.500 akçe,

Tabyanın top döşemesi arkasına cebehâne inşası, 288.000 akçe,

Tabyaya gidip gelmek için mükemmel tabya kapısı inşası, 12.000 akçe,

Tabya içinde topçuların kalması için topçu odaları inşası, 120.000 akçe,

Tabyanın arkasında bazı toplar keşîdesine mahsûs sayvan (gölgelik) inşası, 86.400 akçe,

Tabyanın arkasında top ve cephane konulması için duvar inşası kapı mahalli, 580.500 akçe,

Tabyanın siper içine ahşaptan kapılı karakolhâne inşası, 24.000 kuruş olmak üzere toplam 3.949.250 akçedir. 32.910 kuruş 50 paradır.

Samsun Kalesinin Kuzey Tarafında Bulunan Kalyon Burnu Tabyasının Keşfi

Tabyanın deniz tarafına inşa olunacak kargir top siperleri altına kargir temel inşası, 786.000 akçe,

Bu temel üzerine mazgallar altında kârgîr inişli temel inşası, 910.000 Akçe,

Yine bu temel üzerine deniz tarafı ve mazgal ağızlarının içleri taşçıkârî yonma kârgîr top siperleri inşası, 1.791.000 akçe,

Bu mazgalların içlerine döşeme inşası, 86.400 akçe,

Tabyadaki top siperleri arkasına konulacak toplar altlarına tek parça top döşemesi inşası, 259.200 akçe,

Bu top döşemesi arkasından döşemenin arzına ilave olunarak kârgîr inişli kaldırım inşası, 42.840 akçe,

Tabyanın top döşemesi arkasında mükemmel cebehânesi inşası, 288.000 akçe,

Topların konulması için sayvan (gölgelik) inşası, 124.000 akçe,

Tabya içinde topçuların kalması için birbirine bitişik topçu odaları inşası, 940.000 akçe,

Tabyanın arkasını ve toplar dahi konulmak için kara duvar inşası, 624.456 akçe,

Tabyaya girip çıkmak için tabya kapısı inşası, 12.000 akçe,

Tabya içine ve siper arkasına ahşaptan çatma kapılı bir karakolhâne inşası, 24.000 Akçe olmak üzere toplam 5.177.896 akçedir. 43.149 kuruş 46 paradır.

SONUÇ

Samsun kalesinin yıkılmış mahallerini ve içinde bulunan dört tarafının duvarları ve yeniden inşa olunacak mühimmat ambarları ve kalenin taraflarında mevcut üç tabyanın münasip mahallerinin keşfi defalarca ölçülerek yapılmıştır. Kalenin tamirine gerekli olan ancak taşı mevcut bulunmayan mahallerin kale içinde battal kalmış gereği olmayan eski duvarların yıkılarak elde edilmesi, bu taşların da ilgili yerlere amele ile taşınması, ayrıca tabyalar için gerekli taşların ikişer saat mesafedeki mahallerden araba ile tabyaların mahallerine nakli olunacağı, bu konuda ne tür emir verilirse öyle hareket edileceği de keşif defteriyle birlikte İstanbul'a yazılmıştır.

Yine kale binasına girildiğinde iskele için kaleye ve tabyalara gerekli sütûn ile çok fazla tahtaya muhtaç olunduğu da deftere kaydedildi.

Keşif sonucunda kalenin tamirat masrafı 50.032 kuruş 13 para, Dikilitaş tabyasının tecdidi için 32.910 kuruş 50 para, Garibler tabyasının tecdidi için 34.149 kuruş 15 para, Kalyon Burnu tabyasının tecdidi için de 43.149 kuruş 16 para olmak üzere toplam 160.829 kuruş 34 paradır.

16331 Numaralı Başmuhasebe Bina Emini Defterinin Transkripsiyonu

Samsun kal'asının ve tarafeyninde vâki' tabyaların keşfi bâbında sâdır buyrulan bâ-fermân-ı âlî me'mûr olduğumuz kal'a-i mezkûre binâ emîni Osman Beğin ma'rifetiyle ve ma'rifet-i şer' ve ma'rifet kulları ile gerek kal'a-i mezkûrenin ba'zı münhedim mahallerini mesâha ve gerek yarımşar sâ'at mahallerde olan tabya-i selâsenin mecmû'ı külliyen harâb olmağla birer sâ'at mahallerde müceddeden inşâsı lâzım gelen ilm-i hendese üzere iktizâ eden üç tabya-i mezkûrelerin mahallerini def'atiyle mesâha olunub ve bir kıt'a derûn-ı kal'ada mühimmât anbârı ta'mirâtıyla bâ-emr-i âlî üzere her birlerini dikkat ve ihtimâm olunarak keşf-i evvel defteridir. Fî 7 B sene 1242.

SAMSUN SEMPOZYUMU – 16331 NUMARALI BÂB-I DEFTERİ BAŞ MUHASEBE BİNA EMİNİ DEFTERİNE GÖRE SAMSUN KALESİ VE ETRAFINDAKİ TABYALARIN KEŞFİ, 1827 – Mehmet BEŞİRLİ – Prof. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

Tabii ve Ekonomik Değerlerimiz

TERME'NİN DEĞERLERİ

Ahmet SEZGİN

Terme; altında batık şehrin olduğu sanılan kuş cenneti Simenit Gölüyle, deniz ve kumsala sahip, çam ağaçlarıyla süslenmiş Miliç sahiliyle, yeşilin kırk tonuyla da değerlidir.

Samsun iline bağlı (Samsun'a 58 km mesafede) bulunan Terme, önceleri kenarları bataklık olduğu için denizden 3 km içeride olup Terme Çayı (eski adı Thermedon) kenarında kurulmuş 30 bin nüfuslu şirin bir ilçedir. Köy ve beldeleriyle birlikte toplam nüfusu 80 bin olan Terme'nin 9 beldesi, 56 köyü (şimdi hepsi "mahalle") olup toprakları genelde düzlüktür.

Samsun'un güzel ve şirin ilçesi Terme; Amazon efsanesiyle değil; ülkenin en lezzetli pirinciyle (10 civarında pirinç fabrikasıyla), Türkiye'de marka olmuş nefis pidesi ve limonatasıyla, Karadeniz'e mahsus pancar çorbasıyla, kaliteli ve lezzetli fındığıyla (12 fındık fabrikasıyla), dünyanın ikinci büyük kavak çiftliğiyle de meşhurdur.

Terme; altında batık şehrin olduğu sanılan kuş cenneti Simenit Gölüyle, deniz ve kumsala sahip, çam ağaçlarıyla süslenmiş Miliç sahiliyle, yeşilin kırk tonuyla da değerlidir.

Terme; Termeli Aslan Akdoğan ve Mustafa Şahane isimli ustalar tarafından icat edilen fındık dövme patozlarıyla, fındık toplama makineleriyle, traktör römorku üretimiyle, kereste sanayisiyle, Ford

transit araçlarının Türkiye'deki ikinci el alım ve satım merkezi olmasıyla, kendi konseptinde (kavramında) Türkiye'de ilk olan dinlenme ve konaklama tesisleriyle de değerlidir.

Terme; Bülent Çavuşoğlu, Mustafa Karaçuha, Yaşar Polatcan, Şükrü Soğancı, İmran Okumuş, Abdullah Alkan gibi başarılı iş adamlarıyla da meşhurdur.

Tarihi ve Manevi Değerlerimiz

Terme'miz; 1840'lı yıllarda ahşaptan yapılan Pazar Cami'siyle, Karacalı, Dağdıralı ve Aşağı Söğütlü'deki tarihî tahta camileriyle; Dibekli Köyündeki Canikoğulları'nın şehit komutanı Kubatoğlu Cüneyt Bey'in (halk arasında bilinen ismiyle Cüneyd-i Bağdadi) meşhur türbesi ile, Pazar Camii Türbesi, Kocaman Beldesi Soğukpınar Evliyası Türbesi, Yeşil Tekke Evliyası Türbesi, Evliya Yanı / Yel Evliyası Türbesi, Ahmet Bey Köyü İğnebelli Evliyası Türbesi, Kalfalı Köyü Evliyası Türbesi ile de çok kıymetlidir.

Terme; 1916 yılında (1.Dünya Savaşı'nda) Evci/Miliç'in Ruslar tarafından bombalanmasıyla, Milli Mücadele döneminde Rum ve Ermeni eşkıyalarının zulmüne uğraması ve direniş için Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ni Türkiye'de ilk kuran ilçelerden olmasıyla da önemlidir.

Terme; Osmanlı-Yunan Harbi ve Birinci Dünya Harbi'nde, Devlet-i Âliyeyi Osmaniye" ordusuna mensup (Çanakkale Şehidi Baki Yunusoğlu gibi) 48 şehidiyle, Cumhuriyet döneminde Kıbrıs Savaşı ve PKK teröründe verdiği onlarca asker (Binbaşı Kibar Korhan Koç gibi) ve polis (Hamdi Özübek ve Rıfat Sezgin gibi) şehidiyle de çok kıymetli bir memlekettir. (İsmet Gültekin, "Terme Evliyaları ve Termeli Şehidler" kitabı)

Terme; Türkiye ve dünya çapında yetiştirdiği hafızlarla kendini Kur'an-ı Kerim hizmetine adamış Niyazi Kasapoğlu Hocaefendiyle, tasavvuf büyüğü merhum Mehmet Özcan Efendi ve evliyaları ile; Yusuf Eviş, Âdem Dursun, Ahmet Kuru, Cemal Uzun, İsa Yaykın gibi müftüleriyle de kıymetlidir.

Başarılı Bürokratlarımız

Bir şehrin en önemli kıymeti, her alanda yetiştirdiği değerli, başarılı, güzel ve kaliteli insanlarıyla ölçülür.

Güzel ilçemiz Terme; 19 Mayıs 1919'da Mustafa Kemal Atatürk'ü Samsun'da karşılayanlar arasında bulunan, Terme Müdafaa-ı Hukuk Cemiyeti Başkanı Hacı Kuzu (Fevzi Demirtürk) ile, eski bakanlardan Refaiddin Şahin, eski milletvekilleri Osman Şahinoğlu, Abdullah Keleşoğlu, Mehmet Batuk ve Fatih Öztürk ile, Terme ırmağının ıslahında büyük hizmeti olan eski Samsun milletvekillerinden Hüseyin Berk ile de meşhurdur.

Terme; Anayasa Mahkemesi Başkanvekili Serruh Kaleli, Adalet Bakanlığı Müst. Yard Hâkim Cafer Ergen, HSYK Üyesi Ulvi Yüksel, 7.Hukuk Daire Başkanıyken emekli olan Nurşen Yapıcı, Yargıtay Tetkik Hâkimi Ferruh Hasdemir, HSYK Müfettişi Yavuz Selim Aydemir Hâkim Mehmet Asanoğlu, Cumhuriyet Savcısı Abdullah Amanvermez gibi önemli yargı mensuplarıyla, Gediz Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Seyfullah Çevik, Yükseköğretim Denetleme Kurulu Üyesi Prof. Dr. Yusuf Ziya Taşkan, Türk Telekom Genel Müdürü Gökhan Bozkurt, eski Vali Yardımcısı Ali Yener, Sağlık Araştırmaları Genel Müdürü Kamuran Özden, Gençlik ve Spor Bakanlığı Proje ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Dairesi Başkanı Hüseyin Demir, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdür Yardımcısı

Başpehlivan
Kenan ŞİMŞEK

Prof. Dr.
Abdurrahman KASAPOĞLU

Prof. Dr. ve Ressam
Metin EKER

Prof. Dr.
Ömer AYDIN

Prof. Dr.
Mehmet BEŞİRLİ

Şaban Baba, Ulaştırma Bakanlığı Müşaviri Rahmi Kabaş, TÜBİTAK Daire Bşk. Yahya Baba, Kaymakam Gökhan Azcan, Meteoroloji Genel Müdür Yardımcısı Ali Karataş, Trabzon Sağlık Genel Sekreteri Dr. Mustafa Kasapoğlu, Kilis Emniyet Müd Candemir Özdemir, Kayseri Polis Okulu Müd. Metin Tanrıver, Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Bşk. Zekai Çenge, Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürü İsa Top, Çanakkale Emniyet Müd. Yılmaz ÖZDEN, Bilim ve Sanayi Bakanlığı Strateji Daire Başk. Yaşar Şirin gibi başarılı bürokratlarıyla da tanınmış bir ilçedir.

Ayrıca Terme; Tesisat Mühendisleri Sanayi ve İş Adamları Derneği Başkanı Atilla Akgün ve Türkiye Kader Mahkûmları Derneği (KMD) Başkanı Necdet Yüksel gibi başarılı dernek başkanlarıyla da adından söz ettirmektedir.

Meşhur Sporcularımız

Terme; 6 kez Türkiye güreş şampiyonu olan Kırkpınar eski başpehlivanı, Balkan, Akdeniz ve İslam Oyunları Şampiyonu, Barselona Olimpiyatları İkincisi Kenan Şimşek ile de adını bütün Türkiye'de duyurmuş bir ilçedir.

Ayrıca Türkiye ve Avrupa Güreş Şampiyonu Mehmet Tepe ile, Türkiye Güreş Şampiyonu Said Şen ile, birçok dereceler alan "Karadeniz fırtınası" lakaplı Necmi Koç ile, Karakucak Türkiye Şampiyonu, Balkan ve Akdeniz İkincisi Kırkpınar Başpehlivanı Mehmet Donbay ile, güreşte Kırkpınar ikincisi, minderde Türkiye Şampiyonu, judoda ise Avrupa İkincisi olan Kerim Yüksel ile, gençlerde Türkiye Güreş Şampiyonu Hüseyin Şahinal ile, Büyükler Türkiye Güreş Şampiyonasında dördüncü olan Ali Aksuoğlu gibi büyük güreşçileriyle, Samsunspor'un eski kalecisi, antrenör merhum Abdullah Aslan ile de Terme'miz çok kıymetli bir yerdir.

Sanatçı ve Yazarlarımız

Bir şehrin değeri; yetiştirdiği başarılı sanat, edebiyat ve ilim adamlarıyla da ölçülür.

Terme; Mehmet Aslantuğ gibi çok başarılı ve ödüllü sinema-dizi oyuncusuyla, (Bağsaray Köyü'nde 1963 yılında çekilen, Fikret Hakan ile Türkan Şoray'ın başrolde oynadığı "Köroğlu-Dağlar Kralı" filmiyle), devlet sanatçısı Ertuğrul Sevindik gibi müzisyeniyle, Prof. Dr. Metin Eker, Rafet Ekiz, Ercan Parlak gibi Türkiye çapındaki ressamlarıyla, ilahi yazar, besteci ve yorumcusu Cemal Kuru'yla, bestekâr Ahmet Görür ile de meşhurdur.

Terme; "Hababam Sınıfı" tiyatro ve romanının yazarı Rıfat Ilgaz, İkinci Yeni şiir akımının önemli şairi Turgut Uyar ve son dönemin önemli şair-yazarlarından Hilmi Yavuz'un, tiyatro yazarı Remzi Özçelik ve sanatçı Ozan Arif'in burada bir müddet yaşamasıyla da meşhurdur.

Terme; "Servet-i Fünun" dergisi yazar ve şairi Ziya Behlül Bey, ba-

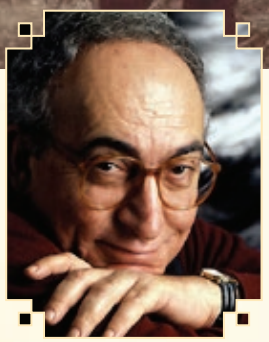

Şair ve Yazar
Hilmi YAVUZ

Sanatçı
Cemal KURU

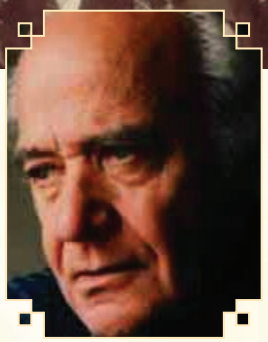

Rafet ILGAZ

Sanatçı
Senai DEMİRCİ

Akademisyen-Yazar
Hüseyin ÖZBAY

şarılı televizyon programcısı, sunucusu, yazar Dr. Senai Demirci, edebiyatçı, tiyatro ve roman yazarı Baha Rahmi Özen, yazar-şair Metin Kökten, yazar-akademisyen Hüseyin Özbay, şair-yazar Ahmet Sezgin, şair-yazar Mustafa Köneçoğlu, şair-yazar Yılmaz İmanlık, şair-yazar Ümit Zeynep Kayabaş, şair- yazar ve TV sunucusu Ali Bektaş, İlahiyatçı-TV Programcısı-Yazar Mehmet Yüksel, eğitimci-şair Adnan Ocak, şair-yazar Âdem Ertürk, şair Rıfat Eroğlu, gazeteci-yazar İsmet Gültekin, şair-yazar Ömer Pamuk, Şair-Müzisyen Aydın Sercan, onlarca şiiri önemli bestekârlar tarafından bestelenmiş şair Kani Soylu gibi değerli edipleriyle de önemli bir ilçedir.

Kıymetli Akademisyenlerimiz

Bağrında nice akademisyen yetiştirmiş olan Terme; önemli bilimsel çalışmalara imza atmış Prof. Dr. Şener Akyol, Prof. Dr. Ömer Ekmekçi, Yrd. Doç. Dr. Ali Ekin gibi hukukçularıyla, Prof. Dr. Ömer Aydın, Prof. Dr. İsmail Köz, Prof. Dr. Abdurrahman Kasapoğlu, Doç. Dr. Kadir Gürler, Yrd. Doç. Dr. Emir Kuşçu, Yrd. Doç. Dr. İbrahim Işıtan, Yrd. Doç. Dr. Salih Kesgin, Yrd. Doç. Dr. Süleyman Pak gibi ilahiyatçılarıyla; Prof. Dr. Mustafa Alişarlı ve Prof. Dr. İsmail Kaya gibi veterinerleriyle; Prof. Dr. Mehmet Arif Beyhan, Prof. Dr. Ahmet Korkmaz gibi ziraatçılarıyla; Prof. Dr. Yılmaz Tomak, Prof. Dr. Hasan Candan ve Prof. Dr. Halil Başar, Doç. Dr. Mehmet Özkan, Doç. Dr. Orhan Baş, Doç. Dr. Ramazan Amanvermez, Doç. Dr. Havva Şahin, Yrd. Doç. Dr. Korhan Soylu gibi tıpçılarıyla; Doç. Dr. Hüseyin Özbay, Doç.Dr. İbrahim Gültekin gibi edebiyatçılarıyla, Prof. Dr. Muharrem Dinçer gibi fizikçisiyle, Prof. Dr. Turgut Kılıç gibi kimyacısıyla, Prof. Dr. Mehmet Beşirli, Yrd. Doç. Dr. Mehmet Taştemir gibi tarihçileriyle, Prof. Dr. Yaşar Özbay gibi psikolog-rehberiyle, Prof. Dr. Metin Eker gibi ressamlarıyla, Doç. Dr. Hayati Beşirli, Doç. Dr. Yaşar Kaya gibi sosyologlarıyla, bitki ekolojisi ve sistematiği uzmanı Doç. Dr. Hasan Korkmaz (Terme'de yaşamış ve okumuş Prof. Dr. Abdülkerim Bahadır, Doç. Dr. Recep Alpyağıl, Yrd. Doç. Dr. Ali Türkmen) gibi başarılı akademisyenleriyle de çok kıymetli bir ilçedir.

Vatan bilinci; insanın öncelikle doğup büyüdüğü, yetiştiği yerin coğrafyasını, tarihini, kültürünü, folklorunu, insanını, yetiştirdiği değerlerini bilip sevmesiyle başlar. Doğup büyüdüğü memleketini seven insan ise oraya, geçmişine, insanlarına karşı vefalı; bugününe ve gelecek nesillere karşı sorumlu olur. "Ben Termeliyim" diyenler, memleketine ve değerlerine sahip çıkmalı; birlik ruhuyla her alanda gelişmemiz için gayret göstermelidir.

Not: Termeli Yazarlar ve Şairler Ansiklopedisi isimli 400 sayfalık eserimden sonra bu yazım da "Terme'nin övünülecek, tanıtılacak hangi değeri var ki? Terme Amazon'dur, biz Amazonuz." diyenlere kapak olsun.

Bekir Şakir Konyalı

EDEBİ MEKÂNIN POETİKASI

RÖPORTAJ — Mimar-Şair Mustafa KARAOSMANOĞLU

Şiir ve hikaye yazarlığının yanı sıra, sanat, edebiyat ve roman konusunda sıkı bir düşünce yapısı olan Konyalı, aynı zamanda araştırma ve incelemeye oldukça açık bir gönül adamı.

Bu ayki söyleşi konuğumuz Sinop Üniversitesi öğretim görevlilerinden Bekir Şakir Konyalı. Şiir ve hikaye yazarlığının yanı sıra, sanat, edebiyat ve roman konusunda sıkı bir düşünce yapısı olan Konyalı, aynı zamanda araştırma ve incelemeye oldukça açık bir gönül adamı. Onunla kitaplaştırdığı doktora tezi çerçevesinde ilginizi çekeceğini umduğumuz bir söyleşide bulunduk ve bu söyleşiyi de bu ayki sayımızda sizinle paylaşıyoruz.

Bekir hocam söyleşi davetimize verdiğiniz olumlu cevap için öncelikle teşekkürlerimi sunarak size ilk sorumu tevcih ediyorum. Hocam, zihnimizde genel olarak mekâna öncelenen bir zaman olgusu her daima tetikte bekler. Belki de insan olmanın gereği, biz canlılığı zamanın bir fonksiyonu olarak görmekten hoşlanırız. Genellikle mekân bir durağanlığa çağırır bizi, zaman da harekete. Lakin müşahede dünyamızda bu iş birdenbire tersine döner. Apansız mekânın içinde yer bulan bir varlık olarak algılarız kendimizi. En, boy ve derinlik olarak bir oyluma tekabül ettiğimizden olacak sanırım, böyle bir kuşanmışlık hemen yanı başımızda beliriverir. Efendim bu girizgâhtan sonra incelemenizin konusu olan anla-

tılarda ağırlıklı olarak mekândan bahsedilmiş olsa da zamanın bunca ön plana çıkmasını nasıl açıklıyorsunuz?

Öncelikle, bir şaire konuk olmanın ayrıcalığını yaşattığınız için ben teşekkür ederim.

Kitapta mekânı anlamaya sürekli zamanın eşlik etmesi, sanırım mekânı anlamaya Abdülhak Şinasi Hisar'la başlamanın getirdiği bir farkındalık oldu. Çünkü onu okurken zamanın çağrısını işitmekten alamıyorsunuz kendinizi. Giderek zamansız bir mekânın imkânsızlığını düşünüyorsunuz. Başka bir deyişle zaman, oluşu ifade eden boyutuyla mekânın kelime olarak imkândan gelişini fark ettiriyor. Çünkü biz mekânın oluşla (zaman), oluşlarda meydana gelen bir gerçeklik olduğunu göz ardı ettiğimizde onu kategorik ayrımların, birtakım tasniflerin, işlevlerin konusu kılıyoruz. Olmuş-bitmiş, karşımızda duran ya da içinde bulunup yaşam sürdüğümüz dışsal bir gerçeklik olarak anlıyoruz. Görebildiğim kadarıyla mekânı zamanla bir arada düşünmek bizi bu yanılsamadan uzaklaştırıyor.

Bütün zamanlar için hakkıyla kurulacak bir cümle varsa sanıyorum o da 'bütün zamanlar birbirini içerir' olacaktır. Geçmiş, gelecek ve şimdide, dönüşümlü olarak bir diğerini besleyen birçok unsur var. Tarihin bizi geriye, yaşadığımızın şimdiye ve bilimin de geleceğe çağırdığını bilmekteyiz. 'Geçmiş' kültür, 'şimdi' medeniyet ve 'gelecek' biraz daha tahayyül gibi durmakta. Lakin bütün bunlara rağmen ilginç bir biçimde bizler insan olarak geçmişe karşı bir özlem duyarız ve o özlemin üzerinde bir gelecek tahayyül ederiz. Bir anlamda geçmiş bizim tasarımımızda hal (şimdi) üzerinden geleceği kurar, bu durumda mazi ve geleceği Hisar'ın romanı üzerinden değerlendirir misiniz?

Biz bir mahalli, yorumlarımızı açığa vuran eylemlerimizle mekânlaştırırız. Böylece ontik olan (mahal), ontolojik (mekân) bir mahiyet kazanır. Ve bahse konu mahal, bir müzik mekânına, bir resim mekânına, bir oyun mekânına vb. dönüşür. Ya da o mahalden bir yazı mekânı üretir ve -anlatı özelinde- kelimelerin yön verdiği bir kurgulama sürecine gireriz.

Kelimeler mekânı "öz" haline getiren (öz-lem) kurgulara da açıktır. Mekânı bu şekilde kurguladığımızda arka planında bir metafizik düşünme ister istemez buna eşlik eder. Yani bir mahalli geçmiş, şimdi ya da gelecek kipleri eşliğinde özümüz (cevher) kıldığımızda diğer oluşları da bir tür "araz" olarak görmeye başlarız. Hisar'da bu bağlamda değerlendirilebilecek olan iki ifade merkezi bir öneme sahip görünüyor: "Mazi cenneti" ve "Boğaziçi medeniyeti". Bu iki ifadenin, kendine has adet ve zevkleri olan (medeniyet) bir coğrafyanın (Boğaziçi) geride bırakılmışlığına (mazi) duyulan muhabbet ve özlemi (cennet) ifade ettiğini söyleyebiliriz.

Bu özlemin, mekânın imkanlılığına halel getirmesinden hareketle onun sanatı hakkında "maziperestlik", "nostalji", "anakronizm" sözcüklerinin yön verdiği değerlendirmeler ortaya çıkmış. Bu tarz eleştirilerin haklılık taşıyan yönleri olmakla beraber –kitapta bunları tartışıyorum- ben Hisar'ın yaptığına şimdi'de geçmişin imkân bul-

Biz bir mahalli, yorumlarımızı açığa vuran eylemlerimizle mekânlaştırırız. Böylece ontik olan (mahal), ontolojik (mekân) bir mahiyet kazanır. Ve bahse konu mahal, bir müzik mekânına, bir resim mekânına, bir oyun mekânına vb. dönüşür. Ya da o mahalden bir yazı mekânı üretir ve -anlatı özelinde- kelimelerin yön verdiği bir kurgulama sürecine gireriz.

ması olarak bakmayı daha öncelikli buluyorum. Birtakım farklar olmakla birlikte, Proust'un Yitik Zamanın Peşinde romanında gerçekleştirdiği türden bir mekân tasarımına benziyor bu. Dışarıdan bakıldığında onun "eşsiz", "biricik" Boğaziçi'si ve çocukluğu, romanlarının bir aile anlatısının sınırlarında kurulan dünyası (Mazi cenneti), mekânı bizim girişimimize açmadaki engeller olarak görünüyor. Ama kaybedilenleri hatırla(t)ma gayretiyle, anlamanın nasıl da geçmişten hareketle gerçekleştiğini göstermesiyle, geçmişi anlatı yoluyla projekte ederek mekânlaştırmasıyla onun göz ardı edilemeyecek bir öneme sahip olduğunu düşünüyorum.

Ondaki mazinin bugüne ışık tutan ve geleceği kuran bir başka yönü ise şurada görülebilir: Hisar'a baktığınızda nezaketi ve zarafeti elden bırakmadan, nezaket ve zarafete tutunarak, mekânla bu iki sözcük dolayımında söyleşen ve insanın fanilik sorunuyla burada durarak yüzleşen bir sanatçı duyarlılığı görüyorsunuz. O yazdıklarıyla siyaseten imparatorluğun dağılma, ulus devletin kurulma aşamasındaki facıaların, acemilik ve aceleciliklerin doğurduğu hoyratlığın, nezaket ve zarafeti görünür kılan bir kültürün yaşama üslubuyla (Boğaziçi medeniyeti) aşılabileceğini teklif ediyor gibi.

Sanıyorum Heraklit olacaktı, yaşayanlar, uyuyanlardan, uyuyanlar da ölülerden ışık alır gibi bir şeyler söylemişti. Geçmişe bakmak biraz olsun bu sözü diri tutacak bir biçimde var kılıyor. Bu bağlamda edebiyatımızda roman ve romancılar görmekteyiz. Mesela Tanpınar da bunlardan biri olarak Beş Şehir'le öne çıkmakta. Bu iki romancı geçmişten hangi farklı frekanslarla ışık almaktalar, biraz bundan bahseder misiniz?

Tanpınar, Hisar'ın yaktığı ateşle, onun bıraktığı yerden onun duyarlılıklarını da içerecek biçimde daha geniş bir daire çiziyor. Hisar, tanıklıkların ve otobiyografisinin yön verdiği kelimelerle geçmişini anlamaya çalışıyor, Tanpınar ise geçmişi tarihin konusu kılacak bir noktaya taşıyor. Tanpınar, şehirlerindeki var olanları (mimari eser ve kalıntılar, anlatılar, insanlar, doğa görünümleri) Bizans'tan Cumhuriyet'e dek uzanan tarihe, özellikle de Selçuklu ve Osmanlı tarihine göndermeleriyle öne çıkarıyor. Her bir şehir, eskinin yeniyle, ölülerin dirilerle, ölümün hayatla yan yana durduğu bir aralıktan okunuyor. İnsan, doğa ve eserler bir yandan savaş, göç ve katliamların artığı, öte yandan devam etmekte olan hayatın, filizlenmekte olan yeni Türkiye'nin işaretleri. Her bir görüntü tabir-i caizse sağı solu eşilerek, tozu toprağı alınarak arkasında saklı duran anlatılar aktarılıp yorumlanarak mimarinin, musikinin, şiirin, menkıbe, anekdot ve hatıraların, âdet, gelenek ve göreneklerin eşliğinde aydınlatılan bir çok boyutlulukla gün yüzüne çıkarılıyor. Ve bunlar aktarılırken yerinden olmanın hüznü bir yurt tutmanın, yurdu hatırlamanın ümidiyle at başı gidiyor. Bu yolculukta doğulu ve batılı seyyah, tarihçi ve sanatçılar ifade, gözlem, tespit ve eserleriyle bize eşlik ediyor.

Ama kaybedilenleri hatırla(t)ma gayretiyle, anlamanın nasıl da geçmişten hareketle gerçekleştiğini göstermesiyle, geçmişi anlatı yoluyla projekte ederek mekânlaştırmasıyla onun göz ardı edilemeyecek bir öneme sahip olduğunu düşünüyorum.

Tanpınar, Tanzimat'la hızlanan medeniyet değiştirmenin getirdiği kimlik krizini anlamaya ve aşmaya çalışan bir sanatçı. Onda "Biz kimiz?" sorusu arka planda belirleyici bir öneme sahip. Bu bakımdan Beş Şehir, bu sorunun çözümüne getirilen teklifler gibi durmakta: Ani ve köklü değişimlerle şekillenen bir hayatta süreklilik sağlayamayan bilince, semboller oluşturarak süreklilik sağlama. Ayağını yere basma, güvende olma ihtiyacını karşılama ya da kaybolmama için kurgulanan "yuva" olarak da bakılabilir bu duruma. Hisar'da bu yuva "çocukluğu", Tanpınar'da "milleti" öne çıkaran bir vurguyla gerçekleşiyor. Onun anlatısında şehir, sembol üretebilme gücüyle kalıcılık sağlayabilen bir mekân. Bu ise şehrin mimari, musiki, edebiyat, felsefe gibi alanlarda yoruma açıklığıyla mümkün görünüyor.

İncelemenizde geçmişin mekâna dönük bir yüzü varmış gibi görü-

nüyor ve geçmiş geleceği kurmak açısından önemli bir hal alıyor. M. Foucault her ideoloji ilk yalanını (sözünü de diyebiliriz) kendini tarihe mal etmekle söyler meyanında bir şeyler demişti. Burada bir ideoloji olmasa bile bir gelecek tahayyülü olduğu ortada, lakin bu noktada romancılarımızın karşıt kamplarda yer aldığı da yadsınamaz bir gerçek. Mesela bir tarafta sizin de incelediğiniz Hisar, Tanpınar ve Peyami diğer tarafta ise Yakup Kadri, Halikarnas Balıkçısı gibi romancılar bulunmakta. Biraz espri katarak sorarsak eğer, bize tatlı gelen yalanı (veya sözü) kimler söylüyor?

Aslında Modern Türk Edebiyatı genelde ve kabaca bu tür karşıtlıklara imkân veren bir zemini uzun süre korumuş. Ve dediğinize katılıyorum. Söz gelimi Yakup Kadri, Ankara romanıyla Osmanlı'ya, İstanbul'a, İslam'a yer açmayan bir mekân inşasının imkân ve sınırlarını gösterir bize. Aydınlanma felsefesinin yön verdiği, modernitenin icaplarıyla uyuşan bu mekân, çoğulculuğa yer vermeyen seküler bir mekândır. Hisar'da insanın mekâna ait olduğu, medeniyet üreten Türk- İslamı mekânlaşırken, Ankara romanı mekânı insanın emrine veren vurgularıyla Batılı seküler bir ulusun, daha genel ölçekte "ulusal" bir modernliğin inşa faaliyeti olarak öne çıkar. Hisar'da dünyada olmanın imkân ve sınırları insanın zamansallığına odaklanmış görünürken, Ankara'da belirli bir modernlik yorumuna hizmet edecek ve ondan güç alacak şekilde kalkınma ve dayanışmayı öne alan bir mekân tasavvurunda karar kılmış görünüyor.

Karayı geride bırakarak, denizi mekân tutan bir roman olan Agan-ta Burina Burinata'da ise ne İstanbul ne de Ankara'dan hareketle tasarlanan bir kurucu-mekân inşası söz konusu. İlk elde karşılaştığımız, Hisar ve Tanpınar'da olduğu üzere olagelenin (İstanbul) ya da Yakup Kadri'de olduğu üzere gelecekte olanın (Ankara) bir aidiyet ilişkisini açığa çıkarmak üzere sistematize edildiği ve bugünden yarına taşınması gerekenlerin teklif edildiği karasal kültürden, onun doğurduğu kötülüklerden kaçıştır. Anlayabildiğim kadarıyla, mekânı geride kalanı hatırlayarak şimdi- buraya getiren yönelimler (Abdülhak Şinasi Hisar, Ahmet Hamdi Tanpınar) yerine şimdi- burada izleri bulunanı geride bırakarak geleceği şimdi-buraya çağıran yönelimler (Yakup Kadri, Halikarnas Balıkçısı), temelde geleneksel ve modern olandan hangisine öncelik verileceği ile ilgili tercihleri işaret ediyor görünmekte ve arka planında bu eserler bu topraklarda nasıl ve ne türden bir tarihe ihtiyaç duyulduğunun mekân arayışına dönüşmektedir.

Günümüz romancılarına baktığımızda (mesela Hasan Ali Toptaş ve Ferit Edgü) mekânın öncekine nispetle (Hisar, Peyami ve Tanpınar) daha bir kendi bağlamından koparak soyutlaştığını ve bir aidiyet, bir kimlik duygusundan koptuğunu görmekteyiz. Bize yeni yazılan (ve hatta yazılmakta olan) şimdiki romanla, yazılmış roman arasında ne gibi farklar gördüğünüzü anlatır mısınız?

Bu iki sanatçımızın ayırıcı vasfının, mekân tasarımlarında postmodernist yönelimleri öne çıkarmaları olduğunu söyleyebiliriz. Yani dili, kelimeleri zihinde olanı yansıtan bir "araç" değil de, hakikati açığa çıkaran bir "aracı" (ortam) olarak görmeleri. Ferit Edgü'de bu, Sartre etkisinde bir varoluşçuluğun imkânlarıyla kendini gösterirken, Hasan Ali Toptaş'ta metnin ve giderek kelimelerin mekânsallığına daha çok yer veren bir tonda.

Hakkâri'de Bir Mevsim (Ferit Edgü), ilk elden İstanbul (Abdülhak Şinasi Hisar, Ahmet Hamdi Tanpınar, Peyami Safa) ve Ankara'yı (Yakup Kadri), bir merkez (şehir) kılmak üzere konu edinen diğer eserler-den Hakkâri'yi (taşra) konu edinmekle farklılaşıyor. Hakkâri'de bir Mevsim'in, mevcut mekânla bir aidiyet kurgulayan (Abdülhak Şinasi Hisar, Ahmet Hamdi Tanpınar, Peyami Safa) ya da aidiyet tesis edebileceği bir mekân arayışı içinde olan (Yakup Kadri, Halikarnas Balıkçısı) yönelimlerden farkı, görebildiğim kadarıyla geçmişsiz ve geleceksiz bir şimdinin mekânlaşma imkânlarını aramasında yatıyor. Dolayısıyla diğer eserlerde kimi zaman ön planda kimi zaman arka planda yer alan mekânı tarihin bir konusu haline getiren "Batılılaşma meselesi" ve buna bağlı olarak kendini gösteren "köken arayışı" onda söz konusu edilmez. Mekânı, geçmişe yöneldiğinde nostalji (Abdülhak Şinasi Hisar, Ahmet Hamdi Tanpınar), geleceğe yöneldiğinde ütopyadan (Yakup Kadri, Halikarnas Balıkçısı) hareketle okumalara da imkan verebilen ele alışlardan Hakkâri'de Bir Mevsim romanıyla açığa çıkan dünyayı farklı kılan, Hakkâri'de Bir Mevsim'in önceden varsayılan, başka bir deyişle her şeyin ona göre anlam kazandığı varlıkta bir kalkış noktasına işaret ederek gelişen mekân tasarımlarına açık olmamasıdır. Geçmiş ve geleceğin aynı zamanda "biz"in inşa imkânı olarak göründüğü diğer eserlerden farklı olarak Hakkâri'de Bir Mevsim, bağlara dönme ya da bağ tesis etmeden ziyade, nasıl da bağ kurulamadığını açığa çıkarmakla herhangi bir "biz" inşasını daha baştan yadsır görünmektedir. Başka bir deyişle söz konusu olan bağlantılı olunanı anlamaya çalışma, eylemde bulunma, ancak varlığa herhangi bir aidiyet duyamamadır.

Bin Hüzünlü Haz'da, anlamın sürekli ertelenmesiyle vuku bulan "belirsizlik", romanda gelişen kurguya refleksiyon (hakkında düşünme) imkânı tanıyan "üstkurmaca", kelimelerin anlatısına anlatıların kelimeleriyle yol bulma olarak adlandırabileceğimiz "metinlerarasılık" daha ön planda. Metin bu dinamizmiyle düş ile gerçeğin ayrılamazlığını, yolculuğun öngörülemez ilerleyişini, arayışın sürprizlere açıklığını; bir yandan hayatın ama daha çok anlatı olarak yazının olası okumalarına açılan bir mekânsallıkta tecrübe ettirirken, giderek kendini, kendisi hakkında düşünmeye davet edildiğimiz bir işarete dönüştürmekte ve kanaatimce asıl söyleme gücünü bu noktadan hareketle açığa çıkarmaktadır. Mekânın metinde ve metinle kurulan bir gerçekliğe dönüştüğünü gözlemlediğimiz Bin Hüzünlü Haz, fiili mekân tecrübemize yön verenin ilk elden kelimeler olduğu gerçeğiyle bizi karşı karşıya getiriyor. Oysa modern metinler bir büyük anlatının ya da dışsal mekânın temsilini düşündüren söylemlerle daha farklı noktaları işaret etmekteydi. Romanda hüzün ve hazzın bir fiili yaşanmışlığın göstereni olmak yerine bir eylem olarak yazıda karşılık bulması, yazının çile (hüzün) ve yaratmayı (haz) daima bir arada tutarak şahsiyet kazanmasına, bu durumsa hüzün ve hazzın anlatıyı mekân tutmasına yol açmış görünüyor. Başka bir deyişle, Bin Hüzünlü Haz'da tecrübe ettiğimiz, metnin mekân anlayışının giderek mekânın metinde, metinle vücut bulan bir dilsellikte açığa çıkıyor oluşudur. Bu ise görebildiğim kadarıyla Hisar için de söz konusu edilebilecek mekân tasavvur ve yorumlarının ötesinde mekânın kelimeyle anlam kazanan gerçekliğine, bir mekân olarak kelimeye dikkat çekilerek gerçekleştirilmektedir. Bu keşfin farklı perspektif ve tonlarda günümüz anlatısına yön vermekte olduğunu gözlemliyorum. Diyebilirim ki günümüz anlatılarında kelimelerin, belirten değil işaret eden, diğer bir deyişle varsayılan bir gerçekliği yansıtan değil herhangi bir gerçekliği yaratan olarak fark edilmesi, edebi mekânın imkân alanını genişletirken mekân anlayışımızda da köklü bir dönüşüme yol açıyor.

Samsun'dan Bir
Dr. YUSUF TAŞKIRAN GEÇTİ I

Cem GENÇOĞLU

Bir insan bir kemalatı bir şehre, bir şehir bir ülkeye ve bir ülke de bir medeniyete taşır nihayette.

Şehirle insan arasındaki ilişki biçimi bir nevi alışveriş ilişkisi olmakla beraber kimi insan şehri kendinde taşırken, kimisi de kendinden şehre dair önemli izler bırakır. Şehir kurucu insanların sadece şehrin burçlarını yüceltiğini söylemek şehrin bir yarısını tanımamak demektir. Esasında şehir kurmak ona bir ruh üflemekten geçer. Bir insan bir kemalatı bir şehre, bir şehir bir ülkeye ve bir ülke de bir medeniyete taşır nihayette. Bu insanların arasında ön plana çıkan ve göz kamaştıran kahramanların olduğu görüldüğü gibi, aramızda dolaşıp, sıradan işler yaptığı izlenimini verip te onsuz olmayacak olan insanların bulunduğunu bazen anlamakta zorlanırız. Bilenlerin bildiği, tanıyanların derinliğine meftun olduğu adamlardır onlar. Pragmatik bir faydaların liderliği yerine ulvi bir davanın isimsiz neferi olmayı seçmişlerdir. Toplumsal hafızamızın bu tip insanlara karşı vefası yok gibidir dersek yanılmış olmayız. Anlatacağımız kişi bunlardan biri. Bir hekim bir gönül adamı, Doktor Yusuf Taşkıran, kendisine hitap şeklimle Yusuf amca. Kendisi Samsun'un manevi mimarları arasındadır ve şehrinin aşığıdır. Bu yazıda bir ağıt gibi kendisinden dinlediğim hayat hikâyesini paylaşmaya çalışacağım. Andı-

Köy çocuklarına hem dini bilgiler, hem de okuma yazma öğreten imamın o yıllarda sahip olduğu ileri görüşlülüğünü ve ferasetini hep anlatmıştır. İmam efendi onun için kapıları aralayan adamdır. Köy imamı, 29 harften önce kerrat cetvelini ezberleyen Yusuf'u farkedince, babasına "Bilal efendi, bu çocuğu okutmazsan vebal alırsın" deyince, Yusuf, ilkokula gitmesi için Unkapanı'nda manav tezgâhı açan ağabeyinin yanına gönderilir.

ğım, özlediğim, tanımış olmakla şeref duyduğum, kıymetli büyüğümü rahmetle anıyorum.

Dr. Yusuf Taşkıran, Çaykara'nın Taşkıran beldesinden şimdilerde Çamlıyazı eski adı Mevrek olarak anılan mahalleye göç ederek gelmiş bir aileye mensuptur. Yusuf amca Çamlıyazı'da doğmuştur. İlk eğitimi kendi deyimi ile "cami terbiyesi" etrafında şekillenir. Ömrü cumhuriyet döneminin meşhur çelişkisiyle, yani cami ve okul tartışmalarında hep orta yolu arama çabası ile geçer. Köy çocuklarına hem dini bilgiler, hem de okuma yazma öğreten imamın o yıllarda sahip olduğu ileri görüşlülüğünü ve ferasetini hep anlatmıştır. İmam efendi onun için kapıları aralayan adamdır. Köy imamı, 29 harften önce kerrat cetvelini ezberleyen Yusuf'u farkedince, babasına "Bilal efendi, bu çocuğu okutmazsan vebal alırsın" deyince, Yusuf, ilkokula gitmesi için Unkapanı'nda manav tezgâhı açan ağabeyinin yanına gönderilir. İlkokul ise bu gün Sosyal Bilimler Lisesi olarak kullanılan cumhuriyet ilkokulu olacaktır. Yıl 1938, Aralık…

Okula başlama süreci bir nevi devletle tanışma anıdır. Hele okula başlayacak çocuk 12 yaşında olunca durumu siz düşünün. Önce kayıt edilmek istenmez. Birçok mazeret vardır. Yaşı büyüktür, okul açılalı epeyi geçmiştir, neredeyse ilk yarıyıl tamamlanmak üzeredir. Okul müdürü tüm bu mazeretlerden bir an sıyrılıp, köy havasıyla yetişmiş, okul için ısrarla gözlerine bakan bu çocuğun ne bildiğini sorgulamayı akıl edince iş değişir. Kıyaslamak için birinci sınıftan bir öğrenci getirilir. Yusuf birinci sınıfa göre ileridedir. 2.,3.,4. sınıf derken Yusuf'un imam efendinin sağdan soldan toparladığı kitapları su gibi içtiği fark edilir. Yusuf, okuldaki çocuklarla kıyaslandığında yaşıtları ile aynı sınıf seviyesindedir. Ne yazık ki bu gün hala aynı şekilde uygulanmakta olan yönetmeliklere göre en fazla bir sınıf atlatılır.

Karar verilir, müdür yardımcısı kolundan tutar ikinci sınıfın kapısında bırakır. Devletle tanışma merasimine cami terbiyesi eklenince Yusuf, kapıda ayakkabılarını çıkararak sınıfa girer. Bütün sınıf bu iri yarı köylü çocuğuna kahkahalarla hoş geldin der. Sınıf öğretmeni Ülker hanımın sınıfın kahkahaları arasında bir anne şefkati ile ayakkabılarını giydirişini unutamaz. Öğretmeninin içtenliği ve Yusuf'un zekâsı ile buluşunca okulun en iyi öğrencileri arasında yerini alır.

Yusuf amcanın lise yılları Dr. Fethi Tevetoğlu'nun çıkardığı meşhur Orkun dergisi'nin sıkı bir okuru olarak geçer. İlim tahsil ederken bir taraftan edebiyatla ilgilenmektedir.şiirler yazar, batı klasiklerini okur. Lise olgunlaşma sınavlarının ardından Topçu yedek subayı olarak askerliğini yapar. Askerlik sonrası tıp okumak istediğini Mevrek köyü muhtarı olan ağabeyine açar. Onun cevabı, "arazileri satar seni okuturum Yusuf…" olur. Tıp okumak ister çünkü ona göre "meslekte muhtariyet en iyi tıbbiye ile mümkündür."

Ankara Üniversitesi tıp fakültesinde başlayan tıp eğitimi İstanbul Üniversitesinde devam eder. Değişikliğin sebebi; çoğunlukla

arkadaşlarını oluşturan eski Osmanlı bakiyesinden gelen öğrencilere ülkelerinden verilen emirdir. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi yeni açıldığından İstanbul'a nakil yapmaları emredilmektedir. Arkadaşlarından ayrılmaz, o da İstanbu'a nakil yaptırır.

İstanbul yılları çok çetrefilli geçer. 27 Mayıs öncesi tartışmalarını derinden yaşanmaktadır. Tıbbiye'nin arada bir hekim yetiştirdiği yıllardır. İstanbul'un entelektüel ortamında Peyami Safa'nın Son Havadis günleri, Necip Fazıl konferansları, Milli Türk Talebe birliği sohbetleri ile zengin bir öğrencilik hayatı yaşar.

İstanbul eski bir payitaht olarak yeni kapılar açar Yusuf amcaya. Türkmen öğrencilerin yanısıra İstanbul'un Gayrı Müslim cemaatine mensup öğrencilerle tanışır, arkadaşlar edinir. Bunlar öylesine seçilmiş, tesadüfen karşılaşılmış kişiler değildir. Yitik bir medeniyetin diriliş çabası gibidir bir araya gelişleri. İstanbul'dan ayrıldıktan sonrada bu bağ kopmaz. Sık sık telefonlaşırlar, mektupları gelir, dini bayramlar kutlanır karşılıklı. Sınıf arkadaşlarından Rum cemaatinden Stavros Bey de bu medeniyet bağını çok daha hissedersiniz. Dr. Stavros çocuklarının Yunanistan'a iltica etmesine çok üzülür. Kendisinin bir Osmanlı olduğunu ve bu topraklara gömülmek istediğini söyler hep. Bir gün Yusuf amcaya sadece kendisini değil aynı zamanda vatanlarını da terkettiklerini söylediği kızlarından dert yanar. "Ah doktorum ah, şu evlatlarıma babaannemden emanet Osmanlı terbiyesini veremedim ya, en çok ona yanarım." Bu iki adam yitirilişini hayatın her boyutunda acı tecrübelerimizde hissettiğimiz Osmanlı terbiyesine ağıdı birlikte yakarlar.

O yıllarda sınıf arkadaşı (sonradan cerrahi sahasında çok meşhur olacak Vakıf Gurebâ Hastanesi'nin efsanevi başhekimi) rahmetli Prof. Dr. Asaf Ataseven ile bir mescit açma çalışmaları vardır. Kampüs etrafında pek çok cami olsa da dersler ve laboratuvarlar arasında koşturmacada namaz kılamamaktadırlar. Kampüs içerisinde bir mescit açmak için o zamanlar üniversiteye yaptığı katkıları nedeniyle sözünün geçeceğini düşündükleri "Cihan Kaynanası" lakaplı İbnülemin Mahmut Kemal İnal'a gitmeye karar verirler. Bir salı akşamı düzenlenen Mevlevi ayininin ardından İbnülemin bu iki pırıl pırıl gence önce namaz kılıp kılmadıklarını sorar. Tam fırsatıdır deyip niyetlerini anlatırlar. İbnülemin, bu istek karşısında sonradan meşhur olan şu cevabı verir. "Evladım, bu adamlardan üniversitede mescit istemek, Athenagoras patriğinden cami istemek gibidir. Arzu ediyorsanız hemen rektörü ve dekanı çağırıp haşlayayım! Ama ben bu beylere desem ki, talebeden bazıları bana geldiler, dans etmek için bir oda istiyorlar, buyursunlar benim odamda yapsın derler." Nihayetinde bu iki gencin çabası İbnüleminin desteği ile tıp fakültesi bünyesinde ilk mescidin açılışı ile sonuçlanır. Ne yazık ki, bu mescit, 27 Mayıs'ın öncü sarsıntılarına yenik düşer ve ihtilalden altı ay önce, rektör Ord. Prof. Sıddık Sami Onar'ın emriyle kapatılır.

İstanbul yıllarında Türk sağının bütün entelektüellerini yakından tanıma fırsatı bulur. Edebiyat ve şiire meraklı bir aydın için bereketli mekandır İstanbul. Eşini de orada seçer. Evlilik teklifini bir şiire iliştirilmiş olarak sunar hemşire Kadriye hanıma. Eşi balkan (Mitroviça) göçmeni, bir aileye mensuptur. Eşinden hep evlad-ı fatihan olarak bahseder. Balkanlarda eğitim almış bir eğitimci olan kayınpederinin sözleri hep aklındadır. "Doktor bey, biz vatan kaybetmiş yaralı bir aileyiz. Siz bir hekimsiniz. İleride çok imkanlarınız olacaktır. Biz, bir de kızımızla da yaralanmak istemeyiz." Bu sözler evlad-ı fatihan'dan emanet bir gelinle taçlandırılır.

İstanbul'da iç hastalıkları ihtisası yapar. Çok iyi Fransızca bilir. Almancasını ilerletince bir süre Almanya da klinik şefi asistanlığı yapar. Almanya'dan dönüşünün nedeni için vatan hasreti der ve ekler, "ezan sesi duymadan yaşamak sersemletiyordu beni..."

GELECEĞE SAĞLIKLA BAKIN

Katarakt (FAKO ve multifokal göz içi lens uygulamaları), Diyabet ve göz (tıbbi retina ve lazer tedavisi), Okülopla-sti (Kapak estetiği), Glokom (Göz tansiyonu), Sarı nokta hastalığı, Şaşılık, Çocuk göz muayenesi teşhis ve tedavileri Göz Hastalıkları ve Cerrahisi bölümü doktorumuz ***Op.Dr. Bayram Ceyhun Özkök*** tarafından başarıyla uygulanmaktadır. Doktorumuz kendisine sıkça iletilen göz hastalıklarında FAKO, Multifokal tedavi ve göz sağlığını olumsuz şekilde etkileyen diyabet konusunda bilgiler verdi.

KATARAK hastalığı son yıllarda sık rastlanan rahatsızlıklardan biridir. Katarakt, göz merceğinin saydamlığını kaybetmesi ve buna bağlı olarak görmenin azalması ile sonuçlanan göz hastalıktır. Özellikle tiroid ve diyabet hastalarında katarakt gelişimi daha çabuktur. C vitamini eksikliği, güneşin ultraviole ışınları gibi etkenler katarakt gelişimini hızlandırır. % 90 yaşa bağlı (senil katarakt) ortaya çıkar. Daha az görülmekle birlikte, travma, bazı sistemik hastalıklar, üveit gibi göz rahatsızlıkları, steroid gibi bazı ilaçların kullanımına bağlı olarak ikincil katarakt gözlenebilmektedir.

Fako Yöntemi ile başarılı sonuçlar

Katarak tedavisinde uyguladıkları Fako yöntemi ile başarılı sonuçlar alıyoruz. Bugün için kullanılan en geçerli ve sonuçları en başarılı yöntemdir. En büyük avantajı, çok kısa bir sürede uygulanabilmesi ve göz çok büyük kesilmeden, küçük bir delikten çalışılabilmesidir.

Ameliyat sonrası görme gücü çok hızla geri kazanılır ve ameliyat, özel mercekler konarak dikişsiz yapılır. Hasta çok kısa sürede narkoz almadan, iğne yapılmadan, sadece gözü uyuşturan damlalarla ameliyat olup evine gidebilir ve birkaç gün içinde de günlük yaşantısına yavaş yavaş geri dönebilir. Ameliyat süresi içinde yaşa bağlı olarak katarakt ameliyatı, cerrahın tecrübesine ve gözün durumuna göre yaklaşık olarak 15 dakika içerisinde tamamlanır.

Göz hastalığında Multifokal tedavisi

Bazı kişiler hem yakın, hem uzak için ayrı gözlük kullanırlar. Bazı kişiler ise tek bir gözlükle hem yakını hem uzağı görebilirler. Multifokal Göz İçi Lens Tedavisinden sonra ise hem yakını hem uzağı görmeyi sağlayan göz içi merceği takılmaktadır. Bu tedavi için hasta seçimi çok önemlidir. Hasta için uzağı mı yoksa yakını mı görmek önemli, dikkat edilmelidir.

Göz Sağlığı ve Hastalıkları Uzmanı
Op.Dr. B. Ceyhun ÖZKÖK

Multifokal lensi, sanki uzağı ve yakını bir arada gösteren gözlükmüş gibi düşünebiliriz. Katarakt ameliyatında multifokal lens kullanılması planlanan hastaların öncelikle detaylı bir muayeneden geçirilmesi gerekmektedir. Her hastanın gözü bu tip bir ameliyata uygun olmayabilir. Kataraktı olan hastaların mesleki konumu, yaşı, sosyal aktivitesi, okuma alışkanlığı, entelektüel düzeyi de hasta seçiminde önem taşımaktadır. Uygun hasta seçimi, uygun teknik, ameliyatın gerçekleştirildiği kurumun ve hekimin tecrübesi ve tabi ki doğru mercek seçimiyle yapılacak bu ameliyatlarda yüksek başarı yüzdesi elde edilmektedir. Multifokal göz içi lens yerleştirme tekniği tamamen bir katarakt cerrahisidir.

Standart katarakt ameliyatında ne yapıyorsak multifokal lens cerrahisinde de aynı işlemleri uygulanır. Katarakt cerrahisinde hastanın göz içinde bulunan doğal mercek çıkartılarak yerine gözün iç yapısına uygun ve hastanın görmesini iyileştirecek bir mercek yerleştirilir. Biz bu cerrahide farklı olarak, standart (sadece uzağı gösteren, yakın için gözlük gerektiren) bir mercek yerleştirme yerine multifokal lens (yakını ve uzağı gösteren) mercekleri göz içine yerleştirilir.

Multifokal Kimlere uygulanır? sorusunda ise, Katarakt ameliyatında takılan multifokal lensler, özel bir sebebi yoksa katarakt hastalarının büyük bir kısmına uygulanabilir. Ayrıca genç yaşta kataraktı olmayan ancak ileri derecede hipermetrop olan ya da yüksek miyopi nedeniyle lazer olamayan, yakın gözlüklerinden erken yaşta kurtulmak isteyen kişilere de uygulanabilir. Multifokal lenslerin avantajları Multifokal, çok odaklı, tasarımına bağlı olarak yakın-uzak ve orta mesafeli diyebileceğimiz odaklama özelliğine sahip merceklerdir. Katarakt ameliyatında takılan bu mercek ömür boyu göz içinde kalmaktadır.

Titizlikle uyguladığımız multifokal lens tedavisi; ortalama 10 dakika süren operasyon süresi ile dikiş konulmaksızın uygulanıp uzak ve yakın görme problemine en sade ve basit şekilde çözüm bularak hastanın görme becerisini iyileştirir. Bu tedavi yöntemi dünyanın sayılı göz kliniklerinde ilk uygulanmaya başlandığından beri hastanemizde de başarı ile uygulanmaktadır.

GÖZ DÜŞMANI
ŞEKER HASTALIĞI

DİYABET yani şeker hastalığı dünyada bilinen en önemli sağlık sorunlarından biridir. Dünyada en az yaklaşık 700 milyon diyabetli var. 45-65 yaş grubunda diyabetin oluşturduğu göz hastalığının 1.nedeni, Tip I diyabet yani insuline bağımlı ve Tip II diyabet insuline bağımlı olmayanlardır. Tip I insülin eksikliğinden kaynaklanır ve 30 yaş altında görülür. Tip II ise insuline direnç vardır ve 30 yaş üzerinde görülür. Diyabetin gözü nasıl etkilediği hakkında da bilgiler vermek gerekirse, özellikle vücuttaki küçük damarların yapısını bozarak göz arkasındaki retina damarlarını etkiler. Ortama salınan bazı hormonlar anormal damar yapısında artış yapar, normal damarlardan dışarı serum, protein ve zararlı maddeler salınır. Sonuç olarak göz arkasında ve görme merkezinde ödem ve kanamalar oluşur.
Risk faktörleri ise; Kan şeker düzeyi kontrolü, diyabetin tipi, başlama yaşı, süresi, sistemik hipertansiyon, sigara, gebelik, genetik, ve kilodur. Renkleri olduğundan soluk görme, yavaşlamış karanlık adaptasyonu, değişen görme keskinliği, cisimlerin şekillerini bozuk görme gibi hastalarda yakınmalar bulunur. Diyabet yani şeker hastalığının göze yaptığı etkiyi tanısı, rutin muayene, göz dibi muayenesi, FFA (Fundus floressein angografisi), OCT (Optik koherens tomografi), ultrasonda da ortaya çıkmaktadır.

Erken tedavinin olumlu sonuçlar verdiğini unutmadan burda da, kan şeker düzeyi ve Hb A1c nin kontrolü, lazer (Argon laser fotokoagulasyon), göz içine (İntra vitreal) enjeksiyon cerrahi (Vitrektomi) gibi tedavi yöntemleri bulunmaktadır.

BÜYÜK ANADOLU
HASTANELERİ

Göz Sağlığı ve Hastalıkları Uzmanı

OP.DR. B. CEYHUN ÖZKÖK

Büyük Anadolu Hastanesi Meydan Şubesi'nde hasta kabulüne başlamıştır.

"Büyüyen ve gelişen hekim kadromuzla sağlığınız için yanınızdayız..."

444 3 703

Hospitalpark Group
www.hospitalpark.com.tr

Sıla Mı Gurbet Mi Adını Sen Koy

(Samsun Seyahatnamesi'nden Kısa-Kısa)

Uğur DEDE

Bir otel dekoru ve yalnızlığıyla büyüye dursun Atakum biz merkeze en merkeze gelelim, İlkadım'a yani.

...

Engiz'den (19 Mayıs İlçemiz) merhaba dediğimiz Atakum, eskiden Samsunun arka kapısıydı. Sonraları batıdaki en son merkez ilçesi oldu ve nihayet bağımsız kimliğiyle bir ilçe ama Çok Nüfuslu Bir Otel olan ilçe...

Sahil bandı boyunca Samsun elitinin, zengininin evini taşıdığı eski 56'lar özentisinde Atakum, ne bir şehirdir nede bir kent aslında. Yazlık safiye mekânlarını tek tek kaybetmekte habire beton yapılaşmayla yükselen başta da dediğimiz gibi çok nüfuslu bir otel. Her bir yıldızı hak edecek tesislerle donatılmakta olan bir otel.

Oysa bu beton yığınının hemen arkasında yamaçlarda başlayıp taa Adalara kadar uzanan her türlü meyve ve sebzenin yetiştiği bahçeleriyle hala yemyeşil köyler dizilidir. Yağmur yağdığında toprak, Güneş açtığında çiçek kokan köyler... Gençlerini şehirlere uğurlamış, yaşlılarıyla gece ışıklarını yakan köyler...

Bir otel dekoru ve yalnızlığıyla büyüye dursun Atakum biz merkeze en merkeze gelelim, İlkadım'a yani.

İlkadım'a dair çoğu cümleleri 19 Mayısla kurabilirsiniz ancak öyle cümleleri ve öyle bir tarihi vardır ki; o cümleleri o tarihi dile getiren kalemler, kâğıtlar sanırsın birbiriyle yarışır.

Herkesin bir İlkadım'ı, İlkadım'ın da

bir Samsun'u var. Meşrebiniz neye uygunsa projeksiyondan yansıyanda o oluyor.

Kiminde Osmanlı gelip geçmiştir sadece İslam kültürüyle sakıncalı, kiminde kalakalmıştır sanki hiç olmamıştır mübadele. Hala Müslüman Samsun ve Gavur ("Kara" kullanılır Gavur yerine) Samsun yarışır kitaplarda.

En iyisi sevgili İbrahim TELLİOĞLU hocanın kalemiyle bir rahat nefes almaktır, Liman Kenti Samsunla sarmaş dolaş kaynaşarak. Mümkünse üstadın kitabını okumadan geçmeyin. Elbette Osman KÖSE hocanın Canik kitabını da. Zira Canik, bize ait olan ne varsa bütün değerlerimizin işaret parmağıdır.

Bin yıldan fazladır, Asarcık'tan giren kimi Akıncılarımız at bağlayıp abdest aldılar burada. Koç yiğitlerimizin seccadesi oldu bu toprak, Ezan-ı Muhammediye ile sesini tanıdı, beklediği rengini buldu. İçin kıpırdamadan, ruhun titretmeden, elin ayağın birbirine dolaşmadan adını anabileceğin bir yer değil Canik, vesselam. Asarcık Akyazı da, Gökgöl Camiine sorun, kapı önündeki ağaca ve etrafına çil çil serpiştirilmiş kabirlere. İnsana tarihini inancını hissettiren yaşatan topraktır buralar. Mevla her türlü felaketten beladan ırak tuta.

Asarcık demişken unutmamalı Ayaklıalan Köyünü ve yıkıntı halinde bölgenin en büyük kilisesini. Her yıl o bölgeden Yunanistan'a göçmüş yüzlerce mübadil torunu misafir ağırlanır. Üsküp'te Selanik'te biz neyi bırakmışsak onlarda burada bıraktıklarına bakmaya gelirler, düzenli olarak.

Önceleri Kavak'a aitmiş Asarcık, yakın zamanlarda İlçe olmuş. Köylülerinin birçoğu hala kendini Kavaklı olarak tanıtır. Kavaklı olmanın övüncünü yaşarlar.

Yaşar Doğu'nun, Âşık Kemal Bülbül'ün Âşık Ömer'in memleketi Kavak. Kendi halinde mazbut bir yaşamı olan ve Türk Kültürünün bütün öğeleriyle yaşadığı bir ilçedir.

Stratejik önemi yakın bir zamanda bu ilçeyi Samsunun Sanayi Şehri yapacaktır. Umarım Kavaklı ve kültürü, sanayi ile gelecek kültüre yenik düşmez.

Samsunda Kavaklı olmak saf, temiz, art niyetsiz, kendi gibi olmak demektir. Birçok Asarcıklının Kavaklıyım demesi boşuna değil yani.

Hazır Kavak demişken şunu da belirtmeden geçemeyeceğim: Kaz Tiridi Kavak'a ait değil, Asarcık'a

Bin yıldan fazladır, Asarcık'tan giren kimi Akıncılarımız at bağlayıp abdest aldılar burada. Koç yiğitlerimizin seccadesi oldu bu toprak, Ezan-ı Muhammediye ile sesini tanıdı, beklediği rengini buldu. İçin kıpırdamadan, ruhun titretmeden, elin ayağın birbirine dolaşmadan adını anabileceğin bir yer değil Canik, vesselam. Asarcık Akyazı da, Gökgöl Camiine sorun, kapı önündeki ağaca ve etrafına çil çil serpiştirilmiş kabirlere. İnsana tarihini inancını hissettiren yaşatan topraktır buralar.

aittir. Özellikle Asarcığın doğusundaki köylerde gelenek çok eski zamanı netleştirir. İnsanlar kesilen kaz veya tavukla daha çok kişiyi doyurmak zorunda kaldıkları için tirit ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda Kavak Kaz Tiridiyle değil "Kaz Yeme" ile meşhurdur. Kavaklı Kaz yemekli bir ikrama davet ettiğinde yâda edildiğinde "Kaz Yemeye buyurun yâda Kaz Yemeye Gidiyoruz" diye cümle kurar, bunu lütfen unutturmayın. Tirit Geceleriyle ilçeye iyilik değil, kötülük etmiş olursunuz. Onun yerine Kaz-Pişi ve Ekşi Suyundan oluşan menü hem folklorik bir anlam ifade eder hem de prestij açısından en doğru olan yapılmış olur. Tirit ve Kola ikramı ile sahne almak en azından Samsun başlığı altında bir duruşa yakışmıyor.

Bu durumu Havza'da oldukça benimsemiş görünüyor. Son derece yanlış bir tercihtir. Hele hele Havza gibi Termal Tesislerle Sağlık Turizm alanında öncü bir ilçeye hiç yakışmıyor. Dağ başındaki Daos'u dünyanın her yerinde en uzak ülkelerin en uzak köylerine taşımış Avrupa'nın herhangi bir ülkesinde Havza gibi bir ilçe olsaydı, emin olun yıllık gelir Milyar Doların çok çok üstünde ve eşsiz bir tanınırlık olurdu.

Böylesi büyük bir nimet varken Kaz ile Kavakla yarışmak, Semaver ile Vezirköprü'den pay koparmak aklımın aldığı bir durum değildir. Affola... Ayrıca Tarım alanları Bafra ve Çarşamba Ovaları kadar kıymetli ve verimlidir. Hazır Termal gibi bir nimet varken tarımda da organik üretim öncelikli olarak Havzaya düşmez mi? Yakışmaz mı?

Vezirköprü'de öyle. En orijinal olanı ile değil, diğer yerlerdeki unsurlarla apoletlenmek ister gibi. Oysa Samsunun tamı tamına şehirleşmede yüzlerce yıllık bir birikimi, bir kültür hazinesidir

Vezirköprü. Yetiştirdiği Vezirlerle koca bir İmparatorluğun elleri ile süslediği, ayakları ile taşıdığı bir şehirdir. Bölgenin en eski Türkmen yerleşmeleri başta Soruk Vadisi olmak üzere buradadır. En eski yapılar, tarih ve estetik açısından en prestijli Konaklar buradadır. Semarverciler Çarşısıyla, Demirciler Çarşısıyla, Bakırcılar Çarşısıyla, Urgancılar Çarşısıyla, Tabakçılar (Deri) Çarşısıyla, Semerciler Yokuşuyla Anadolu'nun bütün mirasını boynunda kıymetli

bir gerdan gibi taşıyan şehirdir.

En temiz en güzel nefesli Kunduz Ormanlarıyla memleket ciğerlidir. Baraj Gölü ve Şahinkaya Kanyonuyla mest eden, ilçeye has biçimi ile üretilen semaverinde çay keyfidir Vezirköprü.

Ladik ilçemizde aynı kader çizgisindendir. Akdağ'dan esen rüzgar gibi dolaşmıştır çarşılarında tarih. Saat kulesi kadar dakik, suyu kadar temiz dokunuşludur üstelik.

Samsunun köylerinde en çok genç bulunan, köyleri en canlı ilçesidir aynı zamanda. İnancını imanını her türlü depremden korumayı başarmış anlı açık yüzü aktır Lâdik.

Akpınar'la Eğitimde öncü olmuş, Yakın Karadeniz'de tek Kayak Merkezi ve harikulade bir proje olan Ambar Köyle yıldızına yıldız katmıştır. Her Cumartesi Akşamı Ambar Köyde gerçekleşen Meşk Akşamları ile Musiki Fasıl geleceğe bırakılacak çok kıymetli bir kültürel mirastır.

Sizi zaman ötesine taşıyacak olan asıl ilçe ise Salıpazarı'dır. En az değişmiş, en az el sürülmüş olmasındandır belki. Büyük küçük arasındaki saygı dolu ilişki biçimi, hürmette ikramda sınırsız ve oldukça cömerttir.

Ağırlıklı olarak yaşayan Gürcü kardeşlerimizin kültürel katkısı sizi tipik Kafkas havasıyla buluşturur. Günlük yaşamda, iş ve ev hayatındaki alışkanlıklar tamamen Kafkas motifli, Kafkas reflekslidir.

İnsan olarak kendinizi hiçbir zaman yalnız hissettirmeyecek cana yakınlık sanırım yemyeşil yalnızlığın sımsıkı koruduğu çok kıymetli bir hazinedir. Her ne kadar Fındık Tarımı ufak dokunuşlarla bu kültüre de hücum etmişse de, orijinine yakın tutum ve davranışlar güzel kalmalarını sağlamıştır. Güzel insanlar, Yeşil ve Yalnız bir hayattır Salıpazarı bende.

Bir o kadar yeşil bir dünya kadar güzel Ayvacık bütün ihtişamıyla Saklı bir Cennet gibi. Tekkeköy'e kıymış sanayileşmeye mobil santrale inat…

Ve Çarşamba; Yumurta topuklu ayakkabı, İngiliz pantolonu, kimi belinde kuşağı, kimi göbekten düğmeli Çarşamba işi yelek…

Düğmeden cebe ince zincirle uzamış köstekli saat, ceket omuzda, elde tespih ve sekiz köşeli kasket…

Ve silah sesi naraya eşlik eden…

Bendeki Çarşambalının erkek olarak karşılığı da budur. Mertliğin delikanlı çağı…

Yiğit kadınların doğurduğu yiğit erkekler tanımıyla hem de. Şimdi o tablodakilerin çoğu ülkenin önde gelen işadamı ve bürokratı.

Ne hazindir ki o meşhur o bereketli Çarşamba ovası tarımda Bafra'dan 4-5 misli geride. Bafra kadar üretseydi inanın her şeyi en ucuzundan satın alabilirdiniz. Sırtını büyük oranda Fındığa yaslanmış bir tarım daha çok tembellik doğurmuş gibi.

Aynı durumu Terme içinde söylemek mümkün…

Toprağı bereketli insanı şen Terme sadece doğuda Samsun değil, Samsunda da en temiz Samsundur bendenizde.

En temiz evler Terme'dedir. Temizlik alışkanlığı bir yaşam biçimi olmuş bu ilçede. Özellikle Çerkezlerimizde. Bir ev nasıl temiz kokar size bunu ispat eder adeta.

Hala işlemeli örtüler, kabarık yastık ve minderler var burada. Gözlerimi kapayıp annemin ev temizliğini hayal ettim. Sanki birbirinden öğrenmiş gibiydi. Erkekler evden erkenden çıkar, en erkenden camlar açılır, tek tek havalanır odalar, saatlerce iyicene. Sonra derlenir toparlanır tek tek tozu alınır bütün eşyaların. Ara ara çamaşır suyu kokar, ara ara parfümlü deterjanlar…

Yıllardır gezip gördük Samsunumuzu, ilçelerini, köylerini tek tek… Bütün bildiklerimiz, bütün yazdıklarımız, gördüklerimiz; hala oralarda yaşayan, yaşatan yazılı ve yazısız nice kaynaklardandır.

En öncede insan…

Kısa kısa paylaştık Samsunumuzu. Sürçü lisan ettiysek affola.

Güzel günlere uyanın sağlıcakla kalın.

Orhan Gencebay'ın 'DİLENCİ'Sİ

Tevfik DEMİR

"Sonra öğrendim ki, Pampupu bir zamanlar bir aşka tutulmuş. Çok büyük bir aşka tutulmuş. Ve neticede istediğini de vermemişler ona. Ve zamanla Pampupu bu hale gelmiş, meczup olmuş, yani adeta aklını yitirmiş. Çok üzülmüştüm, gözlerim dolu dolu olmuştu. Ve beni hep etkilemiştir bu Pampupu olayı. Daha sonraki yıllarda yapmış olduğum Dilenci isimli bestemin asıl kaynağı bu Pampupu'dur.

Dilenci şarkısı benim en çok sevdiğim Orhan Gencebay şarkılarının başında gelir. Sürekli dinlediğim ama hiç usanmadığım bir şarkı. Orhan Gencebay'ın bir çok şarkısı gibi Dilenci de kendi sözleri ve kendi bestesi. Diğer bir çok şarkısının olduğu gibi bu şarkının sözlerine ilham kaynağı olan hikayeyi herkes olduğu gibi ben de merak etmişimdir hep. Yine bir gün Orhan Gencebay ve eserlerinden konuşurken Orhan Gencebay'ın doğduğu, çocukluğunun geçtiği mahalleden komşusu ve yakın tanıdığı Mehmet Kavalcı, bana 'Dilenci'nin hikayesini anlattı. Daha doğrusu Milliyet Gazetesinden Merve Ballı'nın röportajını nakletti. Röportajı bulduk, okuduk. Hikaye enteresan ve de hikayenin kaynağında Samsun'da Orhan Gencebay'ın doğduğu Ulugazi Mahallesi var. Şimdi Dilenci şarkısının hikayesini virgülüne bile dokunmadan Büyük Usta Hemşehrimiz Orhan Gencebay'dan dinleyelim:

"Mahallemizde Pampupu isminde bir dilenci vardı. Samsun'da benim yaşlarımda olanlar onu gayet iyi bilirler. Ben Samsun Ulugazi Mahallesi'nde doğmuştum. Pampupu diye takma bir isim, ne olduğunu bilmiyorum, çünkü böyle bir şarkı söylüyordu. "Pampupu" diye diye bir şarkı söylüyordu. Ne anlama geldiğini de bilmiyorum. Ve ayağı yalınayak, ayağı çıplak, üzerinde bir şal var, üstü başı yırtık bir şekilde, bir elini beline koymuş, bir eliyle dilenir vaziyette dolanırdı. Ayağı da aksardı. Böyle giderdi, yürürdü...

"Ve bizim yanımızda komşu Ayşe hanımın evi vardı, onun kapısına gelirdi. Kapıda elindeki bütün ne varsa, para, yiyecek varsa, kapıya bırakırdı. Ondan sonra,

"- Ayşe hanım, Ayşe hanım, bana kızını verecek misin? diye söylerdi.

"Ve birkaç defa söyledikten sonra orayı terk ederdi. fakat, herkes onu tanımadığı için alay ederdi, taş atardı, bir şey yapardı...Canı yanardı, o yine de pampupu şarkısını söyleyerek giderdi. Yani o Pampupu, biz ona Pampupu diyorduk, beni son derece etkilemişti.

"Sonra öğrendim ki, Pampupu bir zamanlar bir aşka tutulmuş. Çok büyük bir aşka tutulmuş. Ve neticede istediğini de vermemişler ona. Ve zamanla Pampupu bu hale gelmiş, meczup olmuş, yani adeta aklını yitirmiş. Çok üzülmüştüm, gözlerim dolu dolu olmuştu. Ve beni hep etkilemiştir bu Pampupu olayı. Daha sonraki yıllarda yapmış olduğum Dilenci isimli bestemin asıl kaynağı bu Pampupu'dur. Bu, Pampupu'nun hikâyesidir. Ona atfetmiştim bu bestemi.."

Şarkının Sözleri: DİLENCİ
Sevmek çok zormuş
Sevmemek çok zor
Sevilmemek çok zor
Sevdim ama sevildim mi
Bilemiyorum
Ağlamak çok zor
Ağlamamak çok zor
Ağlayamamak çok zor
Hergün seni kaderimden dileniyorum

Bir dilenciyim senden aşkı dilenen
Her fırsatta hor görülüp belki gülüp alay edilen
Bir dilenciyim geleceğini bilmeyen
Senden ne para ne pul nede acımanı bekleyen

Kırdım kırılmayan
Gururumu ve o çok değer verdiğim onurumu
Serdim yollarına ömür boyu beslediğim büyüttüğüm
Yaşatan umudumu
Bekliyorum hergün
Sen görmek için ve çizmen için kaderimin yolunu

Beklemek zormuş
Sabretmek çok zor
Bekletilmek çok zor
Ömrümün her köşesinde seni bekliyorum

Aşk olmasaydı böylesine yanmazdım
Senden bir melek yaratıp secde edip kalmazdım
Ben ne dilenci
Ne de bir gurursuzum
Çok sevdiğim için böyle aşık böyle mutsuzum

Kırdım kırılmayan
Gururumu ve o çok değer verdiğim onurumu
Serdim yollarına ömür boyu beslediğim büyüttüğüm
Yasatan umudumu
Bekliyorum hergün
Sen görmek için ve çizmen için kaderimin yolunu

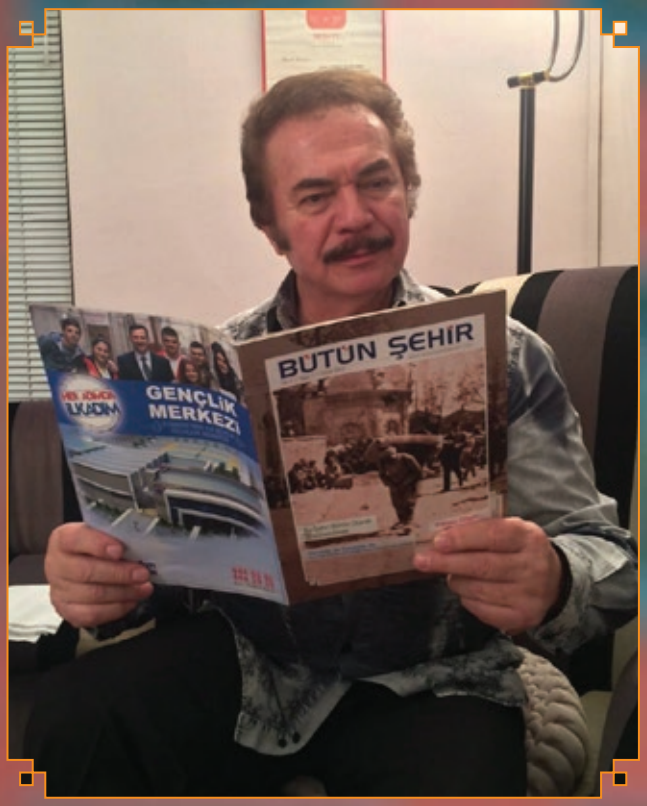

Resim 1.resim altı (Bütünşehir dergisi okurken)
Orhan Gencebay Ustamıza da dergimizi ulaştırdık. Dergimizi ulaştırma noktasında sevgili oğlu Altan Gencebay'ın desteğini gördük. Altan Bey bununla da kalmadı bizzat kendisi Orhan Gencebay Ustamızı BÜTÜNŞEHİR dergimizi okurken de fotoğraflayarak bizlere ulaştırdı. Ustamızın dergimizi ayrıntılı bir şekilde incelediğini ve çok beğendiğini de öğrenmenin mutluğu da bizim için ayrı bir zevk oldu.

Resim altı2. Orhan Gencebay ustamız bize ayrıca eğer kullanmayı düşünürsek diye kendi beğendiği bir fotoğrafını seçerek gönderdi.

ÇARŞAMBA AĞZI

Türkçesi	Çarşamba Ağzı
Kurbağa	Göden
Merdiven	Badal
Köpek Yavrusu	Kücen
Çit	Frakdı
Elbise	Öteber
Tahteravalli	Çöğmen Çıkırak
Kız Çocuk	Gı
Erkek Çocuk	Döl
Banyo Yapmak	Çimmek
Yenge	İnge
Tarla	Talle
Amca	Emice,Emmi
Kümes	Pin
Tepsi	Gıyılı
Meme	Cicik
Semiz Otu	Pirpirim
Sert	Gayım
Hafif	Yennük
Misket	Enek
Saklanmak	Sinmek
Tabure	Sekmen
Buğday	Boğda
Gevşek	Holtamış
Üşümek	Buymak
Rastgele	Ikbala
Koş	Siit
Patlıcan	Balcan
Nereye	Na
Buraya	Bori
Kuyu	Puar
Çingene	Cingen
Muşmula	Töngel
Zorla	Gasbânak
Çene	Çenge
Kene	Sakurga
Baba	Buba
Sperm	Toom
Tereyağı	Malyağsı
Mısır Koçanı	Kemsük

Sezai Karakoç'un Şiirlerinde Coğrafya-Şehir Ve Medeniyet II

Prof. Dr. Alâattin KARACA

Sedeflerinden yapılmış İstanbul camilerinin taşları/ Beyaz güvercin kanadı köpüklerinde kubbelerini gördüm/ camilerin

Bize mahsus görüntüler: Camiler

Bir şehri bir medeniyete ait kılan çeşitli eserler vardır. Kuşkusuz, başta ibadethaneler olmak üzere, çeşitli dinî mekânlar, bunların başında yer alır. Mehmet Akif ve Yahya Kemal gibi, Sezai Karakoç'un da şehirde seçtiği merkezî mekân camilerdir. Çünkü camiler, bir şehri İslâm medeniyetine ait ve özgü kılan, dahası o şehri erdemli kılan asıl mekânlardır. Bu bakımdan İslâm şehirlerinin merkezinde, genellikle bir Camii- kebir (Ulu Cami) bulunur. İşte o nedenle, yani şehrin Müslüman kimliğini vurgulamak isteyen şairin şiirlerinde sık sık camiler boy gösterir. Örneğin bir şiirinde, "Sedeflerinden yapılmış İstanbul camilerinin taşları/Beyaz güvercin kanadı köpüklerinde kubbelerini gördüm/camilerin." der. Bir başka şiirinde şehrin ufuklarında ilk göze çarpan mekânın camiler olduğunu şöyle dile getirir:

"Uzaktan, yakından camiler geldi Gecemize ışık tuttular mum ve fener gibi."

Bu çerçevede Süleymaniye, Sultanahmet, Fatih, Eyüp Sultan, Merkezefendi, Şehzadebaşı, Karacaahmet vb. camileri sayar. Çünkü bunlar şehirlerimizin bize mahsus unsurlarıdır, erdemin

anıtlarıdır. Nitekim bir şiirinde, şehrin bize mahsus görüntülerini şöyle tasvir eder:

"Bize mahsus görüntüler Bursa, İstanbul, Konya, Edirne,

Bize mahsus görüntüler Diyarbekir

Ulu Cami, Peygamber Cami, Süleyman Cami,

İç Kale, Aslanlı Çeşme

Dar sokaklar, kapı içinde kapı, uygarlık bu

Kendi uygarlığımız."

Evet, kendi medeniyetimize ait şehirlerin bize mahsus görüntüleri bunlardır. Şair de özellikle, bir şehri bize ait kılan bu görüntülere vurgu yapar zaten. Akif, Y. Kemal ve Sezai Karakoç, şehirde, o şehri bize mahsus kılan camilerde buluşurlar. Akif, şehirde bir vaizdir, halkla iç içe olmak, onlara İslâm medeniyetinin ahvâlini anlatmak ve onları uyarmak için camiyi seçer daha çok. Yahya Kemal'de cami İslâm medeniyetinin hem tarihi hem estetik değeri olarak yükselir. Karakoç bu yönüyle Yahya Kemal'e daha yakın durur. Ancak o, modernizm rüzgârlarının yıktığı, tahrip ettiği maddi ve manevi sarsıntılardan korunmak için de camileri seçer. Bu itibarla Karakoç'ta cami modern kentte bunalan ve ruhen sarsılan bireyi koruyan bir barınak, bir tutamak, bir sığınaktır. Nitekim bazı dizelerinde bu duyguyu "Ara sıra sığındığım cami kıyıları", "Ben her taşı beş yüz yıl önce konmuş/Bir camiye tutunarak buluyorum kendimi/Bir yağmadan böyle kurtarıyordum kendimi." diyerek dile getirmiştir.

Bize mahsus görüntüler: Çeşmeler

Karakoç'ta, İstanbul'da camiler yanında, bir medeniyetin göstergesi olarak çeşmeler de önemli bir yer tutar. Bu bağlamda Sultanahmet Çeşmesi, Fındıklılı Mehmet Ağa Çeşmesi, Kadıköy'de Osman Ağa Camii'nin yanındaki Ulu Çeşme, Kanuni Sultan Süleyman'ın adını taşıyan dört yüz yıllık çeşme, bunlar arasında sayılabilir. Bilindiği üzere, çeşmeler İslâm medeniyetine ait, bize mahsus eserlerdir. Şair, o nedenle çeşmeler üzerinden de şehirlerin Müslüman kimliğine vurgu yapmaktadır. Nitekim bir dizesinde "Çeşme bir pencere uygarlığa" der. Elbette çeşmeler ona göre, İslâm medeniyetine açılan bir penceredir. Bir başka şiirinde çeşmeler; "Ölümsüz bir uygarlığın/ .../ Ölümsüz kitabeleri/ Sonsuzluğun mezartaşları"dır. Karakoç çeşmeler aracılığıyla şiirlerinde bir şeye daha işaret eder. Çeşmeler, İslâm medeniyetinin, estetiğinin, tarihinin modern kentlerdeki yıkılışını, unutuluşunu, tahrip edilişini de gösterirler. Örneğin bu şiirlerde kurumuş, unutulmuş, kitabeleri kırılmış, çer çöp atılmış, duvarlarına siyasal afişler, ilânlar asılmış çeşmelere sıkça rastlanır. Bir şiirinde bu medeniyet yıkımı çeşmeler üzerinden şöyle anlatılıyor:

"Kadıköyde Osmanağa Camii'nin yanındaki

Buruşturulmuş bir kâğıt gibi

Çürümüş sebzelerle yemişlerle

Ödüllendirilmiş

Ruhumun öz penceresi

Üstüne kokmuş isyan afişlerinin asıldığı

Yavru kedilerle köpeklerin annesi"

"Ve sen Kanuni Sultan Süleymanın adını taşıyan

Onun kadar alçakgönüllü dört yüz yıllık çeşme

Taşıyorsun her yerinde

Tamir yapılır' levhalarını

Plastik veya naylondan paslı teneke ve ıvırzıvırdan

Birtakım yeni zaman kolyelerini

Esir olana zincirini taşımak yaraşır bilirsin sen

Hiç bilmediğin bir hayatı öğreniyorsun

Kölelik ve uşaklık bodrumunun gizli dersi

Yapıştırılıyor çile balmumuyla o kutsal alnına

İdam fermanın gibi"

Çeşmeler yanında, serviler, şadırvanlar, mezarlıklar, sahaflar, kapalı çarşılar da bir medeniyetin göstergesi olarak Sezai Karakoç'un şehir tablosunda yer alırlar. Görüleceği üzere Karakoç, şehirde, şehri İslâm medeniyetine ait kılan yapıları öne çıkarmakta, böylece şehrin kültürel kimliğine vurgu yapmaktadır. Bu yönüyle Yahya Kemal'le örtüşür, o da saydığımız yapılar aracılığıyla şehrin dinî, tarihî ve estetik değerlerine işaret eder. Ayrıca belirtmek gerekir ki, Karakoç'ta şehirler, medeniyetin tarihî boyutuyla da karşımıza çıkarlar. Ama buna karşılık örneğin Nuri Pakdil'de şehrin daha çok aktüel/siyasal cephesi öne çıkarılır. Örneğin onda da Filistin ve Kudüs vardır; ancak Pakdil'de Filistin ve Kudüs, İsrail işgali ve Müslümanların direnişi açısından ele alınır. Oysa Karakoç, ele aldığı şehirlere her zaman bir tarihsel boyut ekler; hatta tarihsel boyutlarıyla yükselir onda şehirler. Şair, İslâm şehirlerini tasvir ederken, o şehrin tarihine, tarihsel olaylara, tarihsel şahsiyetlere, Kuran, Tevrat ve İncil aracılığıyla sık sık atıfta bulunur. Şehri tarihsel boyutuyla ele almada Karakoç, Yah-

ya Kemal'le örtüşür, ancak Yahya Kemal'de şehrin tarihî boyutu, Osmanlı tarihi ile sınırlıdır, Karakoç'ta ise İslâm tarihi ile, Peygamberler tarihi ile… Dolayısıyla onda şehir tarihinin boyut ve sınırları da din eksenlidir. Bir başka ayrıldıkları nokta, Karakoç şehirde tarihle şimdiki zamanı birleştirir, İslâm şehirlerinin hem tarihini hem de aktüel durumunu tasvir eder; ancak Yahya Kemal, şehrin hayalindeki gibi kalmasından yanadır, Tanpınar'ın işaret ettiği üzere, onda şehir bağlamında da zaman sürekli geriye, geçmişe doğru akar. Dolaysıyla o, saltanat şehrinin yıkılışına değinmez, şehrin çöküş ve yıkılış tabloları yoktur Yahya Kemal'de. Kısaca, Karakoç'ta şehirler üç zaman boyutuyla ele alınırlar. Şair ilkin şehrin tarihine yönelir, bu bir medeniyeti tarihidir ve esas itibariyle dinî bir tarihtir, ikinci boyut İslâm şehirlerinin şimdiki hâlidir. Bu yıkılışı imler, böylece şair, şehirlerimizin yıkılışını, tahrip edilişini, dolayısıyla bir medeniyetin yıkılışını gözler önüne serer, son boyut ise, geleceğe ilişkindir ve diriliş umudu taşır. Çünkü o, diriliş düşüncesine bağlı bir şairdir. Karakoç, bu son zaman boyutunda, şehirlerimiz bağlamında İslâm medeniyetinin dirileceğine olan umudu dile getirir.

Üç Boyutlu Şehirler

1. Tarihsel boyut

Demin belirttiğim gibi şair, şehirlerden bahsederken mutlaka onun dinî tarihine atıfta bulunur. Örneğin Kudüs, "Gökte yapılıp yere indirilen şehir./Tanrı şehri ve bütün insanlığın şehri." olan Kudüs söz konusu edildiğinde hemen miraç olayına, Zekeriya ve İsa Peygamberlere atıfta bulunulur. Şöyle: "Kudüs'te/Hazırlandı kaya/Yerden yükselmeye bir parça/ Ata binen süvariye", "Burak aldı ve gitti Peygamberi". Bir başka örnekte ise, "Senin şehrin benim şehrim ve hepimizin şehri." dediği Bağdat anıldığında, Kerbelâ vakasına ve Hallac-ı Mansur'un idamına, Harun Reşit adaletine, Fuzuli'ye, Leyla ve Mecnun'a, Cüneyd-i Bağdadi'ye gönderme yapılır:

"Bağdat ki Kerbelâ şehitlerinin kanıdır harcı
İslâm uygarlığının başkenti
Harun Reşit barışı
İmam-ı Azam adaleti
Cüneyd'in gözleri
…
Fuzuli'nin günü
Leyla vü Mecnun'un nefesi
Ve Hallac-ı Mansur'un kanıyla besli."

"Bağdat'tayız
Dönüp duruyoruz yırtıcı kuşlar gibi
Çevresinde bir darağacının." der.

Şam'da hemen Mevlâna, Şems, Muhyiddin Arabi ve Yasin suresi hatırlatılır. Şöyle diyor bir şiirinde şair Şam'ı anlatırken:

"Şam'dayız
Mevlâna ve Mesnevi
Muhyiddin ve Yasin
Şems ve Füsus
Şems nasıl değiştirdi
Bengisu sarnıçlarından geçirerek
Mevlâna Celaleddin'i
Ve Yasin bir delikanlı biçiminde
Ağır ölüm hastalığında
Nasıl iyileştirdi İbn-i Arabi'yi"

Örnekleri çoğaltmak mümkün. Şair şehirlerin dini tarihine atıfta bulunarak, hem onların kutsallığına hem de köklü tarihine, zengin kültürüne işaret etmektedir.

2. İkinci boyut, şimdiki zaman/ yıkılış

Karakoç, şiirlerinde İslâm şehirlerinin aktüel boyutuna da geniş yer verir. Ancak bu boyutta, şanlı geçmişe karşılık, bir yıkım, bir tahrip, bir bozulma gözler önüne serilir. Şimdi de bunlardan birkaç örnek vermek istiyorum. Bir şiirinde İslâm şehirlerinin Batılılaşma fırtınası sonucu yıkıldığını şöyle anlatıyor şair:

"Şam ve Bağdat kırıklara karışmıştır
Elde kala kala bir Mekke bir Medine kalmıştır
O da yarım kalmıştır
Urfa ufala ufala
Bir pul olacak çarpık balıklar üstünde
Belki bir toz bulutu
İstanbul'a küflenmiş
Bir Avrupa akşamı dadanmıştır
Eski şehirlerin kimi göğe çekilmiş
Kimi yedi kat yerin dibine batmıştır"

Evet, şehirlerimize "küflenmiş bir Avrupa akşamı" dadanmıştır artık. Bir başka şiirinde de evlerin köksüzlüğünü, yabancılığını, yeni kurulan semtlerin yabancı seslerini, doğadan kopuk modern kentleri şöyle tasvir ediyor:

"Kurudu birden doğu kaynakları,
…
Ev yerleşmedi yeni yerine
Alışamadı kulak kuşkulu semt seslerine
Göz toprağı arıyordu, toprak yoktu."
…
Bir ağıt var çamaşır ipinde bile."

İslâm şehirlerinin yıkılışını, Karakoç doğadan kopuş bağlamında da ele alır. Çünkü İslâm medeniyetinin şehirleri, evleri, modern kentlerin ve evlerin aksine doğayla iç içedir. Bu nedenle modern kent anlayışının doğayı yok ettiği düşüncesine onun şiirle-

rinde sık sık rastlanır. İşte birkaç örnek:

"Beton atıyorlar, taş biriktiriyorlar
Duvarlar çetin, pencereler yüksek
Gittikçe kapanıyoruz içimize
Duvarlar duvarlar duvarlar
Duvarlarla çevrilerek."
Modern kentte betonlarla, duvarlarla kuşatılmıştır insan.
Aynı düşünceyi;

"Çiçek, arkeolojik bir malzemedir artık diyorsun

Biliyorum, O…
Arkaik bir kalıntı, arasında tunç ve taşın
İnşaat planlarında yer alan.
Mezarlara bir anı, son anı gibi bırakılan
Bir haftalık kitabedir."

dizelerinde de ifade eder. Modern yaşamda insan topraktan, doğadan hızla kopmaktadır. Bir başka şiirde ise bu durum;

"Toprağı fazla terk ediyoruz artık

Trenlerle, otobüslerle, otomobillerle

Yerden ayağını kesmiş uçaklar ve helikopterlerle."

dizelerinde ifade edilir.

Onun deyişiyle bu modern metropollerde gözlerimiz eşyaya bakmaktan kör olmuştur artık. Karakoç'un yanında Turgut Uyar da şiirlerinde modern kentin doğadan kopuşunu, betonlaşmasını, insanın eşyaya, nesneye köleliğini sık sık işlemiştir.

Karakoç'un asıl meselesi ise bu şiirlerde bir medeniyetin göstergesi olan İslâm şehirlerinin yıkılışıdır. Şair adeta bu yıkılışa; Şam'ın, Bağdat'ın yıkılışına şu dizlerinde ağıt yakar;

"Kentler benim kırılmış
Kollarım ve kanatlarım
Ak kuşlardan çağrılmış
Yaslar şölenine atlarım."

Bir başka şiirinde örneğin, Bağdat'ın yıkılışını şöyle anlatır:

"Ve haberci diyor ki: n'oldu Bağdat?
Nerde onu koruyan sûr ve perde
…
Devrilen her taş benim
Yıkılan her ev benim
Benden yıkılıyor hepsi, ben yıkılıyorum
Yıkılan benim."

Evet, şehirler bağlamında, kurulan modern kentlerle, aslında yıkılan İslâm medeniyetidir. Örnekleri uzatmaya gerek yok; Karakoç'ta İslâm şehirlerinin yıkılışına pek çok örnek buluyoruz. Aslında aşağıdaki dizeler, bu yıkılışı hüzünlü bir biçimde dile getiren en dikkat çekici örneklerdir:

"Bırak beni ağlayayım
Altmış bin ölü verdi
Daha dün
Kardeş kardeşe
Ve Irak'ın ve İran'ın
Canım şehirlerine ağlayayım."

3. Boyut- Gelecek – Şehirlerin ve İslâm'ın Dirilişi

Karakoç bütün bu yıkıma karşı umutludur. İslâm şehirleri, dolayısıyla İslâm medeniyeti dirilecektir. Şiirlerinde diriliş umudunu da sık sık dile getirir. Örneğin;

"Bir şey olacak biliyor ama ilerde
Aşağıda çarşıda ve şehirde
…
Bağdat'ta, Şam'da, Kudüs'te…"

der.

Bir başka şiirinde;

"Gül tarhları gelecek
Küçük parklara büyük kentlere yeniden."

diyerek ifade eder diriliş umudunu.

Şu dizelerde İslâm uygarlığının bu kentlerde yeniden dirileceğini şöyle ifade eder:

"Gül uygarlığı
Gül şarabının uygarlığı
Gül kokusundan mest olup
Ölüyken dirilenler gibi
Ağacağız kente şimdi."

Şu dizeler ise, şairin hem diriliş umudunu, hem de İslâmcı anlayışını şehir-medeniyet bağlamında yansıtan dikkat çekici bir örnektir:

"Şehrimin alnına özgür Tanrı aşkını yazmak
İstanbul'u yeniden Tanrı şehri yapmak
Bunun için savaşırım ben."

Yazıyı adeta bir dua olan şu dizeleriyle noktalıyorum. Bu dua aynı zamanda Karakoç'un İslâmcı ve dünya görüşüne bağlı diriliş düşüncesinin de ifadesidir:

"Mekke'ye, Medine'ye, Şam'a
Kudüs'e, Bağdat'a, İstanbul'a
Semerkant'a, Taşkent'e, Diyarbekr'e
Yetiş peygamber imdadı yetiş.
(…)
Kentlere şafaklar gibi ağan
Küçük askerlerini
Gül diksinler diye topraklarına
İnsanın ta gönlüne
Yetiştir erenlerini
Allahım
Amin."

Samsun Kaleleri ve Yılanların Savaşı: **1398 Yılında Bir Alman Seyyahtan Samsun Tarihine Katkı**

Dursun Ali Tökel

Artık tamamen yok olup tarihe karıştığını zannettiğimiz Samsun kalesinin, önce bir binanın altındaki garajda yer alan yıkıntıları ortaya çıkarıldı ve fotoğrafları paylaşıldı.

Etrafta hiç bir silueti kalmamış olan Samsun kalesi bugünlerde ne kadar da popüler! Artık tamamen yok olup tarihe karıştığını zannettiğimiz Samsun kalesinin, önce bir binanın altındaki garajda yer alan yıkıntıları ortaya çıkarıldı ve fotoğrafları paylaşıldı. Ardından daha mühim bir gelişme oldu ve Saathane Meydanı çalışmaları esnasında Samsun kalesinin temelleri olduğu söylenen kalıntılara rastlandı ve şu an o bölge Samsun müzesi tarafından arkeolojik kazı alanı ilan edildi.

Bununla ilgili haberleri okurken, Samsun kalesinin çok eski bir tarihi olduğunu öğrenmiş olduk. Çok eskilerden kaldığı söylenen kale için Evliya Çelebi'nin gözlemleri aktarılıyor. Evliya Çelebi Samsun'a gelmiş ve kale hakkında bilgiler vermiş. Bu bilgiler Samsun tarihi için çok mühim elbette.

Bu yazıda bendeniz Samsun kalesi için çok daha eski bir vesikadan söz etmek istiyorum, hem de bir tane değil iki tane Samsun Kalesinden ve kaleyle ilgili daha başka ayrıntılardan. Yazımız için kullandığımız kaynak şu: Johannes Schiltberger, **Türkler ve Tatarlar Arasında)**, Çev: Turgut Akpınar, İletişim Yay., İstanbul 1995.

Avrupa'nın İlk Türkoloğu, Almanların Makro Polo'su Samsun'da:

1381-1440 yılları arasında yaşayan Bavyeralı Johannes Schiltberger, Macar Kralı Sigismund'un hizmetinde 1396 tarihinde Niğbolu seferine katılır ve Türklere esir düşer. O zaman daha 16 yaşındadır. Yıldırım Bayezid onu affeder ve hizmetine alır. Daha sonra Schiltberger Bayezid'le Timur arasında cereyan eden Ankara Savaşı'na katılır ve bu sefer de Timur'un tutsağı olur. Timur'un ölümü üzerine onun 4. oğlu Şahruh'un payına düşer, sonra da Timur'un diğer oğlu Miran Şah'ın mülkiyetine geçer. Uzun yıllar boyu Asya steplerinde esirlik hayatı geçiren Schiltberger, ayrılışından tam otuz yıl sonra memleketine döner. Bavyeralı genç asilzade çok gezmiş ve görmüş bir kişi olarak büyük tecrübeler, hatıralar ve bilgi birikimleriyle donanmıştır. Dönüşte hatıralarını yazar. Esareti boyunca Türkçe, Farsça, Ermenice ve Yunancayı öğrenmiştir. Dönüşünce Dük III. Albert, bu fevkalade tecrübeli gezgini hemen hizmetine alır ve onun hatıralarını yazması için her türlü kolaylığı sağlar.

Schiltberger, Almanya'da ilk Türkolog olarak kabul edilirmiş. Hatta o "memleketi olan Almanya'da dolayısıyla bütün Avrupa'da Türk milleti, dili ve âdetleri ve Devleti hakkında güvenilir bilgiler veren ilk yazar"dır. (Johannes Schiltberger, Türkler ve Tatarlar Arasında), Çev: Turgut Akpınar, İletişim Yay., İstanbul 1995, s. 13)

Hammer'in "Almanların Marco Polo'su" dediği, ayrıca Avrupa ve Amerika'da "büyük Türkolog" olarak yüceltilen Schiltberger hatırlarını 1427 yılında yazar. Avrupa'da büyük yankılar uyandıran hatırları 1460 yılında basılır. Aynı yıl beş baskı yaparak büyük bir rekora imza atar.

İşte bu mühim eser genel Türk tarihi için olduğu kadar Samsun tarihi içinde fevkalade önem taşımaktadır. Zira Schiltberger 14. yüzyılın sonlarında Samsun'a gelmiş ve bu şehirle ilgili önemli detaylara dikkat çekmiştir. Biz de bu yazımızda Schiltberger'in Samsun'la ilgili hatırları okuyucularla paylaşmak istedik. Zira Samsun tarihiyle uğraşanların bu eserden haberdar olmadığını zannediyorum.

Bayezid'in Samsun'u Alışı

Kitabın 7. Bölüm'ü Bayezid'in Samsun Şehrini Fethi başlığını taşıyor:

"Bu olayları takip eden yaz geldiğinde, Bayezid seksen bin kişilik kuvvetle Tsanika (Canik) topraklarına girdi ve başkent Samson'u (Samsun) kuşattı. Bu şehir, 'Kuvvetli Samson' tarafından inşa edilmiş ve ona izafe edilmişti.

Kral (Bayezid), (Samsun) Bey'i (ni) şehirden tardetti. Ahali bunu duyunca Bayezid'e teslim oldular. Bayezid şehre ve bölgeye kendi adamlarını yerleştirdi." (s. 48)

Samsun'da Yılanların Savaşı ve Bunun Manası Hakkında

Schiltberger'in Samsun'la ilgili hatıraları bundan ibaret değil şüphesiz. Asıl tuhaf olanı Schiltberger'in onlar bu şehirdeyken dışarıda benzeri görülmedik olayların cereyanından bahsetmesi.

İşte **Yılanlar ve Engerekler** başlığını taşıyan 8. Bölüm'de Schiltberger'in dilinden anlatılan Samsun'da cereyan etmiş garip bir hadise:

"Ben Bayezid nezdinde bulunduğum süre içinde, Samsun'da heyecan verici, mucizevî bir olay yaşandı. Şehrin önünde o kadar çok yılan ve engerek vardı ki bunlar kentin önündeki ovayı bir millik daire halinde adeta kuşatmışlardı. Canik (ki buna Samsun da dâhildir, odunu bol, çok ormanlık bir yerdir.) Yılanların bir kısmı bu ormanlık bölgeden, diğerleri ise denizden geliyordu. Yılanlar birbiriyle savaşa girişmeden önce dokuz gün boyunca toplandılar. Bu hayvanların korkusundan kimse şehirden dışarı çıkamıyordu, hâlbuki bunlar ne hayvanlara ne de insanlara bir zarar veriyorlardı.

Şehrin önünde o kadar çok yılan ve engerek vardı ki bunlar kentin önündeki ovayı bir millik daire halinde adeta kuşatmışlardı.

Bu sebeple şehrin ve ülkenin hâkimi yılanlara dokunulmamasını emretmişti, zira ona göre bunlar her şeye kadir Tanrı'nın takdiri ilahisi idi. Onuncu gün yılanlar birbirleriyle burun buruna gelip sabahtan güneşin batışına kadar savaştılar. Samsun hâkimi ve ahalisi bunu görünce, Bey, kale kapılarından birini açtırıp atlı olarak küçük bir grupla şehrin önüne çıktı ve yılanların savaşını seyretti. Su yılanlarının ormanlardan gelenler karşısında gerilediğini gördü. Ertesi sabah yılanların hâlâ orada olup olma-

dıklarını görmek için tekrar şehrin önüne atla gittiğinde sadece ölü yılanlar buldu. Bunları toplattırıp saydırdı, sekiz bin tane idiler. Bir çukur kazılarak bütün yılanların içine atılmasını ve üzerlerinin topraklarla örtülmesini emretti. Sonra bu sırada Türklerin hükümdarı Bayezid'e bir haberci göndererek onu bu hayret verici olaydan haberdar etti.)" (s. 49-50)

Peki, bugün bize çok saçma gelebilecek olan bu yılanların savaşının anlamı neydi? Bayezid bu yılan savaşlarını nasıl yorumlamıştı? İşte cevabı:

"Bayezid bu olayı şehri yeniden fethetmişçesine büyük bir talih eseri saydı. O, orman engereklerinin deniz yılanlarını yenmesine seviniyor ve şöyle söylüyordu: 'Bu, her şeye kâdir Allah'ın bir işaretidir ve ben denize çok yakın bir ülkenin kudretli bir Beyi ve Kralı olarak umuyorum ki her şeye kâdir Tanrı'nın yardımıyla aynı zamanda denizlerin de kudretli bir hükümdarı ve kralı olacağım." (s. 50)

Tesadüfler sadece basit düşünenlerin ekmek katığıdır ve olayların hakikati biraz da onların yorumlanışıyla tahakkuk eder.

Samsun Şehri ve Kaleleri

Schiltberger'in hatıralarından Samsun'da birinde Hıristiyan ve diğerinde Müslümanların yaşadığı surlarla çevrili iki kale (daha doğrusu kale şehir-sur şehir) olduğu anlaşılıyor:

"Samsun aslında, surları birbirinden, aşağı yukarı bir ok atımı uzaklıkta, birbiri karşısında iki şehirdir. Şehrin birinde Hıristiyanlar, Cenevizliler, diğerinde ise çevredeki toprakların sahibi olan Müslümanlar yaşar. Eskiden şehrin ve bölgenin hâkimi, orta Bulgaristan menşeli Dük Sisman idi. Bulgaristan ise vaktiyle üç yüz kalesi ve şehri olan bir ülke olup başkenti Ternowa (Tırnova) idi." (s. 51).

Bayezid, Samsun'u fethettikten sonra buranın idaresini Bulgar Bey'inin oğluna bırakmıştı. (1398 yılında I. Bayezid, Kubadoğulları üzerine yürümüş ve Samsun'u Osmanlı topraklarına katmış, Bulgar çarının oğlu İskender'i vali tayin etmiştir. WiKİPEDİA). Schiltberger bunun sebebini de şöyle açıklıyor:

"Bu ülkeyi (Bulgaristan) Bayezid fethedip Düka'yı ve oğlunu tutsak

etmişti. Baba, tutsaklıkta iken öldü. Oğlu, kendini hayatta bıraksınlar diye Müslümanlığı kabul etti. Bayezid o sırada Samsun ve Canik'i fethettiğinden bu şehri ve bölgeyi kaybettiği ülkesine karşılık olarak ölünceye kadar kendisine verdi." (s. 51).

Schiltberger'in Samsun tarihine yaptığı katkı için en azından bir teşekkürü az görmeyelim. Bu yazı vesilesiyle Samsun tarihini de yeniden okumuş oldum. Mübarek şehir kimlerin eline geçmemiş, kimler bu şehri almak için ne kanlar dökmemiş, ne canlar almamış ki... Sonuçta Samsun yerinde duruyor ve bizler şimdi onun kalesini arıyoruz.

Ve sonra düşünüyorum: Tam otuz yıl savaşlar, tutsaklıklar, kölelikler, mahrumiyetler yaşayan ve sonunda her nasılsa hayatını kurtarıp ülkesine dönebilen Schiltberger, geleceğe bir miras olsun diye hatıralarını yazdı ve bugün pek çok ülke, millet, coğrafya için eşsiz nitelikle tarihsel vesika bıraktı ve birileri de onu bulup, basıp, yayıp dünyaya tanıttı da; neden bizim atalarımızdan birisi işte böyle kendi kişisel tarihini yazıp da bir eserini biz torunlarına ebedi bir miras ve belge olarak bırakmayı tercih etmedi? Schiltberger'e yazdıran hangi güdüydü ve bize yazdırmayan hangi güdü?

Veya bizim de böyle eserlerimiz var da var da alfabe engeli, dil mâniası, kütüphaneye ulaşma faciası, kaynak tarama zahmeti, zaten verili olanla yetinme duygusu, "bulup da ne olacak!" neme lazımcılığı, "kesin bizimkiler yazmamıştır!" ön yargısı mı bizleri yoksunluğa mahkum ediyor?

KENT ŞEHRİ

Sarmalamadı bu şehir
Hissetmedim kaburgalarımda sıcağı

Bir koku bulamadım genizlerde
bir desen yahut nakış
bizi sızlatan

Kalabalıkta sürüklenerek yontuluyor
Topla güdülüyor insan
Makinalarda kesiliyor taş

Sır akıtan şadırvanlarda
Sekinet inmiş mümin çehreler aradım
dayamış sırtını çınara
Kendisi tarih olmuş

Şehir olmadan KENT olmak
ala hem de dört köşe
Meydanları beton
Çarşıları tekdüze
Göğe tecavüz eden binaları
Yetmez doldurulmuş denizi

Korkup mukadderatından
Bodruma sığınmış
hisar kalıntıları
Şehirin mukimleri memlekette
Kürek mahkumları..

İNSAN VE POŞET

kocasını beklerken
akşamları pencerede
acı haber gelecek
Garibanlara has haberlerden
Şehrin kasvetine mahkum
Solar pencerelerde bekleyen
kadın

Tuttuğunu koparsa da güçlü elleri
Mağlup zihni
Dağ kadar dertleri içlerinde büyütür
Öğütür fabrika gibi şehir erkekleri

Savrulur insan şehirlerde çerçöp misali
Uçuşan bir poşet kadardır kıymetin
zihinlerde birer kahpe hayali yeşertir
Yalnızlığı besleyen kalabalıklar

İbrahim HASANOĞLU

Şehrin Arka Sokaklarında Unutulan Bir Toplum..

ROMANLAR

Hamdi ERER

Yavuz Selim Mahallesinden eski mezbahaneyi geçtiğimizde bizi bekleyen boyacı İbrahim abi ile buluştuk.

Kendilerine has yaşam tarzları, kapalı toplum anlayışları ve sosyal toplum içinde dışlanmışlığın verdiği sitemli duruşları ile Roman vatandaşlar bir diğer tabirle çingene kardeşlerimiz ile bir Pazar sohbeti yapalım dedik. Dertlerini dinleyelim, sıkıntılarını ve kendi dünyalarından çözüm önerilerini paylaşalım istedik. Biz sorduk onlar konuştular…

Yavuz Selim Mahallesinden eski mezbahaneyi geçtiğimizde bizi bekleyen boyacı İbrahim abi ile buluştuk. Pazar günü olduğu için kahvehanelerde oyun oynayan gençleri, mahalle kenarında oturan kadınları, sokak aralarında koşuşturan çocukları ve namazdan gelen yetişkin ve yaşlıları ile farklı bir toplum profili çiziyorlardı.

Kahvehaneye vardığımızda muhtarlık yapmış, görmüş geçirmiş olduğu kolayca anlaşılan Faruk abiye, bir kurumda üst düzey bir görevi olan M. Beye, Osmaniye caddesinde ayakkabı boyacılığı yapan güzel insan, fanatik Samsunspor taraftarı İbrahim abiye ve isimlerini bilmediğimiz roman vatandaşlarımıza ve gençlere sıcak ilgi ve misafirperverliklerinden dolayı teşekkür etmeyi bir

borç biliyoruz.

Bir Roman Vatandaşı tarifiyle başladık söze;

M. Bey, bizleri tanımayan birine bir roman nasıl olur diye sorduğunuzda, çizilecek tablo maalesef bize toplumun biçtiği rolü en net ve canlı haliyle önümüze koymaktadır. Bunlar,

Esmer oluşu,

Renkli ve cafcaflı bir giysiye sahip olması,

Elinde bir darbuka, ve

Ayı oynatması….

İşte bizim profilimiz. Biz bu profilin dışına çıkmak istiyoruz ama bir çok nedenden dolayı başaramıyoruz. Çok nadir de olsa bunu başaranlar gelişim sürecinde roman kimliklerini gizlemek zorunda kalıyorlardı.

Biz böyle bir ayrımcılıktan son derece rahatsız oluyoruz. Fakat bu ayrımcılıktan en çok olumsuz etkilenen bir topluluğuz.

Roman ya da çingene yaşamı ve kültürü, diğer toplumlar içinde aykırı bir yaşam olarak algılandığı için o toplumu kirlettiği ve lanetli hale getirdiği algısı da vardır. Bu yaklaşımdan dolayı romanlar yakın zamana kadar normal şehir yerleşik alanın dışında, köy veya kasabaların kenarlarında ve varoşlarda ikamete zorlanmışlardır.

Bizlere toplum içinde en aşağı tabakada görevler ve işler reva görülüyordu. Kalaycılık, lağımcılık ve hamallık…Bu alanda birilerine ihtiyaç duyulduğunda gidilir getirilir ve iş bitince ise tekrar varoşlara yollanırdır. Yerleşik alan içinde ikamet edilmelerine izin verilmezdi. Bu yasaklama yasalarla olmuyordu ama mahalle baskısı dediğimiz sosyal baskı ile yapılıyordu.

Böyle bir algı yeni bir algı değil, yıllar öncesinden birike birike gelmiş ve bizi yaşadığımız toplumun kenarlarında ve arka sokaklarında yaşamaya mahkûm etmiştir.

Bunlarla ilgili yaşanmış çok örnekler vardır. Kendi hayatımda ve diğer bir çok roman vatandaşının hayatında çok sıradan hale gelmiş onur kırıcı suçlamalarla karşılaştığımız çok olay vardır.

Roman ya da çingene yaşamı ve kültürü, diğer toplumlar içinde aykırı bir yaşam olarak algılandığı için o toplumu kirlettiği ve lanetli hale getirdiği algısı da vardır. Bu yaklaşımdan dolayı romanlar yakın zamana kadar normal şehir yerleşik alanın dışında, köy veya kasabaların kenarlarında ve varoşlarda ikamete zorlanmışlardır.

Bir defasında, 7 yaşımda iken bir sokaktan geçiyordum. Bir kadın beni gördüğünde;" 3-4 yaşlarında çocuğunu hemen içeriye çekerek aman çocuğum ! çingeneler geliyor" dediğini kendi kulaklarımla duydum.

Düşünün o çocuk büyüdüğünde bize olan bakışı ne olacak ve bize hangi psikoloji ile yaklaşacaktır.

Masamızdaki diğer bir roman vatandaşı ise;

"Ben de okulda okurken, bir defasında sınıftan birisinin kalemi kaybolmuştu. Hemen sınıftaki roman çocuklarının çantaları ve kalemleri dökülerek kaybolan kalem arandı. Halbuki kalem başkasının çantasında çıkmıştı. Bizler her yerde potansiyel suçlu olarak gösterildik hep…

Romanlar kendilerine biçilen bu rolün dışına çıkarak üzerlerine yafta olarak vurulan ötekileştirmeye karşı çıkacak bir şey yapmadılar mı ?

Tabi ki bizler de bu durumdan memnun değiliz. Ama bunun için devletin desteğine çok ihtiyacımız var. Sayın Recep Tayyip Erdoğan roman açılımı yaptı. Sizler de okuyun ve zengin olun dedi.

Gerçekten çok güzel bir açılımdı ama, bizler yıllarca ezilmişliğin, cahil bırakılmışlığın ve hor görülmüşlüğün psikolojik çöküntüsü içinde hayata 2 sıfır yenik başlıyorduk. Ondan dolayı açılımın bize katkı sağlaması için devletin bize avantaj sağlayacak ek imkanlar sunmasını bekliyoruz.

Yoksa kağıt üzerinde bir açılımın bizim toplumumuzu olumlu etkileyecek bir yaanı da gücü de yoktur. Düşünün bir ;

Okumuş, eğitilmiş ve iyi şartlarda yetişmiş bir aile ve o aile içinde yaşayan bir çocuk ile tek odalı bir evde cahil bir anne ve 4-5 çocuklu bir aile aynı şartlarda bir yarışa sokulması ne kadar adaletli olur.

Yıllardır devam eden bir ötekileştirme ve toplum dışına çıkarılma çalışmaları birkaç yılda

tersine döner mi?

Tabiki haklısınız ama, biz de artık bu olumsuz algıyı değiştirmek ve bu toplum içinde normal bir vatandaş gibi yaşamak istiyoruz. Bunun için azıcık pozitif bir ayrımcılık ve mücadelemizde devletten averaj bekliyoruz.

Okullarda ve işyerlerinde roman vatandaşlarına kontenjan ayrılmasını istiyoruz ki bu avantajlarımızı kullanarak üzerimizdeki yaftayı atalım.

Bizim çocuklarımız da okusun, meslek sahibi olsun, kızlarımız da cahil kalmasın ki onların yetiştireceği çocuklar da sağlıklı düşünebilsin....

Bizim de lise mezunu gençlerimiz var. Ellerinden tutulduğunda üniversite okuyacak ve bir çok alanda kendilerini geliştirecek potansiyelde çocuklarımız var. Ama nedense bizden temizlik yapan, hamallık yapan, lağım temizleyen, hurdacılık yapan, kağıt toplayan kağıt toplayan kişiler olmamız isteniyor ama memur olsun, doktor olsun, tüccar olsun diye bir görev tensip edilmiyor.

Belki bu yaklaşım kasten yapılmıyordur fakat biz roman toplumu olarak böyle algılıyoruz.

Evlerin duvarlarına ve mahalle kenarlarında yazılara gözümüz takılıyor....

Bir roman vatandaş, bizi fark edince çaresizlik içinde;

"Bakın, duvarlardaki yazılara, resimlere... Yeni yapılan evin duvarı bir gecede bu hale geldi. Gençlerimiz sahipsiz, arayış içinde, akşam olunca bütün dünyaları bu mahallede geçiyor. Yapacak bir şeyleri olmadığı için farkında olmadan bu tür uygunsuz işler yapıyorlar.

Toplumdan dışlanan gençlerimiz geceleri 11-12'lere kadar bu sokak aralarında vakit geçiriyor. Gençlerimizin kötü alışkanlıklara bulaşacağından ve zararlı maddelere alışacaklarından endişe duyuyoruz.

Ergenlik çağında gençlerimizin enerjilerini, yeteneklerini dışarıya yansıtacak bir uğraşları ve mekanları olmadığı için duvarlar ve evler bu halde….

Özlerinde tertemiz olmalarına rağmen, çaresizlik psikolojisi içinde her türlü tehlike riski altında olduklarını düşünüyoruz.

Eğitimi çok istemelerine rağmen çocuklarına bunu yansıtamıyorlar…

Eğitimi çok düşük ailelerden kurulu kapalı bir toplumuz diyor bir başka roman vatandaşı, Ve devam ediyor. 'Burada sokak hayatı çok yüksek düzeyde. Her yaşta çocuğun en az 40-50 arkadaşı ve aakranı var. Hepsi de eğitimsiz ve ne yapacağını bilmeyen bir psikolojik ruh hali yaşıyor."

Biz bu topluma karışmak mı istemiyoruz yoksa toplum mu bizi kabul etmiyor?

Bunu doğru anlayabilmek için bir soru sormak istiyorum. Bu soruya verilecek cevap toplumun bize nasıl baktığını çok net anlamak mümkün.

Bir roman kızını gelin olarak almayı ya da bir roman gencine kızınızı vermek ister misiniz?

Biz de yabancı evlilik yapan var mı yok mu ? desem,

Bu mahallede yok ama çiftlikte kısmen var. Çünkü Çiftlikte yaşayan roman vatandaşı hem eğitim açısından hem de yaşam standardı açısından çok daha yüksek seviyede.

Bir abimizin ifadesiyle, " Roman olmayan bir aile roman kızını gelin olarak alır ama, o kız çok iyi eğitim almış ve de çok güzel bir kızdır. Bir roman gencini damat

olarak alır ama yine bu genç hem çok iyi eğitim almış ve de çok yakışıklı bir gençtir. Ancak bu kadarına müsaade ediliyor. Bir başka ifade ile kaymağını yiyorlar romanların. Bu durum toplumların yakınlaşması değildir asla…

Geleceğimizin bu günden daha kötü olmasından korkuyoruz.

İşsizlik sorunu ve gelecekte çocuklarımızı bekleyen tehlikeler ve güvenlik sorunu bizi tedirgin ediyor. Bir de medyada, bizleri potansiyel suçlu olarak yansıtmasından rahatsızlık duyuyoruz.

Geçenlerde bir kanalda uyuşturucu satan torbacılar yakalanmış ve ekrana çıkarılmış. Tarlabaşında yakalanan esmer çocuklar ekranda uyuşturucu satıcıları olarak yansıtılırken, bu çocuklara bu uyuşturucuları veren ve yetiştirenler hep arka planda kalıyor.

Bu çocuklar bu illetten kurtarılmak istemiyorsa önce bataklığın kurutulması en net çözüm değil midir?

Bizler hem mahalle olarak hem de toplum olarak yeterince ilgi görmediğimizi ve hizmet alamadığımızı düşünüyoruz.

Mesela 4 dönemdir Büyükşehir belediye başkanlığını buradan en yüksek oranda oy alarak kazanan Yusuf Ziya Yılmaz, bu süre içinde romanlar için kalıcı hizmet anlamında bir çivi bile çakmamıştır. Biz sadece seçim zamanı bize gelen sonra da unutan bir siyasi istemiyoruz. Bize sahip çıkan ve dertlerimize çözüm arayan yöneticiler istiyoruz.

Biraz da Roman Kültürüne, yaşamlarına eğlencelerine ve sokak hayatına değinelim….

Konuşmalarımızda ortaya çıkan maddeleri aşağıya sıralayalım.

15-16 yaşlar evlilik yaşlarıdır diye başladı bir roman vatandaşı…

.Askere gidip geldiği halde evlenmemiş olanlar evde kalmış sayılır.

Okuma oranının çok düşük olmasından şikayetçi herkes ama okumayı çocuklarına nasıl sevdireceklerini bilen yok.

Mahallede ciddi anlamda temizlik sorunu var etraf çöplerle dolu.

Roman toplumu içinde Nakşibendiliğin Menzil kolu çok etkin ve kendilerine çok yakın hissediyorlar.

Kur'an öğrenen çocuklar, gençler, kadınlar ve yetişkinlerin sayısı az değil.

Çocukların okumaya elverişli olmadığını söylüyor bir dede. Galiba ortamdan diye de ekliyor.

Dışardan çok farklı algılanmasına rağmen mahallemizde herhangi bir güvenlik sorunu çok fazla olmuyor. Evlerimizde bıçak bile yok diyor bir amca… Cezaevinde yatan roman gençlerinin sayısı parmakla sayılacak kadar çok az….

Kendilerinin Selanik ve Drama kökenli olduklarını söylüyorlar. Haklarında olumsuz düşünülmesinden son derece rahatsızlar.

Roman dilini bilenler var ama gençler ve çocuklar arasında bu dile ilgi duyan yok.

Eskiden geleneklerine çok daha bağlı olduklarını ifade ederken bile bir solukta Hıdrellezde yaptıklarını, doğan çocuğun 6 ay geçtiğinde eğlence düzenlediklerini, asker ve düğün eğlencelerindeki coşkuyu gözlerinin içi parlayarak anlatıyorlar.

Herkesin bildiği gibi, en sıkıntılı ve zor zamanlarında bile hayata eğlence penceresinden bakıp, her şeye rağmen hayatlarında mutlu olabilecek şeylerin varlığından haberdarlar.

Gençlerin ciddi beklentileri var….

Bir gurup gençle hem kahvede hem de sokakta yaptığımız söyleşide, onların hayata bakışlarını ve beklentilerini anlamaya çalıştık.

En önemli öncelikleri iş…

Devamında ise roman kültürü içinde, kültür değerlerini koruyarak yaşamak istediklerini, yeteneklerinin fark edilmesini ve bu konuda destek beklediklerini tekrarlıyorlar. Onların dile getirdiği istekler ise;

Mahallenin çok ciddi anlamda psikolojik desteğe ihtiyacının olduğunu,

Genç kızların okuma ve meslek edindirme noktasında desteklenmeleri gerektiği,

Müzisyenliğin onların fıtratlarında var olduğu ve bu yeteneklerinin geliştirilmesi konusunda yetkililerin seslerine kulak vermeleri gerektiği,

Özellikle Mehter Takımı kurabilecekleri hem teknik hem personel hem de isteklerinin var olduğunu, bunun belediye ve kültür müdürlüğünün ön ayak olmasıyla gerçekleşebileceğinin de farkındalar.

Spor konusunda gençlerin hem yeteneklerini ortaya çıkarmak hem de kötü ve zararlı alışkanlıklardan kurtulmaları için sosyal ve sportif tesislerin çoğaltılma istekleri…

Özellikle yetkilileri seçim zamanlarında değil, normal zamanlarda da aralarında görmek istediklerini dile getiriyorlar.

Yaklaşık 3 saat kaldığımız Yavuz Selim Mahallesinde bu kadar zamanın çok hızlı bir şekilde geçtiğini anladık ve bu sıcak kalpli ve esmer kardeşlerimizin toplumumuzun bir rengi ve zenginliği olduğunu hatırlatmak ve de onlara karşı birleştirici, kucaklayıcı ve bütünleştirici olmanın sorumluluğunu kişi, kurum ve kuruluşlara hissettirme adına bir görevi ifa etmenin huzuru ve mutluluğunu yaşadığımızı hissettik.

En kısa zamanda tekrar bir araya gelme vaad ve sözüyle mahalleden ayrıldık.

Eskiden geleneklerine çok daha bağlı olduklarını ifade ederken bile bir solukta Hıdrellezde yaptıklarını, doğan çocuğun 6 ay geçtiğinde eğlence düzenlediklerini, asker ve düğün eğlencelerindeki coşkuyu gözlerinin içi parlayarak anlatıyorlar. Herkesin bildiği gibi, en sıkıntılı ve zor zamanlarında bile hayata eğlence penceresinden bakıp, her şeye rağmen hayatlarında mutlu olabilecek şeylerin varlığından haberdarlar.

Dr. Cihat Fethî TEVETOĞLU'ndan **DİNLEDİKLERİM**

Nejat BAYRAK

Biz de 1944'te 'TABUTLUK'ta işkence görmüş, DP Samsun İl Başkanlığı yapmış, AP Senatörlüğü yapmış ama siyasetçiliğinin yanında o denli de büyük fikir adamı, büyük Türk Milliyetçisi...

27 Kasım 1989'da aramızdan ayrılan Dr. C.Fethi Tevetoğlu'nu bir kez daha rahmet le anarken bu şehre, bu ülkeye bu kadar hizmet vermiş büyük bir şahsiyetin sadece şarkıcı Tarkan'ın dedesi olarak hatırlanması(-kaldı ki Tarkan'ın dedesi değil dedesinin kardeşi-) hepimiz için çok acı bir durum. Biz de 1944'te 'TABUTLUK'ta işkence görmüş, DP Samsun İl Başkanlığı yapmış, AP Senatörlüğü yapmış ama siyasetçiliğinin yanında o denli de büyük fikir adamı, büyük Türk Milliyetçisi Fethi Tevetoğlu'nun hayatından ve mücadelesinden bir kesiti sizlerle paylaşmak istedik.

I- Dr. C. Fethî TEVETOĞLU (Hayatı ve Mücadelesi)

31 Ocak 1916'da İstanbul/Beşiktaş'ta dünyaya geldi. Babası Milli Mücadele tarihimize geçmiş Alemdar Gemisi Destanı kahramanlarından, emekli deniz subayı Tevetoğlu Ali Dursun'dur. Annesi ise Samsun'un eski bir ailesinden Alemdarzade Hacı Osman Ağa'nın kızı Hafize Zehra Hanım'dır. Her ikisi de Birinci Dünya Savaşı'nın ve Millî Mücadele'nin acı günlerini görmüşlerdi. Babası, İstiklâl madalyası sahibiydi.

Cihat Fethî TEVETOĞLU, ilkokula Trabzon'da başladı. Zeytinlik

ve Hora'nın köy yatılı okulunda okudu. Samsun'da İstiklâl İlkokulu'ndan mezun oldu. Parasız yatılı imtihanını kazanıp Trabzon Lisesi'ne ve oradan da Kastamonu Lisesi'ne nakli yapıldı. Lise öğrenimini 1934'te tamamladıktan sonra Askeri Tıbbiye'ye girdi. Burada okurken, o dönemin önemli gazetelerinden Tasvir-i Efkâr'da musahhihlik yaptı. Yükseköğrenimini 1941'de tamamladı ve askerî tabip olarak Gülhane Askerî Tıp Akademisi'nde görev aldı.

1942'de Samsun'daki 90. Piyade Alayı'na tayin edildi. 1947'de Genelkurmay Başkanlığı Karargâhı tabipliğine getirildi. Bir taraftan da Askeri Sıhhiye Teknisyen Okulu'nda öğretmenlik yapıyordu. İhtisasını ise 1950-1953 yılları arasında Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde tamamladı. 1953'te Tabip Binbaşı rütbesindeyken, 19 yıl içinde bulunduğu asker ocağından ayrıldı.

Cihat Fethî TEVETOĞLU, Askeri Tıbbiye'den mezun olduğu yıl, 08 Ekim 1941'de Gülcan Hanım ile evlendi. Eşi, Gülcan KIRIMŞAMHAL (Kuzey Kafkasya, 1921), dedesi Uruzbeglerden Hacı Dadaş'tır. Bu zat, İkinci Dünya Savaşı'nda Ruslar tarafından Almatı'ya sürgün edilmiş Karaçaylı ailelerden reisidir ve sürgüde vefat etmiştir. Diğer dedesi ise, Kırımşamhal'lardan olup, Çekoslovakya üzerinden kaçarak İstanbul'a gelmiş, saha sonra - zevcesi TÖ&mtaş Hanım ve 4 yaşındaki kızı Gülcan, Odesa'dan İstanbul'a ulaşmışlardır. Konya'nın Sarayönü İlçesi'ne bağlı Başhöyük Köyünde eski göçmen akrabalarının yanında kısa bir süre kaldıktan sonra Samsun'a gelip yerleşmişleridir.

Fethî TEVETOĞLU, daha okul sıralarındayken yazıya ve edebiyata kabiliyeti olduğunu göstermişti. Okul gazetesi onun başında bulunduğu bir grup çıkartıyordu. Liseden mezun olduğu yıl (1934'te) Çığır Dergisi'nde yayımlanan şiiri, onun edebiyat âlemine girişini müjdelemişti.Yine o yıllarda, Hüseyin Nihal ATSIZ'm yayımladığı Türkçü dergileri takip ediyor ve yüreğinde taşıdığı Türklük sevgisini Türkçülük şuuru ile pekiştiriyordu. Atsız Mecmua'da "Ali Fethi", Orhun Dergisi'nde "Atsız'a Yoldaş" takma isimleri ile şiirleri yayımlanmıştı... Askeri tıbbiye öğrencisiyken, bir arkadaşının üzerine aldırdığı imtiyaz ile Kopuz Dergisi'ni 15 Nisan 1939'da yayımlamaya başladı... Kopuz Dergisi'ni onun çıkardığını bilen hükümet yetkilileri, Fethî TEVETOĞLU'nu Ankara'ya çağırarak sert bir ihtarda bulundular ve Kopuz Dergisi'ni kapatmazsa kendisini er olarak alaya çağıracaklarını bildirdiler. Bu suretle Kopuz Dergisi, Dokuz sayı çıktıktan sonra, 15 Ocak 1940'ta yayımına ara vermek zorunda kaldı.

SAMSUN'DA KOPUZ DERGİSİNİ ÇIKARDI

Tevetoğlu, Samsun'da 90. Piyade alayı Baştabibi olarak bulunduğu sırada, Mayıs 1943'te Kopuz'un yayımına yeniden başladı. Bu defa dergi imtiyazı, eşi Gülcan Tevetoğlu adına alınmıştı. Bu sayıda "Amacımız: Türk'e Fayda" isimli bir başyazı yazmış olan Dr. Tevetoğlu'ndan başka, yazı kadrosunu meydana getiren Türkçüler şunlardı:

Zeki Velidî TOGAN, Abdülkadir İNAN, Nihal ATSIZ, Hüseyin Nâmık ORKUN, Remzi Oğuz ARIK, Ziyaeddin Fahri FINDIKOĞLU, Orhan Şaik GÖKAY, Peyami SAFA, Osman TURAN, Nejdet SANÇAR, Dr. Mustafa Hakkı AKANSEL, Cemal Oğuz ÖCAL, İsmet Rasim TÜMTÜRK.

İlk seriyi takip ettiği için, 10. Sayıdan yürütülen Kopuz, İstanbul'daki 3000'lik baskı sayısını arttırmış ve artık 5000 adet basılmıştı... Bu derginin yayımlanmasından sonra, üç milletvekilinden oluşan bir heyet Ankara'dan Samsun'a gönderilerek Tevetoğlu'nun ifadesi alındı. Bununla beraber, 03 Mayıs 1944'ü takip eden günlere kadar Kopuz'a dokunulmadı.

Liseden mezun olduğu yıl (1934'te) Çığır Dergisi'nde yayımlanan şiiri, onun edebiyat âlemine girişini müjdelemişti.Yine o yıllarda, Hüseyin Nihal ATSIZ'm yayımladığı Türkçü dergileri takip ediyor ve yüreğinde taşıdığı Türklük sevgisini Türkçülük şuuru ile pekiştiriyordu. Atsız Mecmua'da "Ali Fethi", Orhun Dergisi'nde "Atsız'a Yoldaş" takma isimleri ile şiirleri yayımlanmıştı...

TABUTLUKTA GEÇEN 73 GÜN (1944)

Atsız'ın Başbakan Saraçoğlu'na hitaben yazdığı iki açık mektubu ile Ankara'daki Atsız-Sebahattin Ali dâvasının yol açtığı milliyetçi gösteri üzerine İsmet İNÖNÜ'nün kontrolündeki hükümet, Türkçülere karşı sert tedbirler almaya başlamıştı. Türkçü dergiler kapatılırken, ileri gelen Türkçüler de birer birer tutuklanıyordu. 17 Mayıs 1944'te Tevetoğlu'nun da dolapları, masası; evi, evrakı, kitapları, mektupları, dergileri, kendi yazdkları darmadağın edilmiş, aranmış ve alınıp götürülmüştü. Fethî TEVETOĞLU'nun eşi o sırada, ikinci çocuğuna hamileydi. Ve bu olayın tesiriyle aramadan 12 gün sonra erken- doğum yaptı. Tbb. Ütğm. Fethî TEVETOĞLU 19 Haziran 1944'te "görülen lüzum üzerine" tutuklandı... Arkasında yirmi iki günlük lohusa eşini ve iki çocuğunu bırakıyordu.

İstanbul'da Tophane'de bulunan sıkıyönetim Kumandanlığına getirilen Tevetoğlu, burada hücreye konuldu... Hücrenin korkunç bir sefalet ve perişanlık manzarası vardı. Demir parmaklıklı küçücük bir dehliz penceresinden belli belirsiz, soluk bir gün ışığı içeri sızıyordu. Paslı demir karyolanın üzerindeki saman dolu şilte, siyah denilecek bir renk almıştı. Delik- deşik ve son derece pisti. Üstelik tahtakuruları bu şiltenin içinde ve üstünde kaynaşıyordu. Tevetoğlu, bu hücrede 73 gün güneşsiz kimseyle görüşüp konuşmadan ve ilk haftayı da tamamen ekme-su, simit-çay ile geçirerek kaldı. Suçunun ne olduğuna dair dilekçesine cevap verilmedi. Zindanda tutuklulandığı yerin tuvaletinin kapısı yoktu. İçeri girenler dışardaki nöbetçi tarafından seyrediliyordu. Zindanda, Ali İhsan Sâbis Paşa da bulunuyordu. İsmet İNÖNÜ'ye muhalif olduğundan, bir takım mektuplar yazdığı gerekçesiyle zindana atılmıştı... Duruşmalar sonunda Türkçülük dâvası sanığı Tevetoğlu 11 ay 20 gün hapse mahkûm edildi. Bu süreyi doldurduktan sonra tahliye olundu. Bu kararları, Askeri Yargıtay hem esastan, hem usulden bozdu. 1 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesinin tarafsızlıktan ayrıldığına karar vererek, dâvanın yeniden görülmesini 2 Numaralı Mahkemeye verdi. Bu mahkeme askerî Yargıtay'ın bozma kararma uydu ve sanıkların "milli bir gaye için çalıştıkları" hükmüne vararak hepsinin beraatını kararlaştırdı.

Yani, başka hükümler gibi, Tevetoğlu da haksız bir karar neticesinde zindanda 11 ay 20 gün yatmak zorunda kaldı. Fethî TEVETOĞLU'nun Samsun'a dönüşü bir bayram şenliği içinde oldu. Subay arkadaşları, askerler, hastaları, dostları, ailesi tren garında O'nu bekliyorlardı... Eski birliğinde göreve başlayan Tevetoğlu, yüksek komutanların ilgisini ve takdirini kazandı. Bu sebeple, Ankara'ya Genel Kurmay Başkanlığı karargâhına tayin edildi.

Ankara'da vazife ve ihtisas yaptığı yıllarda, Türk Milliyetçiler Derneği'nde, gençlere örnek bir Türkçü olarak, ateşli konuşmalar yapıyor ve onları çok çalışmaya teşvik ediyordu. Aynı yıllarda, Tevetoğlu Türk Ocağı Ankara Şubesi'nin açılışına da öncülük etmişti. (08 Ocak 1951)

KIRILAN CAM TEVETOĞLU'NU İL BAŞKANI YAPTI

Fethî TEVETOĞLU, askerlikten ayrıldıktan sonra A.B.D.'ne gitti. Teksas ve Baylor üniversitelerinde baş asistan ve öğretim görevlisi olarak çalıştı. Dönüşünde Samsun'a yerleşerek serbest hekimlik yapmaya başladı... Tek parti döneminde haksızlığa uğrayarak yok yere zindanda yattığı için C.H.P.'ne muhalifti. Dolayısıyla Demokrat Parti'nin tabiî taraftarı durumundaydı. 1957'de Samsun'a gelen devrin Başbakanı Adnan MENDERES'İ karşılaması için hemşehrileri O'na ricada bulundular. Tevetoğlu ısrar karşısında arabası ile Başbakanı aldı. Şehre gelirken büyük bir taş arabanın ön camına çarparak paramparça etti.

Direksiyona hâkimiyeti sayesinde Tevetoğlu, herhangi bir kazaya meydan vermeden arabayı sürmeye devam etti. Menderes, yanında oturan Maliye Bakanı Polatkan'a: "Hasan, bu kaza bizim yüzümüzden oldu. Ankara'ya dönünce emir ver, Doktorun zararını tanzim etsinler, arabanın camını yaptırsınlar" dedi. Bunu duyan Tevetoğlu: "Böyle bir şeyi katiyen kabul edemem" diye cevap verdi. "Üstelik bu camı sizin hatırınıza hürmeten, olduğu gibi muhafaza edeceğim. " dedi. Menderes çok memnun olmuştu: "Polatkan, yarın bir yazı gönderi; Doktor şu andan itibaren bizim Samsun il başkanımızdır. " dedi. Fethî TEVETOĞLU uzun yıllar sürecek siyaset hayatına böylece ilk adımını atmış oluyordu. 27 Mayıs darbesi, Tevetoğlu'nun D.P. il başkanlığına rastlamaktadır.

ADALET PARTİSİ'NDEN SAMSUN SENATÖRÜ

1961'de Samsun'dan A.P. senatörü olarak seçilecek ve bu görevi 1973'e kadar aralıksız 12 yıl devam ettirecektir... 1961-1973 yılları arasında Senato Dışişleri Komisyonu başkanlığında bulunmuştur. 1961-1962'de Nato Parlamenteri Türk Grubu Başkanlığı; 1963-1966'da Ortak Pazar Türk Parlamento Grubu Başkanlığı; 1965-1966'da Adalet Partisi Genel Başkan Yardımcılığı; 1971-1973'te Adalet Partisi Senato Grup Başkanlığı gibi vazifeleri üstlenmiştir. 1968'de Türk Ansiklopedisi'nin Yayın Kurulu Başkanlığına getirilmiş ve beş yıl müddetle (1973'e kadar) bu görevde kalmıştır.

Onun yönetiminde, Türk Ansiklopedisi, gerek maddeler gerekse müellifler olarak sınırlı kalmaktan kurtulmuş daha ilmi bir karakter kazanmıştır. Kendisi de bu ansiklopedide pek çok maddeyi kaleme almıştır.

Parlamento içinde ciddi, istikrarlı ve olgun şahsiyeti ile saygı kazanan Tevetoğlu, 1973'te İstanbul'dan senatör adayı gösterilmişse de, muhakkak kazanacağı zannedilirken, A.P.'nin uğradığı yenilgi onun da parlamento dışında kalması sonucunu vermiştir.

Tevetoğlu siyasetten ayrı düşünce, Almanya'da Mainz'de üniversitenin Çocuk Hastalıkları Klinik Şefliğini üç sene yürütmüştür(l 973-1976). 1976'da İslam Ülkeleri Dışişleri Bakanlan Konferansı Genel Sekreter Yardımcılığına getirilmiş; bu vazifesi dolayısıyla uzun yıllar Türkiye'den ayrı kalmış, fakat dünyanın hemen bütün ülkelerini gezerek, ileri gelen devlet adamları ile tanışmış, yeni dostluklar kurmuştur. 1980-1984 arasında Dünya İslam Mültecileri Kuruluşu Başkanlığını yapmıştır. Son olarak ta Ortadoğu Dayanışma Kuruluşu Genel Sekreterliğini ifa etmiştir.

1984'te Türkiye'ye dönen Fethi Tevetoğlu. yurt dışındaki görevleri dolayısıyla yarım kalmış ilmi ve fikri çalışmalarını tamamlamaya girişmiştir. Hazırladığı eserler Türk Tarih Kurumu ve Kültür Bakanlığı Yayınları arasında art arda çıkmıştır.

Bununla yetinmeyen Tevetoğlu, yurdun çeşitli yörelerinde konferanslar vermeye devam etmiş, muhtelif dergilerde makaleler yazmış, 1987'den itibaren Yeni Orkun Dergisinin Başyazarlığını yapmıştır.

Tevetoğlu'na A.B.D.'de Çocuklarda toprak yeme anemisi konusunda çalışmaları ve buluşları dolayısıyla Tıp Ödülü(1956), NATO Şeref Madalyası(1968), Milliyetçi Çin Şeref Madalyası(1972), Kore Şeref Madalyası gibi ödül ve madalyalar verilmiş, son olarak Selçuk Üniversitesince Fahri Doktorluk pâyesi sunulmuştur.(Konya, 04 Nisan 1989)

Türk Ocakları Eğitim ve Kültür Vakfı Genel Başkanı iken 27 Kasım 1989 gecesi saat 20.00'de vefat etmiştir. Bütün hayatı boyunca Türklüğe, Türk Milletini yüceltme ülküsüne sadakat ile hizmet eden Cihad Fethî TEVETOĞLU, tabiatıyla şiddetli bir komünizm aleyhtarı idi. Bu ideolojinin arkasına saklanan Türk düşmanlığını iyi teşhis etmiş, kalemi ve hitabeti ile ciddi ve devamlı bir mücadele vermeyi vazife bilmiştir. Bu cephesi ile Dünya Antikomünist Teşkilatı'mn kurucu üyesi olmuş, Ortadoğu Ülkeleri temsilciğini ifa etmiş, Teşkilatın yıllık toplantılarına muntazam devam etmiştir. 1989'da Avustralya'da yapılan kongreye katılmak üzere bu uzak ülkeye gitmekten kaçınmamıştır;

Dr. Fethî TEVETOĞLU, Atsız Mecmua, Orhun, Çığır, Ülkü, Yücel, Kopuz, Altındağ, Tanrıdağı, Altmışık, Orkun, Türk Yurdu, Türk Kültürü, Milli Yol, Hayat Tarih Mecmuası, Önasya, Kanad, Mücadele, Relazioni(İtalya), The Week, Milli Işık, Yeni Forum, Kardelen, Yeni Ses(-Samsun), Tasvir-i Efkâr, Kudret, Adalet, Yeni Orkun Dergileri ve gazetelerinde şiir, yazı ve makaleler yazmıştır.

Tespit edebildiğimiz (telif, hazırlama ve tercüme) eserleri ise şunlardır:Bir Bayrak Altında(Şiirler-1936),Fuzuli'nin Bahçesi(Şiirler-1938),Türklüğe Kurban(Şiirler-1943),Rabindranath Tagore,Büyük Türkçü Müftüoğlu Ahmet Hikmet(l 951),Enis Behiç Koryürek, Hayatı ve Ese-

rieri(1951),Faşist Yok, Komünist var(1962),Dış Politika Görüşümüz,-Milletlere Işık Tutan İki Beyanname,Komünist Blokta Milliyet ve Mefkûre(Çeviri),Kıbrıs ve Komünizm,Açıklıyorum (1965),Yirminci Yüz Yılın Yüz Karası: Utanç Duvarı,-Türkiye'de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler(1910-1960);(1967),-Mukaddes Topraklardan Geçen Yol,Benim Gördüğüm Bugünkü Rusya(1968),Atatürk Te Samsun'a Çıkanlar(1971),Mehmet Emin Yurdakul, Hayatı ve Eserleri,Ömer Nâci (1973),Hamdullah Suphi Tanrıöver, Hayatı ve Eserleri,(1986),Dağ Yolu(1987),Gönül Hanım,(1987),Milli Mücadele Yıllarındaki Kıırtuluşlar,(l 988)

II. Dr. Cihad Fethî TEVETOĞLU'ndan Dinlediklerim 1987 yılında, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsi'nde Yüksek Lisans Tezi konusu bulmak için uğraşıyorduk. Yanımda arkadaşım Mehmet AYDIN'da olduğu halde,Çankaya Abidin Daver Sokağında adresinde ikamet eden Dr. Fethî TEVETOĞLU'nu ziyarete gittik. O tarihte 71 yaşında olduğunu biliyorduk. Fakat gür sesi ve heyecanlı konuşmalarıyla bizden çok daha genç duruyordu. Eşi, Gülcan Hanım bize kahve yapmak nezaketinde bulundu.

Fethî TEVETOĞLU Hocamız, Mehmet AYDIN'a ve bana, "Atatürkle Samsun'a Çıkanlar" isimli eserini imzalayıp verdi. (15 Mayıs 1987, Ankara) Canlı, tarihi ve edebi bir şahsiyet olarak anlattıklarını dinledik.

27 Mayıs 1960'la D.P.nin Samsun İl Başkam olarak darbeye şiddetle karşı çıktığını ve diğer D.P.lilerle birlikte(şimdi pek faal olmayan eski) Samsun-Ankara yolunda protesto yürüyüşü gerçekleştirdiklerini; niyetinin Ankara'ya kadar yürümek olduğunu; Ada mevkiinde askeri araçların önlerine çıkarak bu yürüyüşe engel olduğunu, Diğer D.P. lilerin yürümekten vazgeçtiklerini, hatta Fethi Tevetoğlu'nun kendilerini yürütmek istediğini söylediklerini anlattı.

Dr. Fethî TEVETOĞLU'nu ziyarete gittik. O tarihte 71 yaşında olduğunu biliyorduk. Fakat gür sesi ve heyecanlı konuşmalarıyla bizden çok daha genç duruyordu.

Ayrıca, Âkil Muhtar ÖZDEN'in iyi bir doktor olduğunu Atatürk'ü tedavi etmek istediğini, fakat Ömer Neşet İRDELP'in Atatürk'e: "Paşam ciğeriniz sanki 20 yaşında bir gencin ciğeri gibi sapasağlam, içebilirsiniz, bir zararı yok" dediğini; Atatürk'ün Akil Muhtar ÖZDEN'i değil, Ömer Neşet ÎRDELP'i dinlediğini anlattı.

Dr. Fethi TEVETOĞLU Hocamızın anlattığı bir başka konu ise A. Dilaçar ile ilgiliydi. 1968'de "Türk Ansiklopedisi Yayın Kurulu Başkanı iken, A. Dilaçar'a adının ve soyadının Agop DİLAÇAR ve öncesinde Agop Martanyan olduğunu söylediğini, sonrasında A. Dilaçar'm Türk Ansiklopedisinden ayrıldığım" anlattı.

Dr. Fethi TEVETOĞLU Hocamızı evinde ikinci defa olarak 21 Ağustos 1987 günü, yanımda Mehmet AYDIN ile ziyaret ettik. Hocamız, Mehmet AYDIN'a ve bana, "Türkiye'de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler" isimli eserini imzalayıp verdi.(21 Ağustos 1987, Ankara)

ÖZAL'I SEVMİŞTİ

Tevetoğlu Hocamıza yaklaşan 06 Eylül 1987 Referandumu (Siyasi Yasakların Kaldırılmasına dair Halk oylaması)konusunda tercihini sorduk. Gayet açık olarak «Hayır diyeceğim, siyasi yasaklar devam etmeli» diye cevap verdi. Bu hususta dönemin Başbakanı Turgut ÖZAL gibi düşünüyordu. BU referandum sonucunda "Evet" oyları kıl payı bir farkla "Hayır" oylarından fazla çıkmıştı.(%50,16 Evet, %49,89 Hayır) Böylece eski siyasi parti genel başkanları (Demirel, Ecevit, Erbakan, Türkeş) tekrar siyaset sahnesine çıktılar.

Dr. Cihad Fethî TEVETOĞLU'ndan kalan, düzinelerle eser, yüzlerce makale, unutulmaz hâtıralar ve işte böyle şerefli bir hayat hikâyesidir. Doğrusu bu zengin mirasa imrenmemek elde değil... Türk gençleri Tevetoğlu'nun şahsiyetini örnek almalıdır.

Tevetoğlu Hocamız bir yazısında Atsız için "Bir Üstün Karakter Adamı " diyordu. Ben de Dr. Cihad Fethî TEVETOĞLU için "Bir Üstün Karakter Adamı" demek istiyorum. ***Ruhu Şâd, Mekânı cennet olsun.***

Temmuz Demek
FUAR DEMEKTİ

Tevfik DEMİR

1963'te 40 bin metrekarelik alan üzerine kurulan Fuar hızla gelişerek, 1965 yılında 100 bin metrekare, 1966 yılında 120 bin metrekare ve 1981 yılında ise 150 bin metrekarelik bir alana ulaşmıştı.

Samsun Fuarı çocukluğumuzun, gençliğimizin Temmuz ayı... Zamanın Samsun Valisi Hamdi ÖMEROĞLU tarafından kazandırılmıştı Samsun'a. Samsunluların olduğu kadar tüm Karadenizlilerin rağbet gösterdiği Samsun Fuarı asıl adıyla Samsun 19 Mayıs Karadeniz Fuarı 1960-1970'lı yılların en önemli iç turizm hareketinin gerçekleştiği kültürel bir organizasyonu yansıtıyordu.

Her yıl 1 Temmuz-31 Temmuz tarihleri arasında açılan Fuar şehrin sosyal hayatını olduğu kadar ticari hayatını da etkilemekteydi. 29 Haziran 1963'te Liman dolgu alanına açılan Samsun Fuarı artan ilgi ve talep üzerine Günlük 30 bin aylık yaklaşık 1 milyon ziyaretçinin giriş yaptığı Samsun Fuarı'nda dinlenme-eğlenme alanları, parklar, bahçeler ve ürün teşhir stantları bulunmaktaydı. Ünlü markaların stantları Fuarın en hareketli merkezleri durumundaydı.

1963'te 40 bin metrekarelik alan üzerine kurulan Fuar hızla gelişerek, 1965 yılında 100 bin metrekare, 1966 yılında 120 bin metrekare ve 1981 yılında ise 150 bin metrekarelik bir alana ulaşmıştı.

Fuar alanı içinde yer alan Atatürk

Müzesi, Kuğulu Havuz, Lunapark, Açık Hava Tiyatrosu, Gazinolar, Sergi Sarayı, Açık Hava Sineması, Fuarın açık olduğu zamanlarda dolar dolar boşalırdı.

Fuarın içinden Limana giden yük vagonları nedeniyle yapılan tahta üst geçitten geçmek ise her Fuara gelen ziyaretçi için ayrı bir zevkti. O tahta ve eski merdivenlerden tırmanmak ve köprünün üstünden şehre yukardan bakmak sonra da denizi görmek ne keyifli olurdu…

'Fuara gelip de üst geçidin altından satılan turşulardan yemediyseniz… Kızılay'ın piyangosundan almadıysanız… Püsküllerin içinden çıkan mısırı pişirtmediyseniz … Tükürük köftesi yemediyseniz, kayık kiralamadıysanız… Samsun Fuarına gitmiş sayılmazdınız.'

BURASI SAMSUN FUAR RADYOSU

Samsun Fuarının en dikkat çeken hizmetlerinden biri de -şimdiki nesil için komik ama- bizim kuşak için çok önemli olan radyo faaliyetiydi. Televizyon tek kanal (siyah-beyaz),radyo ise tek Ankara-İstanbul merkezli TRT radyosu. O yüzden Fuarın içine girdiğinizde alan içerisindeki direklere konulan hoparlörlerle yayın yapan Fuar Radyosundan yayınlanan müzikleri dinlemek giden özellikle de Samsunlular için ayrı bir keyifti. Çünkü yayın Samsun'dan yapılıyordu ve sunucu her fırsatta "Burası Samsun Fuar Radyosu " diyerek cümleye giriyor, peşinden bir müzik parçası… Samsunlu firmaların reklamları …

Derken "Dikkat! Dikkat! Kırmızı kazaklı, Siyah pantolonlu bir çocuk bulunmuştur (ya da kaybolmuştur)… Sahiplerinin radyomuz merkezine müracaatları…. şeklindeki anonslar bugün gibi kulağımda. Fuar radyosu çalışanlarını kandırıp yalan anons yaptıranları ise az duymamıştık…

FUAR DEMEK, BEREKET DEMEKTİ !

Özellikle hafta sonları şehir dışından gelenlerle dolup taşan Fuarın coşkusu neredeyse tüm şehri etkiliyordu. Oteller doluyor, Mecidiye, Çiftlik, Saathane, Atatürk Heykelinin bulunduğu parklar, lokantalar tabir-i caizse kaynıyordu. Kısacası Fuarla birlikte şehre hareket, bereket geliyor, esnaf adeta bayram yapıyordu.

İÇİMİZDE UHDE KALMIŞTI !

Fuar demek aynı zamanda gazino demekti. NECO,KISMET,-SEMPATi…gibi gazinolar kendi çaplarında sanatçılar getirirlerdi. Hakkı BULUT,Müslüm GÜRSES ve yine Samsunluların çok aşina olduğu Serpil BENAY gibi hatırı sayılır kişiler Fuarla özdeşleşmiş isimlerdi.

Samsun Fuarı kapanınca akşamları yine Fuar alanına şöyle bir uğruyorduk ama alanda birkaç çay bahçesi lokanta ve Lunapark'tan başka bir yer faaliyette bulunmuyordu. Ama olsun bizim de gittiğimiz başka vilayetlerde anlatacak Fuarımız vardı. Vardı

var olmasına ama Ağustos 20 olunca Televizyon-Radyo ve gazeteler 'İzmir İnternational Fuar açılıyor' diye bas bas bağırmaya başlayınca tüm fiyakamız bozuluyordu. Hele İzmir Fuarına bizim o zamanlar hayal dahi edemeyeceğimiz Bülent ERSOY, Zeki MÜREN, Müzeyyen SENAR, Barış MANÇO, Emel SAYIN, Ferdi TAYFUR, İbrahim TATLISES... farklı gazinolarda bir birlerine rakip olarak sahneye çıkması, aldığı paralar ülkenin en önemli meselesi olurdu. Yine her sene şehir efsanesine dönüşen Orhan GENCEBAY'ın İzmir Fuarında sahne alacağı söylentileri hemşehrimiz olması hasebiyle bizi de yakından ilgilendiren haberler arasındaydı. Ama Orhan GENCEBAY hiç çıkmadı sahneye. Ama Samsun'un Uluslarası Fuar olma beklentisi hiç bitmedi. ...

Yıl 1986. Samsun Fuarı son kez açıldı ve tekrar açılmamak üzere kapandı. Sonra da aşamalı bir şekilde fiilen ve fiziken yok oldu ama bizim kuşağın içinde İzmir gibi uluslararası Fuar olma uhdesi hep kaldı...hep kaldı....

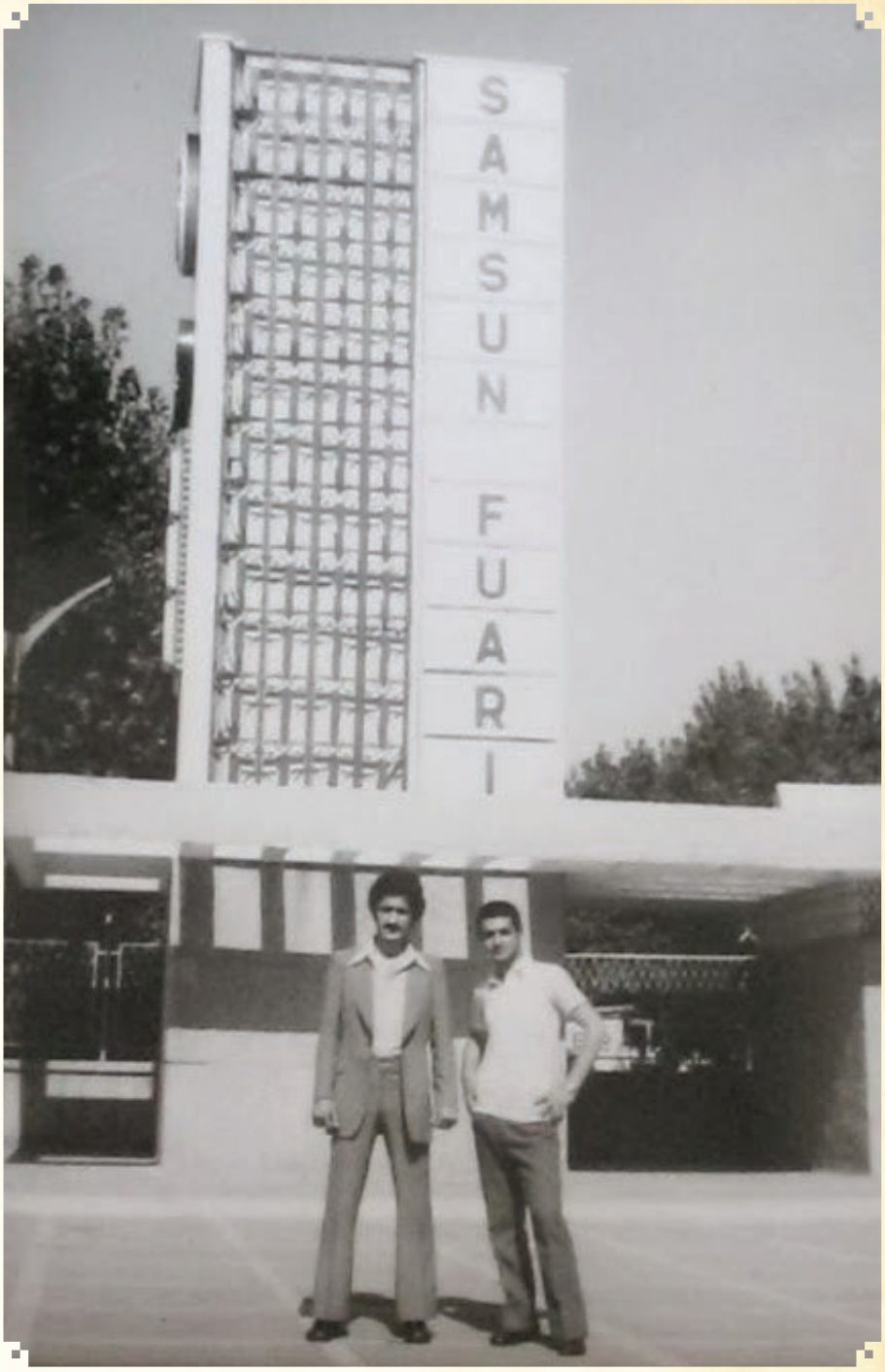

ŞİMDİKİ FUARLAR!

Fuar demek bizim için arkadaşlarımızla, ailelerimizle güven içerisinde araç ve park sorunu olmayan geniş alanlarda gezmek, oturmak, biraz da lunaparklarda eğlenmek demekti. Açık hava çay bahçelerinde kendi pasta, böreğimizle kuruyemişimizle sohbet edip çay içmekti. Deniz kenarında banklarda oturmak, elimizdeki küçük taşları denize atıp dalgasını takip etmekti.

Alış-veriş yapmak için çok çeşitlilik ve rekabet demekti fuar bizim için. O zamanlar çoğumuz ürünlere bakar bakar, alamaz evimize dönerdik. Ertesi gün tekrar almak istediğimiz ürüne bakmaya gelirdik. Tabii ki yine alamazdık ama ürüne bakma hürriyetimiz sonsuzdu.

Şimdi ise çağ değişmiş, biz de geri kalmışız meğer. Çocukluğumuzun, gençliğimizin fuar anlayışları gelişen çağa ayak uydurama mamış ve yerine daha küçük ama daha modern alanlar ihtisas fuar alanları olarak kurulmuş vaziyette.

Biz hala arkadaşlarımızla cep telefonu ve mesajı olmadan buluştuğumuz, ailemizle gezdiğimiz, huzurla alışveriş yaptığımız o deniz kenarındaki bol oksijenli fuarımızı yad ederken Tekkeköy'deki ihtisas fuarlarında teşhir edilen ürünlere (!) bakmak için gidenlere selam olsun diyoruz...

[1] *Bu kısım için Mehmet Beşirli'nin, "XIX. Yüzyılın Başlarında Samsun Şehri (1755 Numaralı Samsun Şer'iyye Siciline Göre, H. 1200-1255; M. 1785-1839)", Samsun 1993, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yapılan Basılmamış Yüksek Lisans tezinin 41-53 arası sayfalarından yararlanılmıştır.*

KAYBOLAN MESLEKLER VE SON USTALAR

Seyfullah GÜL

Çevresel koşullar, kültürel pratikler ve el sanatı ustalarının bilgi ve becerileriyle ele aldıkları kültürel anlatımların etkileşimleri, el sanatı ürünlerini biçimlendirir.

El sanatları, bir veya birden fazla sanatkarın bilgi ve becerisini kullanarak çevresel koşullarla etkileşim süreçleri içerisine kattıkları anlam ve değerlerle, ürettikleri ürünlerden oluşur. Çevresel koşullar, kültürel pratikler ve el sanatı ustalarının bilgi ve becerileriyle ele aldıkları kültürel anlatımların etkileşimleri, el sanatı ürünlerini biçimlendirir. Farklı yörelerde, farklılaşan çevresel koşullar ve kültürel öğelerin birliktelikleri, hem yerin özgün kimliğinin, hem de el sanatları kültüründeki çeşitlilik ve zenginliklerin kaynağıdır.

Türkiye, UNESCO'nun17 Ekim 2003 tarihli"Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi"ni TBMM'nin 19.01.2006 tarihli oturumunda oy birliği ile kabul etmiş ve bu sözleşmeye taraf olmuştur.

Kabul edilen sözleşme uyarınca, Türkiye'nin somut olmayan kültürel mirası tespiti için "Yaşayan İnsan Hazineleri" ve "Somut Olmayan Kültürel Miras" olmak üzere iki ayrı envanter hazırlanmaktadır.

Türkiye, 2008 yılında başladığı "Yaşayan İnsan Hazineleri Envanteri" çalışmaları ile; çini, taş ustalığı,-kıspet ustalığı, ahşap baskı yazma ustalığı venazar boncuğu ustalığı gibi alanlarda 20 değeri "Yaşayan İnsan Hazineleri" envanterine dahil etmiştir.

Sözleşmeye göre,bir kişinin "Yaşayan İnsan Hazinesi" olarak se-

çilmesi için;ustalığını 10 yıldır icra ediyor olması, sanatını usta-çırak ilişkisi ile öğrenmiş olması, bilgi ve becerisini uygulamadaki üstünlüğü, konusunda ender bulunan bilgiye sahip olması, kişi veya grubun yaptığı işe kendini adamışlığı, kişi veya grubun bilgi ve becerilerini geliştirme yeteneği, kişi veya grubun bilgi ve becerilerini çırağa aktarma becerisi (en az bir çırak yetiştirmiş olması) şartları aranmaktadır.

Türkiye'de şimdilerde unutulmaya yüz tutan gelenekselel sanatlarından biri de saraçlıktır. Kısaca, koşum ve biniş takımlarının yapımı, tamiri ve süsleme işleri ile uğraşan kişiye saraç; yapılan işe ise saraciye denildiği bilinmektedir. Saraçlık,-her ne kadar unutulmaya yüz tutmuş geleneksel mesleklerden biri olsa da kendine özgü yapım tekniği ve süslemeleri ilenadir örneklerine rastlanmaktadır.İşte bu ender örneklerin sahibi Vezirköprü yöresinde yaşayan son saraç ustalarından Mehmet TURHALLI ustadır.

1936 yılında Vezirköprü'de doğan Mehmet TURHALLI, 7 yaşında ilkokula başlamıştır. İlkokula başladığı yıl babası tarafından aynı zamanda ustası olan saraç Arif DİRİ'ye çırak olarak verilmiştir. 1940'lı yıllarda Cumartesi günü öğlene kadar olan okul zamanı dışındaki vaktinin büyük bölümünü ustasının yanında bu zanaatı öğrenmekle geçirmiştir. İlkokulu bittirdikten sonra belli bir süre daha ustasının yanında çalışan Mehmet TURHALLI, askere gitmiş ve vatani görevini tamamlamıştır. Terhis olduktan sonra bir yıl daha ustasının yanında mesleği öğrenmeye devam eden Mehmet TURHALLI, bu sürenin sonunda dükkan açmış ve mesleğininyöredeki son ustalarından biri olarak sanatını icra etmektedir.Koşum (hamut, terbiye, yan kayışı, örtü vb) ve biniş takımları yanında kispet, hayvan tasması, bel kemerleri, usta marangoz önlükleri gibi sayılamayacak kadar ürettiğideri ürün bulunmaktadır.

Asıl ustalığı koşum ve biniş takımları yapımı olan Mehmet TURHALLI; koşum takımı içerisinde sayılan hamut, terbiye, yan kayışı, örtü vb on iki çeşit ürün ile Çerkez eyeri, Osmanlı eyeri, yarım Çerkez, İspanyol eyeri, İngiliz eyeri ve palan (eğer yerine konulur) gibi bir çok biniş takımı çeşidini de kendine özgü süsleme ve yapım tekniği ile üretmektedir. Süsleme ve bezemede ise daha çok gümüş işlemeli Osmanlı tipi desenleri ve şekilleri kullanmaktadır. Ürünlerinde, manda ya da sığır derisinin alt ve üstünün kazınması, gerdirilmesi ile elde edilen çiğ deriyi balık yada vezir yağı ile yumuşatarak kullanmaktadır. Ürünlerinin yapımında ahşap malzeme olarak ise daha çok hafifliği ve sağlamlığı nedeniyle söğüt ağacını kullanmayı tercih etmektedir.

Halen yanında çalışan ve bu mesleği birlikte sürdürdüğü son çırakları Hüseyin KOÇ (69) ve Necip BAYRAK (73) ile birlikte bilinen 4 çırak daha yetiştirmiştir.

Yaklaşık 70 yıldır ustalığını icra eden Mehmet TURHALLI, sanatını usta-çırak ilişkisi ile öğrenmiş, saraçlıktaki kendine özgü süsleme ve yapım tekniği, bilgi ve becerisi ile ömrünün neredeyse tamamını mesleğine adamış, yetiştirdiği çıraklarla bu mesleğin kültür aktarımına da önemli katkıları olmuş bir sanatkardır.

Somut olmayan kültürel miras envanterleri, İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri'nin koordinasyonunda illerde oluşturulan kurullar aracılığıyla oluşturulmaktadır. Envantere alınması istenen unsurlar ve "Yaşayan İnsan Hazineleri" illerdeki kurullarca belirlenmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı'na gönderilen veriler iseARGEM'deoluşturulan uzmanlar komisyonunda değerlendirilerek karara bağlanmaktadır. Somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesine göre, "Yaşayan İnsan Hazinesi" olabilmek için gerekli olan tüm şarlara fazlası ile sahip olan Mehmet TURHALLI'nın"Yaşayan İnsan Hazinesi" olarak ülkemizin

Türkiye'de şimdilerde unutulmaya yüz tutan gelenekselel sanatlarından biri de saraçlıktır.

"Yaşayan İnsan Hazineleri" envanterine girmesi, saraçlık mesleğinin korunması, uluslararası tanınırlığı, ülkemizin ve yörenin tanıtımı için son derece önemlidir.

Saraçlık mesleği ile ilgili ülkemizde ve uluslararası arenada her hangi bir "Yaşayan İnsan Hazinesi" kaydı bulunmamaktadır.Mehmet TURHALLI'nın"Yaşayan İnsan Hazinesi Envanteri"negirmesi için GEÇ OLMADAN! girişimde bulunulması dileğiyle...

Vezirköprü yöresinin son saraçlarından

Mehmet TURHALLI (79)LAM

GEÇMİŞİN İZİNDE...

Yasin KURT

Yıllardır dile getiriyorum daha yeni yeni siz basın emekçileri tarafından duyulmaya başladı reklamımız yapılmaya başladı.

ÇARŞAMBANIN DEMİR DÖVERLERİ

Çarşamba'nın eskiyen ya da bitmiş birçok meslek dalları var. Aslında varmış dersem daha doğru olacak. Bu sayıda Çarşamba'nın El emeği Göz nuru mesleklerinden iki tanesini yok olmadan tanıtmanın peşindeyim.

Bu mesleklerden biri olan ve Çarşamba'da iki emektar, İki dükkan; kalan Demirci ustası Davut Akbaş ve Mustafa Akbaş ustamız 60 yıldır bu mesleği icra ettiğini ve dededen babaya babadan da kendilerine miras kaldığını dile getiriyor. Bu meslekte artık iki usta kaldıklarını üzülerek söylüyor. Aslında bu mesleğin dedelerine de Çarşamba'da yaşamış Ermeni olan demirci ustalarından kaldığını anlatıyor. Mesleklerini icra ettirdikleri yere, ben diyeyim dükkan siz deyin mağaza aslında eski bir pasajdan kalma Rum binası, bu mesleğin Çarşamba'nın Töngel köyündeki Kilisede papazlık yapan aynı zamanda da demirci ustası olan Ermeni Papazından kalan bir meslek olduğunu eklemeden geçemiyor. Papazın üçüncü nesil torunlarının Çarşamba'ya geldiğini ve dükkanın kendilerinin olduğunu iddia edip dükkanlarını geri almak istediğini söyleyip gidiyor. Bir ustadan bin usta doğabileceğini hep söylüyorum diyor Mustafa usta. "Yıllardır dile getiriyorum daha yeni yeni siz basın emekçileri tarafından duyulmaya başladı reklamımız

yapılmaya başladı." Bizlere de teşekkür edemeden de geçmiyor. Davut usta aynı zamanda Teknolojiye de direndiklerini fabrikasyon ürünlerin çeliğinden alında, ağacına kadar sağlam olmadığını, el emeğimizin yanından bile geçmediğini üzülerek söylüyor.Tabi ki bu şartlar altında da yavaş yavaş yok olmayla karşı karşı kaldıklarını çocuklarımıza bu mesleği bırakamayacaklarını üzülerek anlatıyor.

ÇARŞAMBANIN DEMİR DÖVERLERİ

Çarşamba'nın eskiyen ya da bitmiş birçok meslek dalları var. Aslında varmış dersem daha doğru olacak. Bu sayıda Çarşamba'nın El emeği Göz nuru mesleklerinden iki tanesini yok olmadan tanıtmanın peşindeyim.

Bu mesleklerden biri olan ve Çarşamba'da iki emektar, İki dükkan; kalan Demirci ustası Davut Akbaş ve Mustafa Akbaş ustamız 60 yıldır bu mesleği icra ettiğini ve dededen babaya babadan da kendilerine miras kaldığını dile getiriyor. Bu meslekte artık iki usta kaldıklarını üzülerek söylüyor. Aslında bu mesleğin dedelerine de Çarşamba'da yaşamış Ermeni olan demirci ustalarından kaldığını anlatıyor. Mesleklerini icra ettirdikleri yere, ben diyeyim dükkan siz deyin mağaza aslında eski bir pasajdan kalma Rum binası, bu mesleğin Çarşamba'nın Töngel köyündeki Kilisede papazlık yapan aynı zamanda da demirci ustası olan Ermeni Papazından kalan bir meslek olduğunu eklemeden geçemiyor. Papazın üçüncü nesil torunlarının Çarşamba'ya geldiğini ve dükkanın kendilerinin olduğunu iddia edip dükkanlarını geri almak istediğini söyleyip gidiyor. Bir ustadan bin usta doğabileceğini hep söylüyorum diyor Mustafa usta. "Yıllardır dile getiriyorum daha yeni yeni siz basın emekçileri tarafından duyulmaya başladı reklamımız yapılmaya başladı." Bizlere de teşekkür edemeden de geçmiyor. Davut usta aynı zamanda Teknolojiye de direndiklerini fabrikasyon ürünlerin çeliğinden alında, ağacına kadar sağlam olmadığını, el emeğimizin yanından bile geçmediğini üzülerek söylüyor.Tabi ki bu şartlar altında da yavaş yavaş yok olmayla karşı karşı kaldıklarını çocuklarımıza bu mesleği bırakamayacaklarını üzülerek anlatıyor.

Şehre Sokaktan

GERDANLIK LAZIM

Mustafa KARAOSMANOĞLU

Kendi dilini unutan bir şehir olarak, bu şehrin sokaklarında göz boyamanın ilerisinde bir şey görünmez duruma gelmiştir.

Sokaklar, nasıl bugün itibariyle, şehrin olduğu kadar, toplum olarak oluşturmuş olduğumuz sosyal dokunun da olmazsa olmazlarıysa, bu sokakların bizim geçmişimizde insanı kuran, insanı oluşturan en önemli etmenlerden biri olmalarının yanında sonraki zamanlara ısmarlanmış olan geleceğimizin de teminatıymış gibi görülmelerinden kaynaklanmaktadır. Bilindiği kadarıyla sokak en eski şehir mobilyalarından biridir. Beklide şehre, şehir olma payesini veren sokaklardı dersek, hakşinaslık gereği şehrin diğer birimlerini incitmemiş oluruz. Belki de şehrin çocukluk aşamalarını en iyi bilen, onun yetişmesinde ve zenginleşmesinde en büyük katkıyı veren sokaklar olmuştur. Yeri gelmişken beylik bir sözle meseleyi dile getirelim ve diyelim ki; belki şehir olmadan sokaklar olur ama sokalar olmadan asla bir şehirden bahsedemezsiniz.

(Bundan Samsun'da bahsedemez, kendi sokaklarına sahip çıkmayan bir şehir haline getirilen, vefasız bir mekan olarak Samsun'un söyleyeceği sözler, kimseye merhem olabilecek gibi değil. Kendi dilini unutan bir şehir olarak, bu şehrin sokaklarında göz boyamanın ilerisinde bir şey görünmez duruma gelmiştir. Ciddi ve kalıcı bir değer oluşturamamanın yanı sıra değerlerinden de sıkılan bir şehirdir samsun. Samsun söz söylemez ancak söz dinlemeye yükümlü hisseder kendini. Treni kaçırmış

bir şehirdir o, kalbini açtıkları asla kendilerini kalıcı görmezler Samsun'da, kalıcı olanlar için de Samsun, lütufkar olmaktan oldukça imtina etmiştir. Kendisini sevenin sevmeyeni, kendisinin sevmeyenin de karasevdalı şehridir samsun. Kendi sokaklarında büyüyeni sevmez, başka sokakların büyüttüğü insanlar da Samsun'a sadece alacaklı bir gözle bakarlar.)

Sokak, bir evi ulaşılabilir kıldığı kadar o evin mahremiyetinden de bir tür sorumlu hisseder kendini. Eski sokaklarda, evle sokağın arasında hayat denen ve evi belirli ölçülerde saklayan bir alan vardır. Bu alan evle sokağın arasında bir perde, gerçekliği ertelenmiş bir geçiş oluşturur. Düşle gerçeğin gerilimli hattında bir gizem çizgisi çekerler, ama bu çizgi hep başkaları ebadındadır. Bu ilişkiler ağı içinde bazen ev bir kayboluştur ve evin bu kayboluşu şehirden başlar, diğer bütün şehir bileşenlerinden geçerek sokakta esaslı bir nefeslenir ve oradan da ölüme kadar gider.

Evet, bazen bir sır gibidir sokaklar, bir bilinmezin anahtarını atarlar insanın önüne ve hadi bundan sonrasını başarmak senin işin derler. Onlar bıkmadan usanmadan, eskisiyle yenisiyle bir dokuyu, bir mahalleyi bir insanı bir geleneği saklarlar. Hem de zaman ve mekan boyunca.

(Samsun bir türden saklamanın şehri olmuştur, antik çağlardan günümüze gelinceye değin birçok unsuru karnında barındırmış ve ortaya koy/a/madığı bu hususlar nedeniyle de şehir zamanlarının bir ucundan diğer bir ucuna kadar fırlatılmıştır. Zamanlar arasında iletişimi sağlayacak olan koridorları açamamış haliyle Samsun sokak yoksunu bir şehre benzer daha ziyade. Bir sokağını tam anlamıyla kendini zenginleştiren bir kişiye ayırmamıştır henüz veya kendini bir kişi üzerinden tanıtacak dokusu yoktur Samsun'un. Bunu umursamaz bir dille söylemekten de çekinmez.)

Sokaklar insanın bilinmezlik haritasında, ona en fazla yol gösteren, aşikar ama aşikar olmanın yanı sıra, esrarengiz bir paydayla varlığını tamamlayan şehir bileşenleridir. Bizler insan olarak hayatımıza etki eden bir veya birkaç sokağı, kendi yapı taşlarımıza sinen en değerli takılarımız gibi yanımızda taşırız. Bazen bir bilinmeze açılan gece karanlığı, bazen umuda yollanan isimsiz bir haber, bazen gelmesi beklenen en değerli misafir olarak, sokak bizim olmanın hanesine yazılmıştır. Bir anıdır sokak, bir geri dönüştür.

Sokaklar da zamanla, şehirle, anlayışla ve medeniyet çizgisi ile birlikte farklılık gösteren enstrümanlardır. Dolayısıyla dünden bu güne değişiklik göstermişler, dün farklı bir anlamı taşlarında yoğururlarken bugün daha değişik içeriklerden bahseden kaldırımlarla daha yaban bir dile sahip olmuşlardır.

(Samsun'da bir sokak diğerine cepheden bakan duruşa sahiptir. Diğerine ne söylerse onu biraz daha tanımsızlığa götürmek için söyler. Bir sokak diğerinin dilini çözmede asla derin bir gayret sahibi olmaz dolayısıyla. Tamamlamak ve ötekini daha bir anlamlı hale getirmek işlevselliği gönüllü olarak terk edilmiş bir durumu işaretler daha çok. Samsun'un sokakları kendini ben diye tanımlamanın işgüzarlığıyla 'sen'e ve 'o'na ulaşmanın yabancısı bir dengeyi paylaşır. Daha çok yalıtılmış bir unsurun dışavurumundan başka bir şey değildir bu. Bu biraz daha yabancılaşmanın tarihine yazılan bir anısızlığı da beraberinde getiren şeydir Samsun için.)

Samsun'da bir sokak diğerine cepheden bakan duruşa sahiptir. Diğerine ne söylerse onu biraz daha tanımsızlığa götürmek için söyler. Bir sokak diğerinin dilini çözmede asla derin bir gayret sahibi olmaz dolayısıyla. Tamamlamak ve ötekini daha bir anlamlı hale getirmek işlevselliği gönüllü olarak terk edilmiş bir durumu işaretler daha çok.

Çok değil bundan 30 ila 40 yıl önce sokaklarımız bu günkünden oldukça farklı bir görünüme sahipti. Dar ve dar olduğu kadar sevimli, Arnavut kaldırımı döşeli yollarında, önlerinde karşılıklı olarak sıraya girmiş evleri, bir nezaket çizgisine davet eden ve bu duruşlarıyla da yerleşik bir anın mutluluğunu herkese hak ettiği nispette dağıtan sokaklardı bunlar. Bizim genetiğimize kadar sinmiş olan bu sokaklarımız, şatafattan asla hoşlanmayan, bununla birlikte tevazuyu zamanların yok edici gücüne karşı bir kalkan gibi kullanan ve bu vesileyle de insanı olumsuz olan birçok etkiden koruyan önemli özelliklere sahipti.

İki veya en fazla üç kat olarak inşa edilmiş olan evlerinin önünde hayat denen bahçesi bulunan, pencereleri giyotinli, çocuklar düşmesin diye camlarının önlerinde, ince işçilikle mamul demir parmaklıklar bulunan ve üst katlarında karakterimize has bir dokuyla eğleşen cumbalarıyla bizim olan evleri, mahalleye ve şehre karşı görücüye çıkaran sokaklarımız, insana değen en sıcak yerlerimizdi asırlar boyu. Sokaklarımız kişilik kazanmış bir insan gibiydiler ve kaldırıma bitişik ev duvarlarının ikinci katından başlayıp yola doğru uzanan bir baş edasıyla yine aynı sokağın karşı evinden başını sarkan diğer cumba ile fısıldaşır bir görünüme sahiptiler. Sizler onların üzerinden yürürken onlar size yürüme eyleminin kendileriyle gerçekleşen bileşeninde kokudan bir mükafat vermeyi vazife olarak görürlerdi. Evlerin kokusu vardı, bir sümbül kakardı evler bir fesleğen, ya da hanımeli sarmaşıkları birinin elini tutarcasına sokağa evle bağlantılı olarak derin bir koku sunardı. Evlerin değişen koku kombinasyonunda hiçbir sokağın kokusu bir diğeriyle tıpa tıp aynı değildi. Şehirlerin zenginliği kokudan başlardı. En doğal tarafıyla su ve koku medeniyetiydik.

(Samsun bir yönüyle değişimin şehridir aslında. Bu değişim onun sokaklarında bir vefa yoksunluğu, bir tarih tanımazlığı şeklinde gelişir. Her dönem onun için diğerin yok etmekle anlamlı kılınabilecek vasıflarla kendini gösterir. Dolayısıyla pek bir hafıza sahibidir denemez onun için. Kendi bağrında beslediği ve kendisi için önemsediği insanların Samsun'dan alacağı vardır daha çok, kendisine iltifat edecek olanları da Samsun tanımaz. Bir tür vefasızlığın adıdır Samsun. Sokakları kendine ait bir sevdalının adını anarak ısıtmaz insanı. Daha ziyadesiyle bir ürperişler şehrine dönmüştür.)

Sokalar insanın bedensel yapısında bulunan ve hayatı bir yerden bir diğerine taşıyan damarlara benzerler. Belki de insanın en ücra köşelerine kadar giren bu damarlara öykünen sokaklarımız, şehrin en girilmez, en mahrem yerlerine bizi taşıyan hayati varlıklar olarak bize kendilerini sevdirmeyi bu şekilde becerdiler. Bize bir anne şefkati ile baktılar, gece ve gündüz demeden, bizi soğuk, sıcak demeden sarıp sarmalarlar. Bir kimliğin başlangıcı olarak yakamıza taktığımız kartvizitlerimiz gibi oldular sonra.

Sokaklarımızın kendi dokusunu oluşturan, ona yüzünü veren sokak kaplamaları vardır diğer yandan. Belki de tarihin ilk sokak dokusu, insanın da hammaddesi olan topraktan oluşmuştu ve kaplaması ile gövdesi aynı yapısal özelliğe sahipti. Belki de o zamanlar şairin dediği gibi "bir şehrin urgan satılan çarşılarında kenevir, kandil geceleri buhur kokuyordu".

Toprak ve sokak; bu ikili daha bu çağa kadar birbiriden ayrılmaz sevgililerdi. Toprak hem sokak oluyordu hem de kaplama, üzerinde herhangi bir yabancı unsur barındıracak kadar yozlaşmamıştı. İnsan topraktandı, sokak topraktandı ve ev topraktandı. En sonunda bizim yolculuğumuz da topraktan başlayıp toprakta son buluyordu. Toprak ne kadar da çok içimize girmiş bir şeydi. Ve bizler kendimizi durmadan, yorulmadan ve derin bir hazzın eşliğinde toprakta temize çekiyorduk.

Toprak ve sokak; gövde ve kaplama olarak ifade edilirdi şehrin dilinde, bu tip kaplama ile birlikte sokakların epey uzun bir geçmişi olduğu su götürmez bir gerçeklik. Evet ama zamanın ilerlemesi, insan elinin eşya yapım işlerinde

maharet sahibi olması, sokağın da yüzünün değişmesine sebep oldu. Taşı biçimlendirmesini beceren insan, sokağın yüzünü de taşla kaplayarak, bir taraftan trafiği sadece insana ait olmaktan çıkarıp, mekanik arabaları şehre davet ederken diğer taraftan da şehrin görünüşüne azımsanmayacak bir (farklılık) güzellik konduruyordu. Böylelikle, ilk defa şehrin tarihinde güzellik ile doğallık ayrı ayrı unsurlar olarak yabancılaşıyorlardı.

(Samsun'da potansiyel olarak sokakların dokusuna işleyebilecek, bir yeşil henüz tam anlamıyla belirgin bir hale gelmiş değildir. Sırtını Karadeniz'e yaslayan bu şehrin sokaklarında Karadeniz'in yeşil örtüsü pek tanınamaz bir durumdadır. Pek yeşil kuşanmayı sevmez Samsun ve adeta gri şehirlerin yanında yer almak ister bir arzuya sahiptir. Sanayisiyle sanki denizi örtmek gibi bir işlevi üstlenmiştir. Ayrıca rüzgar kıran sokaklarıyla denizin esintisini yok ederek yazın o boğucu sıcaklığına karşı alınabilecek en doğal önlemin bir anlamda önün geçmeyi becermiştir!)

Daha sonrası da var; sokağa taşınan Arnavut Kaldırım, taşı sokağın estetik bir unsuru halinde bize servis ederken, çok geçmeden modernlikle birlikte asfalt denen o kara kaplama, şehrin ayrılmaz bir parçası haline geldi ve sokakların toprakla, toprağın da havayla temasını kesti. Yapay yaşamaklara doğru yelken açan insanoğlunun ömür dediği 60-70 yılda, kendine ve çevresine yabancılaşmanın en radikal biçimi, bu çağda bir felaket bulutu olarak başının üzerinde dönüp duruyordu. Milyonlarca yıllın tanıdık enstrümanları hayatımızdan birer birer çekiliyorlardı. Çevremizden düşmüştük, artık hayatımızdan da düşmemizin vakti gelmişti.

Medeniyet değiştirmiştik, ilk defa doğasız bir medeniyetin temsilcileri olarak yaşamayı estetize eden bir deneyi uygulamaya başladık. Elbette bir milyon yıllık soy tarihimizde varmış olduğumuz her uğrakta, bütünüyle memnuniyet yaşadığımız söylenemezdi. Ama ilk defa insanı insan yapan ve kültürün başlamasından bu yana onu değerli kılan yapı taşları, günümüz insanının evreninden hızla uzaklaşmaya başlamış durumdadır. Eğer bu geçiş süreci insanın lehine sonuçlanırsa ne ala, ama işler tersine gider de insanlığın binlerce yıllık kazanımını kaybetme aşamasına gelirsek, işte o zaman belki dünya denen gezegen üzerinde bu kadar yürüyecek vaktimiz kalmayacak ve belki de bize o gücü sağlayacak maddi ve manevi dayanaklarımız olmayacak. Çünkü maddi şeylerin tüketimi ile birlikte manevi kazanımlarımızı da hızla tükettik. Çünkü her üretim biçimi bir kültürü, her kültürel yönelim de bir üretim biçimini gerekli kıldı; hem de insandan çok uzaklarda…

Şimdi burada şehre ve sokaklara dönerek son söz olarak şunu söyleyebiliriz: bizim kültürümüzde bize ait olan çıkmaz sokaklar bulunmaktaydı. Bu çıkmaz sokaklar insanlara kapalı bir dünyanın sessiz sedasız müjdecileri olmalarının yanında, dar alanlarda bile olsa dinlenmiş, sükuna ermiş bir muhabbeti bütün boyutlarıyla koyultmasını becermiş ve bunu da karşısında bulunanlara bütün maharetleriyle aktarmış birer canlı yapı gibiydiler. Kısacası kulaklarımıza fısıldanacak samimi kelimelerle bize memnun ve razı olmanın türküsünü söyleyen bir dili vardı onların. Bizde kendimiz olmanın bütün samimiyetiyle fiyakalı fotoğraflarımızı düşürürdük kaldırımlara.

Kısaca, sokakların da insanı biçimlendiren elleri, kendine ait bir zamanı çengele asan imgeler gibi birilerinin kulaklarına fısıldayacağı öğütleri vardı. Bir sokak her zaman sokaktan fazla bir şeydi. Bir ilişkiydi, bir vefaydı, henüz söylenmedik bir kelimeydi, bir sevdaydı türküsü okunmamış, bir yoldu; her daim menzile ulaşacak kadar yakın. Sokak biraz da insandı aslında eskimekten yorulmuş sessiz harflerle söylenen.

Tamah, insanda ruhi düşüşü, maddeseverlik, asfalt ve plastik ise bedensel düşüşün başlangıcını en belirgin şekliyle işaret ediyor. Samsun sokaklarında bu düşüşün resmini arayan kayboluşun toplayıcıları geziyorlar şimdi.

Bir Şehrin RUHU OLMAK

Prof. Dr. Mustafa Doğan KARACOŞKUN

Yani gerçekler ile arzu ve hayallerin orta yolunu bulmaya, ama daha çok gerçeği görmeye ve kabullenmeye bizi çağırır. Salt gerçeklik açısından bakıldığında bu yaklaşım pek anlamsız da sayılmaz.

Herkes bilir, "doğduğun değil, doyduğun yer" diye bir söz vardır. Bu söz bize, nerede doğduk dersek diyelim, asıl memleketimizin halen yaşadığımız yer olduğunu, geçim kaygısıyla bulunsak da, hayatımızın büyük çoğunluğu orada geçtiği ve çocuklarımız orada yetiştiği için orayı sahiplenmemiz gerektiğini anlatır. Yani gerçekler ile arzu ve hayallerin orta yolunu bulmaya, ama daha çok gerçeği görmeye ve kabullenmeye bizi çağırır. Salt gerçeklik açısından bakıldığında bu yaklaşım pek anlamsız da sayılmaz. Ama şu soru da hep zihnimi bulandırmıştır: Bir şehre gönülden ve spontane bir şekilde, tüm benliğin katılımıyla "memleketim" diyemiyorsa bir insan, orada doysanız ve gerçeklikle çatışmamak için oraya "memleketim" deseniz bile, orası sizin memleketiniz olabilir mi? Yürek duvarlarınızda yankı bulur mu "memleketim" deyişiniz?

Bence bir şehir salt doymakla memleket olamaz. Çünkü memleket deyip geçmeyelim. Memleketlerimiz kimliklerimizin önemli birer parçası olarak işlev görür her zaman. Hatta bazen bizi yakinen tanımadan memleketimizden hareketle yargılayıp hüküm ortaya koyanlar bile olabilmektedir. Askere gittiğimizde memleketli olmanın ne kadar çok işe

yaradığını, askerlik yapanlar iyi bilirler. Nitekim askerlik hatıralarını anlatırken "Bir komutanımız vardı bizim memlekettenmiş, bana çok sahip çıktı..." vb. muhabbetleri çok dinlemişizdir.

Memleket kelimesi, sadece kimlik duygumuzun bir parçası değil, aynı zamanda aidiyet duygumuzla da ilgilidir. Aidiyet ise, insanın en önemli ihtiyaçları arasında yer alır. Din alimleri ve filozoflar, insanın ve hayatın anlamı üzerine konuşacakları zaman, "kimsin ve nereden geliyorsun?" sorularıyla işe başlarlar. Bu soruları cevaplamak her insanın ihtiyacı yahut arzusudur. Yani nereye ait olduğumuzu bilmek, ruh sağlığımız açısından da önemli bir konudur. Peki, herkesin bir memleketi var mıdır, varsa neresidir, nasıl belirlenir?

Eskiden insanlar için memleketler değil, tek bir memleket vardı. O da, genellikle erkeklerin askerlik dışında ayrılmadıkları, doğdukları ve doydukları yer, hanımların da doğup büyüdükleri yerdi. Ancak modern dönemde bu yapı büyük değişikliklere uğradı. Hele günümüz çocukları ve gençlerinin, "memleketiniz neresi?" diye bir soruyla karşılaştıklarında ne kadar zorlandıklarını görmemek mümkün değil. Annem falanca yerli, babam falanca şehirli, ben falanca şehirde doğdum, falancada büyüdüm vs. Bu durumda memleket için doyduğun yerdir demek, kolay bir yol olarak gözükmektedir. Ancak acaba bu cevabın içimizdeki, gönlümüzdeki karşılığı nedir? Kanaatimce bu cevap zevahiri kurtarmaktan öteye geçmediği gibi, kimseyi ikna ettiği de söylenemez. En başta da kendimizi ikna etmekte zorlanabilmekteyiz. O halde ne yapacağız, nasıl cevaplar geliştireceğiz?

Bence bir şehirde doğabilir yahut doyabilirsiniz ama o şehri duyamazsanız o şehir memleketiniz olamaz. Oralı olabilmek için, şehrin ruhunu dinleyebilmek, nabzını duyabilmek gerekir. Sokaklarına, çarşılarına, caddelerine, sıra sıra dizilmiş binalarına, kuytu köşebaşlarına, kaldırımlarına baktığınızda gözleriniz nemlenmiyor, kalbiniz hiçbir şey hissetmiyorsa, sözlerinizin anlamı yoktur, o şehir sizin memleketiniz olamaz. Yürüdüğünüz kaldırımlar "içinizde kıvrılan bir lisan" olmuyor, "suyunu içtiğiniz tas size merhaba" demiyorsa, o şehirde doğsanız yahut doysanız bile, o şehir sizin memleketiniz değildir.

Bunları söylerken kimilerinin yaptığı gibi, şehirleri ruhu olan ve olmayanlar diye ikiye ayırmanın yanlışlığını da söylemem lazım. Bu, tümüyle subjektif bir değerlendirmedir. Şehir varsa ruhu da vardır bence. Tıpkı insanlar gibidir bu yönüyle şehirler. Ruhu olmayan şehir, şehir olamaz. Çünkü şehirleri şehir yapan insanlardır ve daha çok insanlar şehirlerde değil, şehirler inanlarda yaşarlar. Her birimizin yürek duvarlarına sinmiş sevda objeleridir şehirler. Onların ruhu olmak marifeti bizimdir, içimizde duyulan ve yaşanandır çünkü onlar. Taşıyla, toprağıyla, havasıyla suyuyla ama en çok insanlarıyla sevda türkülerinin baş köşelerine kurulur nitekim şehirler. "Erzurum çarşı pazar, Çarşambayı sel aldı, Maraştan bir haber geldi, Urfalıyam ezelden...vb.". Samsun da

Bence bir şehirde doğabilir yahut doyabilirsiniz ama o şehri duyamazsanız o şehir memleketiniz olamaz. Oralı olabilmek için, şehrin ruhunu dinleyebilmek, nabzını duyabilmek gerekir. Sokaklarına, çarşılarına, caddelerine, sıra sıra dizilmiş binalarına, kuytu köşebaşlarına, kaldırımlarına baktığınızda gözleriniz nemlenmiyor, kalbiniz hiçbir şey hissetmiyorsa, sözlerinizin anlamı yoktur, o şehir sizin memleketiniz olamaz.

nasibini alır nitekim bu sevda yumağından: "Şu Samsun'un evleri/ Kız kaldır peçeleri/ Senin o bakışların/ Öldürür niceleri"

Öyleyse, yaşadığımız, duyumsadığımız şehirlerin ruhu olmaktır marifet. Ruhu olmak ve şehri duymak. Herkesin ruhu olabildiği ve duyabildiği şehirler vardır bu nedenle. Ben duyamasam da o şehri duyanlar olacaktır. Ben duymadıysam o şehrin ruhu yoktur demek, ancak ben o şehrin ruhu olamadım demektir. Dedim ya biraz insanlar gibidir şehirler, yaşantıladıkça yaşarsınız onları. Kuytu gece yarıları "sükutun nabzı"nı dinleyip, şafak sökerken umut devşirirsiniz ruhu olduğunuz şehirlerde. Ne güzeldir hissetmek bu şehirleri. Şehirler, ruhu olduğumuz şehirler, duyduğumuz ve yaşantıladığımız, elleri üstümüzden eksik olmayan, eminlik veren şehirler…

Benim de böyle şehirlerim var dostlarım, ben yaşadım ve ve hâlâ yaşamaktayım bunları. "Ben yaşarken oldu bütün bunlar" ve yaşamaklığım sürdükçe bende yaşayacak. Ben de ruhu oldum, ruhumu ruhuna kattım ve ruhumda ruhunu buldum bazı şehirlerin. İşte o şehirlerin başında gelen ve "kurulup şiltesine bir tahterevan gibi" içimin büyülü sokaklarında mesken edinen bir şehirdir Samsun. Hayatın bütün derin kavrayışlarını burada yaşadı ruhum. Beni ele vermeden, başka yârin var mı demeden sevdama karşılık verdi çünkü bu şehir. Ve ben duydum bu şehri. Kalemkaya'dan duydum vapur seslerinde, Yenidoğan'dan sükuta ritim tutan ezan seslerinde, Site camiinde bir kandil gecesi kubbelere çarpan ilahi seslerinde, Rahmetli babamla Samsun'daki ilk gecemde konakladığımız, bugün maalesef olmayan Yunus Emre Otel'de, o atlı karıncalar ve şekerlemelerle bezenmiş bayram meydanı tadında, özellikle kitapları ve yazarları ilk gençlik yıllarımda yakından tanıma fırsatı bulduğum fuarda, deniz kıyısında kıyıya çarpan dalgaların sesinde, ansızın ve Necip Fazıl üstadın "Bu yağmur, bu yağmur bu kıldan ince/ Nefesten yumuşak yağan bu yağmur" dizelerindeki gibi sessizce yağan yağmurlarda bu şehri duydum, kendimi duydum. Duydum ve katıksız tutkunu oldum bu şehrin. Tutkuyla ağlamak arasındaki ilişkinin anlamını anladım bu şehirde. Ağladım ve anladım burada. İnsan olmanın gizlerindeki incileri, yakutları keşfettim. Duyduğum şehrin yerine ağladım en çok, yahut o ağladı benim yerime. Duyabilmek için ağlamalıymış, anladım. Anladım işte anladım, yürek duvarlarımızın sağırlığını engellemek için bir ömür ağlamalıymış şehirle birlikte. Ağlayamayan insanların yerine de ağlamalıymış. Şehri duyamayanların yerine, gecelerle konuşup haldaş olamayanların, "oh dear! katliamlar ne kötü be birader!" tarzı muhabbetlerin şehri boğan derinliksizliklerine ağlamalıymış. Güzel şehrimizin sokaklarına, birbirine inat edermiş gibi sıralanan çatıların, binaların o kadirkıymet bilmez dizilişlerine ağlamalıymış. Şehrin o sıcak ve sevecen yüzünü gözden kaçırırcasına gizleyişine ağlamalıymış. Atılan her adımda, girilen her köşede hatıralarla bezeli mekânların yok oluşlarına ağlamalıymış. Bugün daha çok anladım. Ruhumun şehrine, şehrimin ruhuna bakarak anladım işte anladım.

Gün, bugün, şehir, bu şehir, an, bu an… "Geçmiş zaman olur ki hayali cihan değer". Geçmiş güzel, geçmişe dökülen ılık göz yaşları da. Ama bugün de ağlamalı, yitenlere, bitenlere, kaybolan güzel günlere ve mekânlara ağlamalı. Ve ilahi kural, gün be gün yitirmekte olduğumuz o yaşlı, o eskinin güzelliğini koruyan eski (!) kafalı, bilge ve güzel insanlara ağlamalı. Ağlamalı ki, şehir süregide duyulmalı.

Bir şehri duymak, o şehirli olmaktır. Bir şehri duymak, o şehrin ruhu olmaktır. Ruhu olmak ise, sürekli o şehirde değil, o şehirle yaşamaktır. Kendini o şehirli görenlerle aynı memleketli olmaktır. Duydukça, bir şehrin insanın memleketi olmasının anlamını kavramaktır. Buradan şehrime, ruhumun şehri Samsun'uma selam ediyorum, şehrimin ruhu olan dostlarıma da.

Cumhuriyetin İlk Yıllarında
Samsun'da Eczaneler ve Eczacılar

Akasyam Haber

Her mahallemize bir taş fırın yaptıracağız, kadınlar bu taş fırın sayesinde bir araya gelerek imece usulü ekmek yapacak. Sosyal ilişkiyi, dostluğu, kaynaşmayı pekiştirecek.

Hayrettin Nadi ve Abdullah Yesari tarafından neşr edilen Samsun Ticaret Rehberi adlı eserden öğrendiğimize göre Samsun'da 1923 yılı itibariyle yedi eczane ve beş ecza deposu bulunmaktaydı. Eczanelerin isimleri ve adresleri şu şekildeydi:

Adı	Sahibi	Bulunduğu Mevki
İstanbul Eczahanesi	Osman Zeki	Reji Fabrikası kapısı bitişiği
İstikamet Eczahanesi	Mehmed Şükrü	Osmanlı Bankası civarında
Ekrem Hamdi Eczahanesi	Ekrem Hamdi	Mecidiye Caddesi Reji Fabrikası arkasında
Şems Eczahanesi	Ömer Fuad	Belediye Meydanında
Osmanlı Şifa Eczahanesi	Ali Rahmi	Belediye Caddesinde
Kamer Eczahanesi	Ahmet Cevad	Mecidiye Caddesinde
Münir Kemal (Vatan)	Münir Kemal	Mecidiye Caddesinde

Bu eczanelerden Ekrem Hamdi Bey eczanesi Kasım 1923 ortalarında yukarıda belirtilen yerinden taşınarak, yine Mecidiye Caddesinde tütün merkezi kapısı karşısındaki terzi Sami Kaymak Bey'in mağazasının yanında hizmet vermeye başlamıştır.

Kamer Eczanesi

Samsunun maruf ve kadim eczanesidir: Ahmet Cevat bey 332 senesinde diploma almış ve o sene eczacı mektebi kimyayi ispençiyarî ve tahlili gıdaî asistanlığında kalmıştır, bilâhare İstanbul polis müdüriyeti emrazı zühreviye hastanesi baş eczacılığını deruhte etmiş ve bir müddet ifayı vazife eyledikten sonra serbest hayata atılmış ve Yozgada giderek orada 2 sene kadar eczacılık yaptıktan sonra bilâhare Samsuna gelmiştir; on senedir Samsunda çalışmaktadır, nezdinde diplomalı kalfalar vardır, işler pek muntazamdır.

Sahip ve müdür mes'ul: Eczacı kimyaker
Ahmet Cevat

Eczanelerin bu dönemde hazır ilacın yanı sıra, kendilerinin hazırladıkları ilaçları da sattıkları dikkati çekmektedir. Bir diğer dikkat çekici husus ise eczanelerin doktorlarla anlaşmalı olarak belli günlerde ve saatlerde hasta kabul etmeleriydi. Eczaneler verdikleri bu hizmeti gazeteler vasıtasıyla genelde şu cümlelerle duyurmaktaydılar: "Geceleri her nereden aranılırsa eczahanemiz namına müracaat edecek hastagân için doktorumuz da mevcuttur." " Arzu edildiği takdirde etıbba gönderilir." Bazı eczaneler ise anlaşmalı oldukları doktorların isimleri ile beraber muayene gün ve saatlerini de ilanlarında belirtmekteydiler. Örneğin Ekrem Hamdi Bey eczanesinin bir ilanı şu şekildeydi: "Eczahanemiz müdavim etıbba beyler:

Doktor Ali Muhlis Bey: Emraz-ı akliye, asabiye ve dahiliye mütehassısı, Cumartesi, Salı günleri öğleden sonra

Doktor Mehmed Hulki Bey: Dahiliye ve cildiye, her gün

Baytar Şevket Ahmed: Her gün öğleden sonra

Doktor Celaleddin Ziya: Göz tabibi, her gün alaturka sekizden sonra

Doktor Hasan Vasıf: Böbrek, mesane, aza-yı tenasüle, her gün alaturka sekizden sonra"

Yukarıda belirtilen eczanelere 1924 ve 1925 yıllarında Hüseyin Kemal Bey'in hükümet konağı karşısındaki Hürriyet Caddesinde açtığı Kanaat ve Mehmed Cemal Bey'in Subaşı'nda abacılar arasında açtığı Yıldız eczaneleri katıldı. Ancak Yıldız Eczanesi, sahibinin 1927 yılı ortalarında "idare-i hususiye bütçesinde" aylık yüz lira maaşla Terme eczacılığına tayini nedeniyle, Terme'ye nakledilmiştir.

Mehmed Cemal Bey'in eczanesini Terme'ye taşıması ve özel idare bünyesinde cezacı olarak görev alması esasında 6 Şubat 1927 tarihinde Resmi Ceride'de yayımlanarak, yürürlüğe giren "Eczacılar ve Eczahaneler Hakkında Kanun" ile ilgiliydi. Nitekim kanunun 19. maddesine göre nü-

canik belediyesi

"Türkiye'nin Gözbebeği"

TİYATRO OKULU AÇILDI

Kültürde Marka Kent olan Canik Belediyesi önemli bir hizmete daha imza atıyor.

7'den 77'ye sanatseverleri tiyatro ile buluşturmayı amaçlayan "TİYATRO OKULU" bünyesinde hem tiyatro eğitimi verecek hemde çalıştığı eserleri sahneleyecektir. Tiyatro sanatı ile buluşmak isteyen değerli vatandaşlarımızı okulumuza bekliyoruz.

Yetişkin Bölümü

7 / 14 Çocuk Bölümü

Beden Dili
Hareket
Ses - Diksiyon
Temel Oyunculuk
Yaratıcı Drama
Sahne Gösterileri

4445590

www.canik.bel.tr

/CanikBelediyesi /canik_bel /CanikKultur /CanikKultur

irtibat-0543 622 52 03

Elektriğe daha fazla ödemeyin

İNSANA VE ÇEVREYE **SAYGI**

MÜŞTERİ ODAKLI **HİZMET**

SİZİN **ÇÖZÜM ORTAĞI**'nız...

DETAYLI BİLGİ İÇİN;
444 55 23 nolu Çağrı Merkezi'miz ile iletişime geçebilir veya
0 (362) 311 44 00 (4422-4428) nolu
telefondan müşteri temsilcilerimize ulaşabilirsiniz.

YEPAŞ
Yeşilırmak Elektrik Perakende Satış A.Ş.

www.yesilirmakepas.com
Mimar Sinan Mah. Atatürk Bul.
No:190 Atakum / SAMSUN

Güvenilir Enerjimizle Hayatınızdayız

* İşletme maliyetlerinizi düşürmek, elektrik enerjisini mevcut tarifenizden daha avantajlı fiyatlarla kullanmak ve sorunsuz bir satış sonrası hizmet sağlayabilecek bir çözüm ortağı ile çalışmak istiyorsanız, YEPAŞ'ın tüketiminize ve ihtiyaçlarınıza özel olarak hazırlayacağı, 'İndirimli Fiyat Opsiyonlarını' değerlendiriniz.
* Elektrik faturası aylık ortalama 130 TL (yıllık 4.000 kWh) ve üzerinde olan tüm tüketiciler YEPAŞ ile yapacakları ikili anlaşma ile indirimli elektrik almaya başlayabilirler.
* İkili anlaşma ile YEPAŞ'tan elektrik alan müşterilerin, elektrik tesisat sisteminde teknik olarak hiçbir değişiklik yapılmamakta ve müşteri mevcut elektrik tesisatı üzerinden elektrik almaya devam etmektedir.